

BULLETIN SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

ROČNÍK 10

ČÍSLO 3

BRATISLAVA 2002

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 10

Číslo 3/2002

Vydáva Slovenská asociácia knižníc (sekretariát: Centrum VTI SR, Nám. slobody 19, 812 23 Bratislava) • Hlavný redaktor Ján Kurák • Výkonná redaktorka Mária Mlynáriková (tel.: 02/43 42 05 97, e-mail: publik@tbb5.cvtisr.sk) • Redakčná rada: Jana Amrichová, Daniela Gondová, Anna Hudáková, Oľga Lauková, Tatiana Popová, Eleonóra Janšová • Vychádza 4x ročne • Registračné číslo 2512/2001 • ISSN 1335-7905 • Tlač CVTI SR • www.sakba.sk

OBSAH

<i>E. Žihlavníková: Rozvoj ľudských zdrojov</i>	3
---	---

ČLÁNKY

<i>J. Zlatošová: Doterajší vývoj a aktuálne zámery Školy knihovníckych a informačných štúdií</i>	7
<i>J. Morongová: Knižnica európskeho štandardu</i>	11
<i>D. Zendulková: Cesta do informačnej spoločnosti „po slovensky“</i>	14
<i>L. Segešová: O štatistickom zisťovaní a novom zákone o štátnej štatistike</i>	18
<i>D. Slížová: Verejné knižnice v Slovenskej republike v roku 2001 v číslach</i>	20
Zlatý fond slovenskej literatúry pre deti a mládež	32
<i>T. Némethová: Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre</i>	33
<i>P. Halász: Knižnica pre mládež mesta Košice</i>	36
<i>A. Horváthová: Žitnoostrovská knižnica v Dunajskej Strede</i>	37
Zoznam titulov slovenského „Zlatého fondu“	40
Zoznam titulov svetového „Zlatého fondu“	41

INFORMÁCIE

<i>L. Č.: Zo zasadania správnej rady SAK</i>	43
<i>B. Bellérová: Konferencia EBLIDA v Haagu</i>	44
<i>M. Sakalová: Akademické knižnice v kontexte e-vzdelávania</i>	45
<i>L. Kucka: Multilicenčný program pre knižnice</i>	48
Bibliotéka 2002	49

PREČÍTALI SME ZA VÁS

<i>R. Vlasák: Informačný sektor, informačná profesia a informačné vzdelávanie</i>	50
<i>K. K. Kolin: Informačná civilizácia – aká bude?</i>	58

EBLIDA INFORMUJE

EBLIDA – stratégia na roky 2001 – 2005	63
Smernice týkajúce sa spolupráce verejných knižníc v oblasti sponzorstva, reklamy a marketingu	70

JUBILEÁ

<i>M. Kadnárová: K životnému jubileu PhDr. Marty Žilovej</i>	73
<i>T. Popová: Odborník s ľudskými kvalitami</i>	75

Rozvoj ľudských zdrojov,

v posledných rokoch veľmi často používaný termín, a to v rôznych súvislostiach, spojeniach, obmenách. Uvedomujeme si dostatočne, o čo ide, čo v tejto oblasti niežby zanedbávame, ale akosi nemáme čas, chuť a hlavne peniaze na to, aby sme patrične zareagovali a hľadali cesty riešenia danej problematiky? Registrujeme, aké požiadavky sú a budú kladené na pracovníkov knižníc, či už sa na to pozrieme z hľadiska národného, ale aj v širších súvislostiach, či z hľadiska vstupu Slovenska do európskych štruktúr?

Rozvoj ľudských zdrojov totižto úzko súvisí s úrovňou odborných činností a s úrovňou služieb, ktoré poskytujeme našim zákazníkom. Zároveň však je dôležitým prvkom, ktorý súvisí s tvorbou imidžu knižnice, s mierou jej prispôsobivosti sa novým ekonomickým a spoločenským podmienkam a s jej schopnosťou obstať v konkurenčnom prostredí.

Pracovníci knižníc vo všeobecnosti nie sú pripravení na mohutný nástup nových informačných technológií, na súčasné potreby, požiadavky a vývoj v oblasti knižnično-informačných služieb. Zvyšujú sa požiadavky na ich odbornosť a profesionálnu zdatnosť. Vo verejnosti prevláda názor, že toto sú čisto problémy manažmentov jednotlivých inštitúcií, ako reagovať na túto situáciu, ale nie je to tak. Je to, samozrejme, aj problém každého jednotlivca, aby si uvedomil, že je nutné zmeniť myslenie a dbať na svoj profesionálny a osobný rast.

Ak by sme mali hodnotiť pracovníkov knižníc z pohľadu priemerného veku, vieme o tom, že v knižniciach je zamestnaná skôr stredná a staršia generácia. (Príčiny tohto javu sú nám všeobecne známe.) Aj keď sú to skupiny pracovníkov, o ktorých už zväčša nie je záujem na trhu práce, predsa mnohí z nich predstavujú cenný ľudský zdroj – s mnohoročnými skúsenosťami, zanietením a entuziazmom, čo je v dnešných časoch nezvyčajný jav v našej spoločnosti. Preto je potrebné dať týmto ľuďom šancu na ďalšie vzdelávanie (ĎV) a tak ich pripraviť na zmeny a na nové aktivity, úlohy. V knihovníctve sa totižto absolútne mení úloha klasických knihovníkov, ktorí sa stávajú počítačovými odborníkmi, internetovými špecialistami, správcami systémov a databáz, informačnými technológmi a podobne. Všetky tieto nové zručnosti si vyžadujú stále vzdelávanie, samoštúdium, ale v prvom rade ponuky odborných vzdelávacích inštitúcií, ktoré by mali mapovať oblasti potrieb ďalšieho vzdelávania a vyplňať ich rôznymi formami – kurzmi, školeniami a inými progresívnymi metódami výučby.

V tejto oblasti nášho profesionálneho života však pociťujeme málo iniciatívy. Aj keď sme sa snažili od počiatku tohto roku nadviazať spoluprácu a komunikovať s inštitúciami realizujúcimi tieto aktivity – SNK, CVTI SR, MK SR, MŠ SR, nepodarilo sa nám zaktivizovať záujem o túto oblasť profesionálneho života. Príčinou bol zrejme aj nedostatočne pripravený prechod na zákon o verejnej službe (VS) a problémy s tým spojené.

Prečo takýto dramatický úvod? Hovorí sa, že všetko so všetkým súvisí. Takže...

Ak sa trochu obzrieme do roku 2000, keď bol po mnohých rokoch a zmenách konečne prijatý zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, a podrobíme ho malému rozboru, zistíme, že je v mnohých ohľadoch nedotiahnutý a nepodporený následnými záväznými predpismi, ktoré sú v ňom zakotvené. Ďalej sa na nich totižto nepracovalo. Teraz sa budem venovať niektorým z nich.

Pozrime sa na § 16 v súvislosti s § 24 ods. 2, v ktorých sa píše o odbornom zamestnancovi knižnice, o osobitnej odbornej spôsobilosti a o ďalšom vzdelávaní odborných zamestnancov knižníc. Keď sme v tomto roku prechádzali na zákon o VS a jeho novelizáciu č. 155 /2002, náš zamestnávateľ vypracoval Pracovný poriadok TU, v ktorom majú byť zakotvené aj podmienky ďalšieho vzdelávania pracovníkov knižnice. Čo sme sa natrápili s argumentáciou a dokazovaním, že, žiaľ, žiadne následné záväzné predpisy ešte neexistujú.

Ďalšie vzdelávanie na Slovensku je legislatívne vymedzené zákonom č. 386/1997 Z. z. o ďalšom vzdelávaní. Od roku 2000 pripravuje ministerstvo kultúry vyhlášku o ďalšom vzdelávaní pracovníkov knižníc, ktorú má posudzovať v spolupráci s ministerstvom školstva, či text vyhlášky nie je nad rámec zákona o ĎV. Je potrebné urýchlene dokončiť text vyhlášky a do textu zapracovať aj pripomienky zástupcov vzdelávacích inštitúcií ĎV pracovníkov knižníc na Slovensku.

Ďalším zásadným materiálom, dôležitým pre odbornú knihovnícku verejnosť, ktorého napĺňanie je zrejme problematické aj vzhľadom na nedostatok finančných prostriedkov, je **Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006**. V ňom sa pod č. 6 nachádza úloha *Vzdelávanie zamestnancov knižníc a rozvoj ľudských zdrojov*.

Konštatujú sa v nej dve zásadné myšlienky. Prvou z nich je: „Popri informačných zdrojoch je jedným zo základných predpokladov poskytovania kvalitných knižnično-informačných služieb zabezpečenie kvalifikovaných ľudských zdrojov.“

Druhá myšlienka znie: „Ani najmodernejšie technológie nezaručia úspech, ak nie sú pripravení kvalitní zamestnanci na ich obsluhu. Vzhľadom na nízke platové ohodnotenie zamestnancov knižníc nie je prísun nových kvalifikovaných absolventov odboru dostatočný a je potrebné preškoľovať a doškolovať starších zamestnancov a zamestnancov s inou ako knižnično-informačnou kvalifikáciou. *Realizácia celoživotného vzdelávania zamestnancov knižníc sa však nemôže odkladať, preto je potrebné kooperovať so školiacimi pracoviskami iných rezortov a využívať ich materiálne kapacity v snahe o ich maximálne efektívne využitie.*“

Ďalej spomeniem zákon č. 313/2001 Z. z. o verejnej službe. O tomto zákone sme už popísali dost' v rôznych diskusných skupinách, na stránkach našej odbornej knihovníckej tlače, ale napriek tomu sa k nemu vrátim.

Aj tu absentuje dôkladná pripravenosť zásadných dokumentov a materiálov súvisiacich s prechodom na uvedený zákon, ktoré nám poriadne zneprijemnilo život.

Uvediem len **Katalóg pracovných činností, časť 10. Kultúra**. To, čo je uvedené v

tomto katalógu, je akési torzo činností, ktoré sa v období informačného veku v knižniciach vykonávajú. Sú tam zahnuté základné činnosti, ktoré sa vykonávali vo väčšine knižníc asi 20 rokov dozadu. Nie sú v ňom taxatívne uvedené všetky činnosti, ktoré sa v súčasnom období vykonávajú v knižniciach SR, zvlášť v akademických knižniciach. Nie sú v ňom stanovené názvy pracovných miest a funkcií pracovníkov knižníc. (V tomto období je na webovej stránke SNK sprístupnený na verejnú diskusiu materiál k tejto problematike, venujte mu, prosím, pozornosť.)

Novelizácia uvedeného zákona je **zákon č. 166/2002 Z. z. o zaradení odborných pracovníkov knižníc do pedagogickej tabuľky 7.**

Patrí sa poďakovať tým odborníkom, ktorým sa podarilo vypracovať a presadiť tento zákon a po mnohých desaťročiach zaznávania našej profesie sa nám konečne dostalo uznania. Je tu však zase jeden diskriminujúci prvok, ktorý nám narobil problémy. V rámci jednej inštitúcie nemáme rovnaký meter na hodnotenie pracovníkov, navyše práve informatíci, ktorých sme doposiaľ nemali ako zaplatiť, by mali byť odmeňovaní podľa pôvodnej platovej tabuľky 3.

Najproblematickejšie body pri zaraďovaní pracovníkov boli tieto:

- v rámci knižnice diskriminácia pracovníkov prevádzky a informatikov (sú to pracovníci, ktorí nepriamo podporujú poskytovanie knižnično-informačných služieb),
- nárasty tarifných plátov na základe PT bez ohľadu na pracovné výsledky,
- nemožnosť finančne diferencovať pracovníkov (nulové osobné hodnotenia),
- nulová motivácia pracovníkov,
- diskriminácia pracovníkov akademických knižníc oproti knižniciam s právnou subjektivitou (vnútorný problém spôsobený „hierarchiou“ na VŠ, TU, pracovníci niektorých knižníc sú zaradení o 1 až 2 triedy nižšie).

Nedá mi neupozorniť na materiál určený na verejnú diskusiu, ktorý sa donedávna nachádzal na webovej stránke MŠ SR. Je ním *Memorandum o celoživotnom vzdelávaní sa*.

Ide o dokument Európskej rady a Európskej komisie, ktorý bol vypracovaný na zasadnutí ER v Lisabone v roku 2000, na ktorom sa riešili dôležité aktivity EÚ. Závety tohto zasadnutia potvrdili, že Európa sa posunula do éry znalostí so všetkými dôsledkami, ktoré z toho vyplývajú pre kultúrny, hospodársky a sociálny život. Búrlivo sa menia štýly vzdelávania sa, života a práce.

Závety zasadnutia ER potvrdzujú, že úspešný prechod k ekonomike a spoločnosti založenej na znalostiach musí sprevádzať príklon k celoživotnému vzdelávaniu sa (CŽV).

CŽV definovala komisia a členské štáty v rámci Európskej stratégie zamestnanosti ako cieleňú vzdelávaciu činnosť, ktorej účelom je neprestajné zvyšovanie vedomostí, zručností a celkových spôsobilostí.

Prečo sa presadenie CŽV do praxe stáva najvyššou prioritou Európskej únie? Sú pre to dva rovnako dôležité dôvody:

- Európa vykročila smerom k vzniku spoločnosti a ekonomiky založenej na znalostiach. Viac než kedykoľvek predtým sa prístup k najnovším informáciám a poznatkom, ako aj motivovanie rozumného využívania týchto zdrojov v prospech seba i spoločnosti ako celku stávajú kľúčom k posilneniu konkurencieschopnosti Európy, k zlepšeniu zamestnanosti a adaptability pracovnej sily.
- Dnešní Európania žijú v zložitom spoločenskom a politickom svete. Viac než kedykoľvek predtým si jednotlivci chcú plánovať vlastný život; preto sa od nich očakáva aktívny príspevok pre spoločnosť, schopnosť sa pozitívne učiť žiť v kultúrnej, etnickej a jazykovej rôznorodosti. Vzdelanie v najširšom zmysle slova je kľúčom k vedomostiam a pochopeniu, ako sa vysporiadať s týmito výzvami.

Čo vyplýva z uvedených informácií?

Niekoľko úloh pre kompetentných v tejto oblasti:

1. schváliť vyhlášku o ďalšom vzdelávaní pracovníkov knižníc;
2. zodpovedne a systematicky sa zaoberať rozvojom ľudských zdrojov, vypracovať stratégiu v oblasti ĎV pracovníkov knižníc, v ktorej budú definované oblasti ďalšieho vzdelávania na základe analýzy vzdelávacích potrieb, určiť inštitúcie, ktoré budú poskytovať vzdelávanie;
3. hľadať zdroje financovania vzdelávacích aktivít – spoluúčast' MŠ SR, MK SR a SNK, projekty (aj OSF), knižnice musia hľadať sponzorov a pod.;
4. aktualizovať Katalóg pracovných činností. Kultúra.

A pre všetkých pracovníkov knižníc?

Je potrebné zamyslieť sa nad uvedenými skutočnosťami, reagovať na ponuky ĎV a uvedomiť si, že pre každého jedného sa stáva konkurenčným prostredie už aj v rámci vlastnej knižnice. Verím tiež, že k rozvoju ďalšieho vzdelávania dopomôžu aj predstavitelia knihovníckych spolkov a združení na Slovensku vplyvom na legislatívu a uvedomia si dostatočne potrebu ďalšieho vzdelávania knihovníkov, ale hlavne potrebu vytvorenia zdrojov na jeho financovanie.

PhDr. Elena Žihlaviniková, SLDK pri TU vo Zvolene

Doterajší vývoj a aktuálne zámery Školy knihovníckych a informačných štúdií

PhDr. Jana Zlatošová, riaditeľka ŠKIŠ

Škola knihovníckych a informačných štúdií (ŠKIŠ), ktorá v septembri 2002 vstúpila do 50 roku svojej existencie, od júla 1974 sídli na Kadnárovej ulici v Bratislave – Krasňanoch. Aj napriek jej meniacim sa názvom (Osvetová škola, v rokoch 1953 – 1962; Stredná knihovnícka škola, v rokoch 1962 – 1993; ŠKIŠ od roku 1993 doteraz) je v povedomí širokej verejnosti známa ako knihovnícka škola. Je jedinou strednou odbornou školou svojho druhu na Slovensku, ktorá poskytuje kvalitné odborné vzdelanie v oblasti informačných štúdií. Prevažnú časť obsahu výučby pružne menila podľa aktuálnych požiadaviek spoločnosti na profil jej absolventa tak, aby bol v súlade s aktuálnymi potrebami trhu práce.

V súčasnosti by bolo veľmi náročné a takmer nemožné detailne zmapovať a precízne vyčíslieť, aké percento z takmer 7 000 absolventov ŠKIŠ pracovalo a stále sa uplatňuje v povolaniach, pre ktoré boli absolventi v rámci rôznych programov a foriem štúdia (domaturitné, pomaturitné, denné, diaľkové, externé) za uvedené obdobie pripravovaní. Zo sporadických prameňov a cielených dotazníkov sa dozvedáme, že vďaka široko koncipovanému profilu absolventa nie malý počet bývalých študentov školy zastáva bežné, ale aj významnejšie funkcie v oblasti kultúry (knížnice, kultúrno-výchovné zariadenia, vydavateľstvá, múzeá, galérie), vo verejnom živote a v orgánoch štátnej správy, v súkromných firmách a pod. Skladbou a pomerom všeobecno-vzdelávacích a odborných predmetov, ako aj úrovňou vyučovania sa ŠKIŠ vždy približovala gymnaziálnemu typu štúdia, a preto aj počet jej absolventov, ktorí úspešne ukončili vysokoškolské štúdium rôzneho druhu, je prekvapujúco vysoký i napriek tomu, že medzi záujemcami o štúdium na ŠKIŠ je pomerne málo vynikajúcich žiakov základnej školy. Tento fakt dokazuje, že škola mala kontinuálne kvalitné personálne zastúpenie pedagógmi nielen s veľmi dobrou odbornou erudíciou, ale aj výbornými metodicko-pedagogicko-psychologickými predpokladmi. Škola mala i má niekoľko učiteľských osobností, v proporcionálnom zastúpení reprezentujúcich jednotlivé skupiny predmetov, čo dáva žiakom podnety na širšiu orientáciu pri vstupe do zamestnania, prípadne pri voľbe vysokoškolského štúdia.

Zbežný pohľad na zmeny v názve školy evokuje názor, že tieto korelujú so zásadnými zmenami základných pedagogických dokumentov (učebné plány, učebné osnovy) alebo so zavádzaním, či rušením študijných odborov a odborných zameraní. Takéto úpravy boli však frekventovanejšie, ovplyvnené rozvojom spoločnosti, a ich podrobný

chronologický prehľad s priliehavým komentárom by bol vhodnou témou na samostatný príspevok.

Vzhľadom na to, že ŠKIŠ bola a stále je jedinou strednou školou svojho druhu v SR, všetky dokumenty, experimenty a ich overovania muselo v zásade pripravovať a realizovať vedenie školy s minimálnou, najmä formálnou pomocou nadriadených školských orgánov, metodických, pedagogických a odborných inštitúcií. Významná bola spolupráca s partnerskými školami v Českej republike, s Katedrou knižničnej a informačnej vedy FiF UK, s Univerzitnou knižnicou v Bratislave, Národnou knižnicou a Centrom VTI SR. Pri tvorbe dokumentov pre odborné zamerania archívnictvo a kultúrno-výchovná činnosť sme spolupracovali s profesijnými inštitúciami (archívy, osvetové a kultúrne centrá). Vďaka tomu, že v učiteľskom zbore pôsobilo viacero vysokoškolsky vzdelaných učiteľov-knihovníkov, ktorí sa stali autormi učebníc pre vyučovanie odborných knihovníckych predmetov, v 70. a 80. rokoch mala škola zabezpečené pramene základného odborného učiva z jednotlivých predmetov (bibliografia, knihovníctvo, knižničné fondy a katalógy...).

Začiatok 70. rokov predznamenal terajšiu podobu štúdia zavedením samostatného študijného odboru vedeckých, technických a ekonomických informácií (VTEI) vo forme dvojročného nadstavbového (dnešného pomaturitného) štúdia pre absolventov gymnázií. Postupne vznikajúce útvary vedecko-technických informácií potrebovali stredoškolsky kvalifikovaných pracovníkov obdobne, ako ich využívala sieť verejných knižníc existujúcich vo všetkých regiónoch Slovenska. ŠKIŠ preto otvorila konzultačné strediská pre záujemcov o diaľkové štúdium v Bratislave, Banskej Bystrici a v Košiciach.

Výrazný skok v obsahovom smerovaní štúdia, ktorý s odstupom viac než jednej dekády možno hodnotiť vysoko pozitívne, zaznamenala škola začiatkom 90. rokov. Otcom i realizátorom myšlienky bol PhDr. Tibor Trgiňa, riaditeľ ŠKIŠ v rokoch 1990 – 1999. Pochopil, že postupne klesajúci záujem absolventov základnej školy, hlavne ich rodičov, o dovtedy atraktívne štúdium knihovníctva bol výsledkom nielen veľmi nízkeho finančného ohodnotenia práce knihovníka, ale aj prudko sa znižujúceho počtu verejných knižníc na Slovensku. Novovznikajúce inštitúcie v štátnom, verejnom i súkromnom sektore, ich predvídateľný vývojový trend ho podnietili nielen zmeniť názov školy (september 1993), ale aj vypracovať úplne nový učebný plán a následné dokumenty, ktoré sa v pomerne krátkom čase podarilo experimentálne overiť a predložiť na schválenie MŠ SR. Domáce a zahraničné (predovšetkým britské) pramene a ich aplikácia na vtedajšie i perspektívne možnosti strednej odbornej školy umožnili autorovi uviesť do praxe zdanlivo nerealizovateľné odvážne myšlienky, ktoré sú aj dnes úspešným hnacím motorom pri permanentných zmenách obsahu vyučovania tak, aby boli v súlade s dynamicky sa meniacimi požiadavkami trhu práce.

V súčasnosti ma škola jeden študijný odbor, a to informačné systémy a služby (ISS). V prvých dvoch ročníkoch domaturitného štúdia poskytuje široké spektrum všeobecno-vzdelávacích predmetov a v treťom ročníku ponúka možnosť voľby jedného z troch nasledujúcich odborných zameraní: knihovníctvo, hospodárske informácie, archív-

nictvo. Je prirodzené, že čoskoro po jeho zavedení do praxe sa 95 % žiakov 2. ročníka domaturitného a 99 % žiakov 1. ročníka pomaturitného štúdia orientuje na odborné zameranie hospodárske informácie (HOI), v ktorom im predmety ekonomického charakteru dávajú možnosť variabilnejšieho uplatnenia sa pri vstupe do zamestnania. V učebnom pláne HOI zostali zachované povinné odborné predmety (verejné informačné služby, informačné zdroje, informačné fondy a služby), ktoré vyučujú absolventi katedry knižničnej a informačnej vedy. Učtelia informatických predmetov (databázy, informačné technológie) prezentujú učivo s výrazným podielom knihovníckeho obsahu.

V prvej polovici 90. rokov nastal prudký odliv mladších kvalifikovaných knihovníkov z knižničných pracovísk kvôli vidine lepšie honorovaných pozícií v súkromnom sektore. Dnes pozorujeme postupný návrat mnohých z nich, pretože ich nová práca nie vždy uspokojovala a v knižnici nachádzajú sebarealizáciu i primeranú dávku intelektuálnej činnosti.

ŠKIS má pracovné kontakty nielen s bratislavskými, ale aj niektorými vidieckymi knižnicami, hlavne v oblasti realizácie súvislej odbornej praxe svojich študentov. V súčasnosti len asi 40 % žiakov školy vykonáva prax v knižnici, ale práve tí získajú lepší vzťah k práci knihovníka, ako aj vefa odborných materiálov a prameňov potrebných na napísanie komplexnej odbornej práce v rámci maturitnej skúšky z praktickej časti odborných predmetov. Takáto náročnú formu maturitnej skúšky zaviedlo vedenie školy pred deviatimi rokmi a dodnes dôsledne vyžaduje vyvážené hodnotenie obsahovej i formálnej stránky každej práce, s dôrazom na dodržanie STN ISO 690 z apríla 1998, ako aj platných noriem o úprave dokumentov. Z knihovníckeho hľadiska je práca praktickým završením a komplexným prejavom schopností absolventov školy vytvárať bibliografické odkazy a formulovať citácie. Takáto práca si vyžaduje neustály odborný rast zainteresovaných učiteľov a získavanie najnovšieho materiálu na prezentáciu učiva. Ceníme si preto veľkorysosť SNK v Martine, ktorá nám prijateľnou formou poskytuje CD a diskety s databázami potrebnými na praktické vyučovanie. CVTI SR zasa ústretovo umožňuje učiteľom knihovníckych predmetov zúčastňovať sa na ich odborných seminároch. Univerzitná knižnica v Bratislave, CVTI SR, Mestská knižnica v Bratislave a tiež verejné, vedecké, školské a firemné knižnice na celom Slovensku majú veľký podiel na praktickej príprave žiakov ŠKIS, pretože ich bez nároku na odmenu metodicky a odborne usmerňujú počas súvislej praxe, ktorú študenti vykonávajú na ich pracoviskách.

Potrebu knihovníckeho štúdia si tradične vyžadovala existencia knižníc. V súlade s progresívnymi zmenami väčšiny z nich (automatizácia, nové informačné technológie, rozširovanie služieb používateľom, tvorba variabilných fondov a pod.) bolo nevyhnutné prispôbiť ich potrebám aj profil absolventa ŠKIS. Podľa novokoncipovaného programu škola pripravuje kvalifikovaného knižnično-informačného pracovníka, ktorý samostatne vykonáva činnosti informačného charakteru v rôznych typoch knižničných a informačných pracovísk. Z hľadiska potrieb knižníc sa dôraz kladie na získavanie teoretických vedomostí a praktických zručností z informatických predmetov (informatika, informačné technológie, automatizácia administratívnych prác, databázy), odbor-

ných knihovníckych predmetov, najmä z predmetu informačné fondy a služby, ako aj z cudzích jazykov (anglický, nemecký, francúzsky). V odbornom zameraní HOI sú predmety ekonomického charakteru, ktoré sú kľúčové pre poskytnutie širšieho odborného vzdelania.

Uvedomujúc si skutočnosť, že obsah vyučovania odborných predmetov musí reflektovať dynamicky sa meniacu realitu, vedenie školy intenzívne spolupracuje na úpravách základných pedagogických dokumentov so Štátnym inštitútom odborného vzdelávania v Bratislave. V septembri 2002 vstúpil do platnosti modifikovaný učebný plán i osnovy odborných ekonomických predmetov po tom, čo v predchádzajúcom školskom roku boli MŠ SR schválené zmeny v osnovách infromatických predmetov. Úpravy v učebných osnovách knihovníckych predmetov sú plánovanou prioritnou úlohou školy a komisie na najbližšie obdobie. Členmi odbornej komisie ŠIOV sú okrem dvoch učiteľov školy aj vedúci pracovníci a reprezentanti významných knihovníckych inštitúcií v Bratislave, ktorí sú odbornými poradcami pri úprave obsahu vyučovania smerom k praktickým potrebám knižníc.

Strategický plán školy, vypracovaný v januári 2000, obsahuje väčšinu uvedených a už aj zrealizovaných zámerov a cieľov, ale novovznikajúce skutočnosti si vyžadujú jeho priebežné doplňovanie a aktualizáciu. V najbližšom období je potrebné:

- dobudovať tretiu učebňu výpočtovej techniky na realizáciu cvičení z odborných knihovníckych predmetov, ako aj zautomatizovať školskú knižnicu;
- postupne pripravovať učebné texty na vyučovanie uvedených predmetov; usilovať sa o sponzorské príspevky na obohatenie softvérového fondu a umožnenie vzdelávania učiteľov odborných predmetov;
- v spolupráci so ŠIOV vypracovať maturitný poriadok a pripraviť teoretickú a praktickú časť odborných predmetov maturitnej skúšky tak, aby komplexnosť odbornej prípravy absolventov ŠKIS bola viditeľná a objektívne merateľná;
- v rámci projektov Infovek a Comenius-Socrates umožniť žiakom i učiteľom školy využívať park počítačovej techniky aj v mimovyučovacom čase;
- pri praktickej príprave študentov naďalej využívať ochotu, ponuky a služby všetkých typov slovenských knižníc;
- obnoviť aspoň sporadické kontakty s partnerskými knihovníckymi školami v Českej republike;
- treba prehodnotiť úroveň dvojročného pomaturitného kvalifikačného štúdia. Aj keď absolventi iných typov stredných škôl majú v ňom možnosť získať kvalifikáciu v študijnom odbore ISS, nemožno náročnosť ich prípravy ponechať na úrovni domaturitného štúdia. Účinnnejšie bude nechať sa inšpirovať požiadavkami na poslucháča KKIV FiF UK, prípadne novoakreditovaného študijného odboru knižničná a informačná veda na prírodovedeckej fakulte Žilinskej univerzity.

Škola knihovníckych a informačných štúdií v Bratislave je súčasťou komplexu vzdelávacích inštitúcií na Slovensku, ktoré pripravujú odborníkov nie pre stagnujúcu, ale

meniacu sa tvár knižníc a ďalších zariadení poskytujúcich informačné služby. Na to, aby dodržala svoju známu tradíciu pružne sa prispôsobujúcej inštitúcie meniacim sa podmienkam a potrebám spoločnosti, je nevyhnutné, aby si všetci zodpovední a zainteresovaní zachovali zmysel pre invenciu a chuť zmocniť sa každého podnetu, ktorého uvedenie do života bude zárukou obohatenia vedomostí a zručností absolventov školy.

Knižnica európskeho štandardu

(Medzinárodná konferencia pri príležitosti osláv 50. výročia založenia Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice pri Technickej univerzite vo Zvolene)

PhDr. Janka Morongová

V dňoch 9. – 10. septembra 2002 sa v Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnici pri Technickej univerzite vo Zvolene uskutočnila medzinárodná konferencia pod názvom *Knižnica európskeho štandardu*. Slovenská lesnícka a drevárska knižnica (SLDK) pri Technickej univerzite vo Zvolene (v rokoch 1952 – 1954 Štátna študijná knižnica vo Zvolene, 1954 – 1979 Štátna vedecká knižnica vo Zvolene, 1979 – 1990 Ústredná lesnícka a drevárska knižnica pri Vysokej škole lesníckej a drevárskej vo Zvolene, od roku 1990 Slovenská lesnícka a drevárska knižnica pri Vysokej škole lesníckej a drevárskej, od roku 1991 pri Technickej univerzite vo Zvolene) si prostredníctvom konferencie pripomenula 50. výročie vzniku.

Pohľad na predsednícky stôl konferencie

Existencia a fungovanie SLDK je úzko spojené s existenciou a fungovaním TU vo Zvolene. Spoločný majú nielen rovnaký ročník narodenia – rok 1952. Knižnica sa od

svojho vzniku špecializuje hlavne na oblasť lesníctva a drevárstva a významnou súčasťou jej poslania je podpora pedagogického procesu a vedeckovýskumnej činnosti na vysokej škole. Profilácia knižničných fondov sa rozšírila v súvislosti so vznikom Fakulty ekológie a environmentalistiky (v roku 1991) a Fakulty environmentálnej a výrobnéj techniky (v roku 1996) na TU.

Poslaním SLDK ako špecializovanej vedeckej knižnice pre prácu s lesníckou, drevárskou a environmentálnou literatúrou v SR a akademickej knižnice TU vo Zvolene je zhromažďovať, spracúvať, uchovávať a poskytovať vedeckú a odbornú knižnú, časopiseckú a špeciálnu literatúru, ako aj vedecko-technické a ekonomické informácie pedagogickým, vedeckovýskumným pracovníkom a študentom TU, rozličným domácim a zahraničným inštitúciám a širokej čitateľskej obci. Okrem toho jej zo zákona vyplýva povinnosť evidovať publikačnú činnosť pracovníkov univerzity.

Pri plnení svojho poslania knižnica spolupracuje s domácimi a zahraničnými knižnicami, vysokými školami a odbornými inštitúciami. V rámci medzinárodnej spolupráce má SLDK v súčasnosti viac ako 100 aktívnych výmenných partnerov z 30 krajín.

Konferencia, ktorou si SLDK pripomenula 50. výročie vzniku, sa stala diskusným fórom na výmenu informácií pracovníkov slovenských i zahraničných knižníc a informačných inštitúcií. Z prezentovaných príspevkov bol zostavený zborník, a teda myšlienky, ktoré na nej odzneli, budú mať dlhšiu trvanlivosť a väčší rádius pôsobnosti.

V piatich programových blokoch: *Knižnica v zrkadle času, Ďalšie vzdelávanie knihovníkov, Elektronické zdroje, Internet v knižnici, Moderné informačné technológie, elektronické publikovanie, digitalizácia, archivácia a ochrana elektronických zdrojov* si viac ako sto pracovníkov knižnično-informačných a kultúrnych inštitúcií, zástupcov firiem distribuujúcich výpočtovú techniku a sponzorov podujatia vymenili svoje skúsenosti s využívaním výpočtovej techniky, zoznámili sa s najnovšími trendmi v rozvoji a využívaní nových informačných technológií a odprezentovali svoje produkty.

SLDK má čo povedať k tejto problematike, pretože v silnom konkurenčnom prostredí informačnej spoločnosti si dokáže obhájiť svoje právo na zmysluplnú existenciu a vysporiadať sa s novými trendmi. V pomerne krátkom čase (1998 – 1999) sa v SLDK podarilo zaviesť integrovaný automatizovaný knižnično-informačný systém Rapid Library, v ktorom v súčasnosti pracujú všetky základné moduly knižnice: akvizícia, katalogizácia, výpožičky, OPAC, seriály, správca, WWW katalóg. Knižnica je jediným pracoviskom na Slovensku, ktoré buduje odborné databázy vedecko-technických informácií pre lesníctvo, drevárstvo a ekológiu z domácej a zahraničnej odbornej literatúry. Zároveň buduje databázy publikačnej činnosti a citačný index TU a podieľa sa na tvorbe databáz AGRIS/CARIS FAO. Vyhotovuje katalogizačné záznamy pre služobný a autorský katalóg, ktoré zasiela do UK v Bratislave pre CEZL (Celoštátna evidencia zahraničnej literatúry). Knižnica je členom Koordinačnej rady Slovenskej národnej knižnice pre bibliografickú činnosť, zúčastňuje sa koordinácie bibliografickej činnosti v národnom (projekt Pro Scientia) a v medzinárodnom meradle. Od roku 1998 sa SLDK ako spolupracovník Univerzitnej knižnice Technickej univerzity v Košiciach

podieľala na projektoch dištančného vzdelávania knihovníkov ProLIB (Professional Development Programme for Librarians) v rámci medzinárodných projektov Európskej únie TEMPUS/Phare a EduLIB (Education for Librarians), podporených grantom nadácie Open Society Institute Budapest. Vďaka získanej technike mohla SLDK otvoriť internetovú študovňu, sprístupniť elektronicky vlastné databázy a umožniť prístup k elektronickým zdrojom pre študentov a pracovníkov univerzity.

V súvislosti s automatizáciou knižničných činností a novou pozíciou knižníc v spoločnosti došlo v knižnici k zmene organizačnej štruktúry, pracovných náplní, poskytovaniu služieb po novom, využívaniu nových marketingových metód v praxi. Veľká pozornosť sa venuje aktivitám zameraným na prieskum požiadaviek zákazníkov, vypracovávanie rozličných projektov, získavanie financií z mimorozpočtových zdrojov a na zviditeľňovanie knižnice prostredníctvom médií.

Knižnicu prišli pri príležitosti jubilea pozdraviť kolegovia zo slovenských akademických i verejných knižníc, zo Slovenskej asociácie knižníc, Spolku slovenských knihovníkov, Slovenskej národnej knižnice v Martine, Centra vedecko-technických informácií v Bratislave, z Katedry knižničných a informačných vied FiF UK, Školy knihovníckych a informačných štúdií v Bratislave, Informačnej kancelárie Rady Európy v Bratislave, British Council v Banskej Bystrici, ÚVTIP-u Nitra, Lesnickeho výskumného ústavu vo Zvolene a z Ministerstva školstva SR. Celkovo sa na konferencii zúčastnilo asi 80 pracovníkov knižníc.

Záber na účastníkov konferencie

Spolu s pracovníkmi knižnice prišli bilancovať a k päťdesiatke jej zaželať všetko najlepšie aj do budúcnosti tiež zahraniční partneri z univerzitnej knižnice Technickej univerzity v Šoproni (Maďarsko), z Národnej knižnice v Prahe a z Ústavu vedecko-pedagogických informácií a služieb Mendelovej poľnohospodárskej a lesnickej univerzity v Brne.

Na slávnostnej recepcii bola ocenená dlhodobá plodná spolupráca s niektorými knižnicami, kultúrnymi inštitúciami a firmami. Jubilejné medaily TU vo Zvolene z rúk súčasnej riaditeľky SLDK Ing. Eleny Žihlavníkovej prevzali UK TU v Košiciach, Slovenská ekonomická knižnica Ekonomickej univerzity v Bratislave, Slovenská poľnohospodárska knižnica pri Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre, KŠK Ľudovíta Štúra vo Zvolene, ŠVK Banská Bystrica, Cosmotron Systems, s. r. o., Kopčany, Datalan, a. s., pobočka Banská Bystrica, Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava, Informačná kancelária Rady Európy Bratislava.

Za Spolok slovenských knihovníkov na záver konferencie poďakovala pracovníckam SLDK za dlhoročnú vysoko odbornú činnosť a za špičkovú úroveň konferencie Ing. Silvia Stasselová.

Pri príležitosti 50. výročia vzniku knižnice vyšiel tiež propagačný leták o SLDK v slovenskej a anglickej verzii, v tlači je publikácia *Slovenská lesnícka a drevárska knižnica 1952 – 2002*, približujúca históriu a súčasnosť knižnice. S historickým fondom knižnice a jej modernými službami, založenými na elektronických databázach vrátane vlastného online katalógu a na využívaní možností internetu, sa odborná i laická verejnosť môže zoznámiť do 29. septembra 2002 aj na výstave *Od inkunábuly k databáze* v priestoroch Lesníckeho a drevárskeho múzea vo Zvolene.

Bližšie informácie o konferencii nájdete na internetovej stránke <http://www.sldk.sk>.

Cesta do informačnej spoločnosti „po slovensky“

Ing. Danica Zendulková, Centrum VTI SR, Bratislava

Vstúpili sme do 21. storočia. Pojem „informačná spoločnosť“ sa skloňuje vo všetkých pádoch, informácií potrebných pre život pribúda geometrickým radom, technika sa vyvíja závažným tempom a náš život sa neprestajne zrýchľuje. Okrem mobilných telefónov život bežného obyvateľa v posledných niekoľkých rokoch hádam najviac ovplyvnil internet. Ešte pred desiatimi rokmi nikto nerozumel dnešnej bežnej komunikácii typu: „Dostal si odo mňa esemesku?“ alebo „Keď budem niečo vedieť, zamejľujem ti“.

Práca s internetom sa stáva takmer rovnako dôležitou podmienkou uplatnenia v živote, akou je už niekoľko desaťročí riadenie auta. Všade sa o využívaní internetu hovorí, ale ako je to vlastne s podmienkami pripojenia v skutočnosti? Vieme, že ani mnohé menej solventné inštitúcie (napríklad verejné knižnice) naň nemajú. Doma má väčšina z nás chladničku, práčku, televízor, mnohí majú auto. Ale počítač, internet?! Vedeli by sme ho využívať? A keby aj, máme (pri priemerných slovenských platoch) vôbec na to?

Pozrime sa na ukazovatele internetového pripojenia do sveta, konkrétne do Európskej únie. Určite viacerí tušíme, že aj v tejto oblasti, tak ako v mnohých iných, za vyspelým svetom trochu zaostávame. Nechajme o tom prehovoriť čísla.

Štatistika programu informatizácie v krajinách EÚ *eEurope* rozlišuje dva hlavné ukazovatele: koľko domácností je pripojených na internet a koľko obyvateľov používa internet bez ohľadu na to, či má pripojenie doma, v zamestnaní, v škole alebo inde.

Internetové pripojenie domácností v Európskej únii narastalo z 18 % v marci 2000 postupne na 28 % v októbri toho istého roka, na 36 % v júni 2001 a v decembri minulého roka dosiahlo 38 %. Vzhľadom na spomalený rast pripojenia v druhom polroku 2001 existuje predpoklad, že táto hodnota sa pohybuje blízko hornej hranice záujmu domácností o internet. Krajiny s najvyšším počtom pripojených domácností uvádzajú, že maximálny počet pripojených domácností sa bude pohybovať okolo 60 %. Na rozdiel od pripojenia cez osobné počítače, ktoré v súčasnosti prevažuje, sa v budúcnosti počíta aj s rastom pripojenia cez televízne prijímače a mobilné telefóny.

Používanie internetu v celej populácii je vyššie, ako naznačuje pripojenie domácností. V novembri roku 2001 internet pravidelne používa asi 50 % populácie nad 15 rokov. Viac ako 80 % populácie používa internet najmenej raz do týždňa. Počet jeho používateľov v absolútnych číslach je v EÚ približne rovnaký ako v USA, avšak rast pripojenia je o niečo pomalší. Používanie internetu je častejšie u mladých ľudí a obyvateľov miest a závisí tiež od úrovne vzdelania – je naň pripojených až 80 % škôl v krajinách EÚ.

Čo sa týka pripojenia podnikov s najmenej 10 zamestnancami na internet, prieskum hovorí až o 90 %, pričom 60 % z nich má vlastnú internetovú stránku (výsledky sú opäť spriemerované za celú EÚ a v jednotlivých krajinách sa líšia).

Snahou krajín EÚ je dosiahnuť čo najvyššiu úroveň pripojenia na internet. Do konca roka 2002 sa predpokladá dosiahnutie úrovne pripojenia najmenej 30 % domácností (v najzaostalejších krajinách EÚ) a priemer sa bude pohybovať okolo 50 %.

Zaujímavé sú tiež údaje o vývoji elektronického obchodu. V novembri 2001 cez internet nakupovalo 36 % pripojených používateľov. EÚ však predpokladala rýchlejší rozvoj e-obchodovania: za rok uvedená hodnota narástla len o 5 %. Iba 4 % používateľov internetu uvádzajú, že často využívajú elektronické nakupovanie, pritom v priemere 20 % európskych firiem obchoduje cez internet (najviac v Dánsku a Fínsku – 40 %, najmenej v Portugalsku – 5 %).

Nakoniec to najdôležitejšie – cena. Štatistický výskum definoval typického používateľa internetu, ktorý je pripojený asi 20 hodín mesačne. Za pripojenie vrátane telefónnych poplatkov zaplatí spolu 10 – 20 eur (čo je v prípade, že predpokladáme kurz 43 Sk za 1 euro, asi 430 – 860 Sk) v závislosti od toho, v ktorej krajine EÚ žije. Viac by sme však asi mohli závidieť obyvateľom USA, kde sú tieto poplatky nižšie.

Vráťme sa však domov a pokúsme sa porovnať aspoň niektoré ukazovatele z uvedenej štatistiky s ukazovateľmi slovenskými. Výskum používanosti internetu v roku 2001 u nás hovorí, že sa s ním aspoň raz stretlo vyše 30 % obyvateľov a prakticky denne ho využíva asi 8 % obyvateľov. (Otázka znela: Kedy ste naposledy pracovali s internetom?, a 8 % respondentov odpovedalo – včera) [4]. Iný výskum [1] uvádza, že 22,7 %

obyvateľov Slovenska koncom roka 2001 používalo internet, avšak bez podrobnejšej kvantitatívnej špecifikácie. Tieto ukazovatele však asi ťažko možno porovnávať s európskymi. Na Slovensku sa hovorí o percente obyvateľstva a v EÚ o percente obyvateľstva staršieho ako 15 rokov. Nemožno preto jednoznačne tvrdiť, že slovenským ekvivalentom k 50 % pravidelne internet používajúcim Európanov je 8 % Slovákov, ktorí odpovedali, že s internetom pracovali „včera“. Zrejme išlo o úplne inú vzorku respondentov a metodiku zisťovania, preto radšej tieto (pre nás nie veľmi priaznivé) výsledky nebudeme porovnávať.

Odcitujeme radšej časť z výsledkov prieskumu používania moderných technológií v krajinách kandidujúcich na vstup do EÚ [5]. Otázka znela: *Koľko percent ľudí vlastní domácnosti:*

	Počítač	Pristup na internet
Česko	35	25
Poľsko	25	16
Slovensko	22	11
Maďarsko	26	9
<i>Priemer kandidátskych krajín</i>	19	12

Z údajov uvedených v tabuľke jasne vyplýva, že sme v pripojení na internet podpriemerní medzi kandidátskymi krajinami a že nedosahujeme ani tretinu z priemerného počtu pripojených domácností v EÚ (38 % v EÚ oproti 11 % u nás).

Aká je cenová ponuka pripojenia pre slovenského záujemcu? Slovenské telekomunikácie na svojej internetovej stránke uvádzajú nasledujúce údaje (platné k 1. júlu 2002): Hodina pripojenia na internet v silnej prevádzke (medzi 7.00 –19.00 h) a cez telefónnu prípojku (dial-up) vyjde s DPH na asi 61 Sk (49,20 Sk bez DPH), v slabej prevádzke na 24 Sk. Treba zdôrazniť, že musí ísť o súvislé pripojenie, pretože za každé spojenie sa pripočítava jeden ďalší impulz. Pripomeňme si, že cena tarifného impulzu (minúta volania v miestnom telefónnom styku a medzi 7.00 –19.00 h) je 1,476 Sk s DPH.

Na poplatkoch ušetríme, keď si zavedieme kvalitnejšie a rýchlejšie pripojenie cez ISDN. V hodinovej sadzbe je uvedená úspora 39 % v silnej, resp. 54 % v slabej prevádzke oproti pripojeniu cez bežnú telefónnu linku. Predpokladáme však, že obyčajný telefón už má doma zavedený skoro každá domácnosť. Je pochopiteľné, že o zavedenie ISDN s niekoľkými paralelnými linkami, odkazovačom a pamäťou, ktorý stojí minimálne 1 000 Sk, väčšina z nás záujem nemá. A kto o takýto prístroj záujem má, musí investovať, čím, samozrejme, zdražie aj prístup na internet.

Aby sme sa mohli pripojiť, musíme si (bez ohľadu na typ pripojenia) kúpiť ešte modem, ktorý stojí aspoň 2000 Sk, ako aj platiť mesačné poplatky pre poskytovateľa internetového pripojenia (napr. provider NEXTRA má mesačný poplatok od 299,Sk s DPH).

Vyrátajme si, koľko by platil typický európsky používateľ internetu za 20 hodín „surfovania“ na Slovensku. Ak by bol pripojený cez bežnú telefónnu linku, v silnej prevádzke by to bolo 1220 Sk, v slabej menej ako 500 Sk. Aby sa „zmestil“ do úrovne poplatkov platených v EÚ (10 – 20 eur), musel by „surfovať“ večer a v noci.

Miestom internetového pripojenia rozumieme stále bytovú stanicu a nie internetovú kaviareň či knižnicu, kde sú poplatky za jeho používanie iné, prípadne (v niektorých knižniciach pre vlastných čitateľov) žiadne. Odmyslime si aj rýchlosť a kvalitu pripojenia cez telefónnu linku, čím sa dĺžka pripojenia potrebná na získanie určitých informácií oproti kvalitnejšiemu pripojeniu cez pevnú linku či optický kábel primerane predlžuje.

Podľa hodnotenia Európskej komisie „na Slovensku sú druhé najvyššie ceny za hodinové pripojenie na internet v silnej prevádzke“ [9] (po Lotyšsku). Avšak cena je len jedným faktorom spôsobujúcim priepastný rozdiel v úrovni pripojenia. Ďalší faktor nájdeme, keď porovnáme úroveň priemernej mzdy na Slovensku oproti mzde v krajinách EÚ. Určite ochotnejšie zaplatí 10 – 20 eur za pripojenie na internet napríklad radový zamestnanec aparátu Európskej komisie s nástupným mesačným platom 3500 eur [8] (ukazovateľ priemernej mzdy v krajinách EÚ k dispozícii nemám) ako bežný Slováč s mesačným platom 300 eur.

Používanie internetu u nás ovplyvňuje aj výška poplatkov za rôzne internetové produkty. Ide o to, čo všetko je na internete k dispozícii zadarmo a čo nie, aj čo všetko bude v dohľadnom čase spoplatnené. Zavádzanie poplatkov za internetové služby je totiž svetovým trendom. Aby veľké internetové firmy mohli prežiť, musia na poskytovanie svojich služieb zarábať. Príjmy z reklám zrejme dostatočné nie sú. Napokon, keď sa platí za nákup novín, za zasielanie SMS z mobilného telefónu a pod., prečo by tieto možnosti mali byť na internete k dispozícii zadarmo, i keď bezplatné vôbec nie sú, lebo platíme za internetové pripojenie. Posledný z uvedených druhov poplatkov však prispieva na živobytie telekomunikáciám, nie prevádzkovateľom týchto služieb. Platí sa teda nielen za vstup do rôznych databáz a iných komerčných informačných zdrojov, ale aj za prístup na spravodajské servery i do archívov tlače (kto vie, koľko bude stáť citácia piatich článkov z internetového archívu SME, použitých na prípravu tohto dokumentu?), za exkluzívne informácie z rôznych oblastí, ktoré nemožno inde nájsť, ale aj za účasť v online diskusiách, zasielanie aktualít cez e-mail či za službu ftp a za prístup k niektorým atraktívnym „zábavným dokumentom“.

Všetky uvedené poplatky internet bežnému Slováčovi ďalej zdrazia, a tým aj zneprístupnia. A to nehovoríme o celkovom vzostupnom trende poplatkov (nielen) Slovenských telekomunikácií. Väčšina z nás preto nebude „surfovať“ doma, ale v škole, poniektorí v práci (ak budeme pripojení). Zdrojom internetových informácií totiž zostávajú najmä (niektoré) školy a vedeckovýskumné, vzdelávacie a iné nekomerčné inštitúcie, v ktorých sa pripojenie na internet považuje za faktor skvalitňujúci poskytované služby a rozvíjajúci pracovnú silu, a nie za bohupusté mrhanie pracovným časom. Pre ostatných záujemcov sú tu ojedinelé lastovičky – bezplatné internetové pracovné stanice v niektorých knižniciach a okrem nich len komerčné internetové kaviarne a PC herne.

Do budúcnosti nám zostáva iba spoliehať sa na úspech aktivít vlády v oblasti internetizácie, na projekty informatizácie krajiny či veriť v pozitívny ohlas kompetentných na petíciu proti zdražovaniu internetu [10]. Aby sme neprepadli prílišnej skepse, uvedme aspoň jeden optimistický údaj: internet v auguste 2001 používalo 8,46 % populácie sveta [4]. Takže, aké zaostávanie! V celosvetovom meradle sme predsa nadpriemerní...

Použitá literatúra:

1. Makulová, S. Vyhľadávanie informácií v internete. Bratislava : ELT, 2002
2. http://europa.eu.int/information_society/eeurope/news_library/new_documents/benchmarking/benchmarking_en.doc
3. <http://www.telecom.sk>
4. <http://www.sme.sk/clanok.asp?ci=503197>
5. <http://www.sme.sk/clanok.asp?ci=281917>
6. http://www.sme.sk/clanok_tlac.asp?ci=511020
7. http://www.sme.sk/clanok_tlac.asp?ci=511021
8. <http://www.sme.sk/clanok.asp?vyd=20020429&ci=528646>
9. Pravicový boj za monopol. In: *Slovo*, č. 25, 19 – 25. 6. 2002, s. 3
10. <http://www.bystro.sk>

O štatistickom zisťovaní a novom zákone o štátnej štatistike

PhDr. Ľubica Segešová, Centrum VTI SR, Bratislava

V poslednom desaťročí uplynulého tisícročia prešiel slovenský knižničný systém významnými zmenami. Ich rozsah, štruktúru a charakter sa podarilo na jeho konci implikovať do zákona NR SR č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej. Slovenská národná knižnica vyčlenená z rámca Matice slovenskej začala tým od 1. júla 2000 fungovať ako samostatná právnická osoba pod zriaďovacou gesciou Ministerstva kultúry SR. Stala sa opäť metodickým, poradenským, koordinačným, vzdelávacím a štatistickým pracoviskom knižničného systému Slovenskej republiky. Na zabezpečenie menovaných úloh vznikol v roku 2001 v jej rámci odbor pre knižničný systém (OKS). Odbor vykonáva ročné štatistické zisťovania o činnosti verejných a vedeckých knižníc, krajských a regionálnych knižníc, obecných knižníc s profesionálnymi i neprofesionálnymi zamestnancami, ako aj špeciálnych knižníc (lekárskych, technických, poľnohospodárskych, múzeí a galérií, knižnic Zboru väzenskej a justičnej stráže, vojenských a iných). Toto vyčerpávajúce zisťovanie sa uskutočňuje pomocou štatistického formulára KULT (MK SR) 10-01 inovovaného s platnosťou od roku 2002. Predstavuje súhrn ukazovateľov vyžadovaných pre medzi-

národné porovnávanía v oblasti kultúry a hospodárskeho rastu. Realizujú ich také prestížne organizácie ako OECD a Eurostat, Štatistický úrad Európskych spoločenstiev. Týka sa vybraných ukazovateľov o knižničnom fonde, používateľoch, výpožičkách a službách, informačných technológiách, zamestnancoch, sieti knižníc a ďalších doplnujúcich údajoch. Ich charakteristiky boli spracované na základe normy STN ISO 2789 (Informácie a dokumentácia. Medzinárodná knižničná štatistika), ktorú sme v novembri 2001 prevzali do sústavy slovenských technických noriem.

Významné zmeny dozreli počas posledného desaťročia uplynulého tisícročia aj v oblasti štatistiky. Vyžiadali si vydanie komplexnej novely zákona o štátnej štatistike. *Zákon NR SR č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike* nahradil svojho predchodcu – zákon NR SR č. 322/1992 Zb. o štátnej štatistike, ktorý bol v priebehu necelého desaťročia sedemkrát dopĺňovaný a pozmeňovaný, až sa dospelo k potrebe jeho celkového prepracovania. Niet sa čomu čudovať, veď išlo o zákon zo 6. mája 1992 – ešte z obdobia fungovania československej federácie, čo sa premietlo do celkového ducha i zložitosti zákona. Nový zákon je „stavaný“ už len na podmienky SR, takže je stručnejší a jednoznačnejší. Pre potreby knižníc v oblasti plnenia úloh súviaciacich so štátnou štatistikou je potrebné povšimnúť si najmä Vymedzenie základných pojmov (paragraf 2), v ktorých sa definujú štátna štatistika, spravodajská jednotka, spravodajská povinnosť, štatistické zisťovanie, štatistický údaj, dôverný štatistický údaj, štatistická informácia, štatistický účel, administratívny zdroj a program zisťovaní. V druhej časti – Základné princípy a organizácia štátnej štatistiky – je naznačená vertikálna línia štatistického zisťovania v hierarchii Štatistický úrad SR (ŠÚ SR), ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy a nimi zriadené organizácie a iné orgány štátnej správy zriadené podľa osobitných predpisov. ŠÚ SR kontroluje dodržiavanie spravodajskej povinnosti v oblasti štátnej štatistiky a ukladá pokuty za jej porušenie, zverejňuje výsledky štatistických zisťovaní, poskytuje štatistické informácie a vydáva štatistické publikácie. Program štatistických zisťovaní predkladajú ŠÚ SR ministerstvá (v našom prípade MK SR) a štátne organizácie, ktoré zároveň uvádzajú ich účel a využitie výsledkov, obsahovú charakteristiku a postupy realizácie, vymedzenie spravodajských jednotiek, periodicitu a lehoty na poskytovanie štatistických údajov a orgán, ktorý vykoná štatistické spracovanie (v našom prípade OKS v SNK, Martin). Schválený program štatistických zisťovaní sa zotavuje na trojročné obdobie.

Tretia časť – Zdroje údajov – v paragrafe 18 určuje povinnosti spravodajských jednotiek zahrnutých do programu zisťovaní i právo orgánu vykonávajúceho štatistické zisťovanie urobiť ho v prípade nespĺnenia povinnosti na náklady spravodajskej jednotky. Paragraf 18 (6) doslova hovorí: „Spravodajská jednotka nemôže odmietnuť spravodajskú povinnosť podľa tohto zákona. Tým nie sú dotknuté ustanovenia osobitných predpisov o dodržiavaní štátneho, služobného, bankového, daňového a obchodného tajomstva.“

Štvrtá časť – Nástroje porovnateľnosti – je určená najmä podnikateľskej, podnikovej a poľnohospodárskej sfére.

Piata časť – Šírenie štatistických informácií – nariaďuje zamestnancom vykonávajúcim

štátnu štatistiku povinnosť zachovávaní mlčanlivosti o dôverných údajoch. Dôverné údaje sa nesmú bez súhlasu právnických alebo fyzických osôb, ktoré ich poskytli a ktorých sa týkajú, zverejňovať ani komukoľvek oznamovať, ani použiť na iné než štatistické účely. Súhlas musí mať písomnú formu a má presne určovať, akým spôsobom sa môže dôverný údaj použiť. Zákon súčasne upozorňuje, že za dôverné údaje nemožno považovať tie, ktoré sa nachádzajú vo všeobecne dostupných zdrojoch, akými sú adresáre, zoznamy, číselníky, registre, alebo ktoré vznikli sumarizáciou dostatočného počtu, najmenej troch dôverných údajov tak, že nemožno určiť, ktorých spravodajských jednotiek sa týkajú.

ŠÚ SR poskytuje bezplatne štatistické informácie prezidentovi, NR SR, vláde SR, ministerstvám, Národnej banke Slovenska, právnickým osobám zriadeným zákonom ako verejnoprávne inštitúcie, Slovenskej informačnej službe, orgánom miestnej štátnej správy, orgánom územnej samosprávy, ústredným orgánom odborových zväzov a zamestnávateľským zväzom a združeniam; z medzinárodných orgánov Eurostatu, Štatistickému úradu EÚ. Za poplatok – za cenu v súlade so svojimi cenovými predpismi – poskytne ŠÚ SR nedôverné štatistické údaje každému, kto o ne požiada. Orgány vykonávajúce štátnu štatistiku si môžu získané štatistické informácie navzájom bezplatne vymieňať.

V piatej časti sa nachádza i samostatný paragraf 32 Pokuty, ktorý ustanovuje možnosť uloženia pokút, a to za nesplnenie spravodajskej povinnosti 100 000 Sk, za porušenie povinnosti o poskytovaní dôverných údajov 50 000 Sk, za porušenie povinnosti poskytnutia úplných a pravdivých údajov 20 000 Sk. Pokuty ukladá orgán, ktorý štatistické zisťovanie vykonáva, a to najneskôr do 3 rokov odo dňa, keď došlo k porušeniu povinnosti. Pokuty sú príjmom štátneho rozpočtu. Pri súčasnom deficite štátneho rozpočtu môže postupne dôjsť k akcentovaniu vymáhania pokút. Preto bude dôležité, aby sme literu nového zákona o štátnej štatistike č. 540/2001 Z. z. z 20. decembra 2001, ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2002, začali brať vážne.

Verejné knižnice v Slovenskej republike v roku 2001 v číslach

Ing. Daniela Slížová, SNK v Martine, slizova@snk.sk

Na základe spracovania štatistických výkazov KULT (MK SR) 10-01 za rok 2001 sme spracovali stručný súhrn stavu verejného knihovníctva v SR.

V roku 2001 bolo na Slovensku 2 656 verejných knižníc, z toho:

- 5 krajských štátnych knižníc,
- 31 regionálnych knižníc,
- 102 mestských knižníc,

- 293 obecných knižníc s profesionálnymi pracovníkmi,
- 2 225 obecných knižníc s neprofesionálnymi pracovníkmi.

Knižničný fond

V roku 2001 mali verejné knižnice v SR 18 954 167 k. j. Oproti predchádzajúcemu roku to bol pokles o 136 000 k. j., čo predstavuje zníženie 0,71 %.

Členenie fondu:

		rozdiel	%
odborná literatúra pre dospelých	4 791 789	-86 274	-1,77
krásna literatúra pre dospelých	7 849 261	+22 206	+0,28
odborná literatúra pre deti	933 373	-6 813	-0,72
krásna literatúra pre deti	4 991 366	-59 266	-1,17
špeciálne dokumenty	388 378	-5 858	-1,49

Prírastok fondu kúpou bol zaznamenaný len v Žilinskom a Banskobystrickom kraji. Najväčší úbytok bol v Košickom kraji, a to o 1,35 %.

V porovnaní s rokom 1999 sa naďalej znižuje stav fondov, pokles sa javí ako rovnomerný, t. j. 0,7 % medziročne.

Prírastky kúpou predstavovali 187 410 knižničných jednotiek, čo bol v porovnaní s rokom 2000 pokles o 0,41 % a v absolútnom vyjadrení to bolo menej o 770 k. j. Tri kraje – Nitra, Trenčín a Žilina – mali oproti predchádzajúcemu roku vyšší prírastok, ostatné kraje zaznamenali pokles – najväčší Trnava o 11,4 %. V porovnaní s r. 1999 sa zdá, že sa pokles spomalil – v r. 2000 bol pokles o 12,85 %.

Prírastky inou formou klesli o 12 505 k. j., a to na 146 962 (o 7,84 %.) Najväčší pokles bol v Trenčianskom kraji, kde klesli prírastky získané inou formou o 50,72 %. Výrazne sa zvýšili prírastky inou formou v Trnavskom (o 78,53 %), Prešovskom a Žilinskom kraji.

Kým r. 2000 bol prírastok inou formou vyšší oproti r. 1999 o 26,83 %, pokles r. 2001 o 7,84 % môže krátkodobo vyjadrovať nedostatok iných finančných zdrojov na nákup literatúry.

Celkové prírastky fondov boli v r. 2001 334 372 k. j., čo je oproti r. 2000 pokles o 13 275 k. j. (3,82 %).

Z dlhodobého hľadiska je skoro 4 %-ný pokles prírastku alarmujúce číslo.

Čistý ročný úbytok (prírastky, úbytky) je síce len 0,71 % z celkového fondu, ale v žiadnom prípade nezabezpečuje ani základnú obmenu fondu. Podľa európskych kritérií by sa mal fond vo verejnej knižnici obmeniť za 20 rokov. Pri súčasnom tempe (ak zabudneme na úbytky) prírastok 333 372 k. j. je 1,76 % za rok a predstavuje obmenu fondu za 56,8 roka.

Pri porovnaní stavu knižničných fondov podľa jednotlivých okresov osciluje stav fondu oproti predchádzajúcemu roku v percentuálnom vyjadrení okolo čísla 99 %. Najväčší pokles bol zaznamenaný v okresoch Levoča – 8,8 %, Nitra – 6,9 %, Považská Bystrica – 4,43 %, Pezinok – 3,73 %, Michalovce – 3,38 %. Zvýšenie oproti r. 2000 bolo najvyššie v okresoch Banská Bystrica (o 3,77 %), Martin a Senec (o 1,68 %), Zvolen (1,24 %), Brezno (1,16 %), Čadca (1,21 %).

V okresoch Nové Zámky, Šafa, Zlaté Moravce, Galanta, Skalica, Myjava, Nové Mesto n. Váhom, Púchov, Žilina, Kysucké Nové Mesto, Ružomberok, Lučenec, Veľký Krtíš, Žiar n. Hronom, Bardejov, Sabinov, Stará Ľubovňa, Košice okres, Rožňava, Sobrance a Spišská Nová Ves bolo zvýšenie pod 1 %.

Rozdiely v prírastkoch kúpou medzi jednotlivými okresmi sú ešte markantnejšie – od poklesu o 57,39 % (Hlohovec) po prírastok o 52,29 % (Považská Bystrica).

Najnižší prírastok kúpou oproti predchádzajúcemu roku zaznamenali okresy:

Hlohovec	42,61 %
Žiar n. Hronom	48,17 %
Svidník	61,22 %
Brezno	69,30 %
Ilava	77,83 %

Najvyšší prírastok zaznamenali okresy:

Považská Bystrica	152,29 %
Martin	133,32 %
Prievidza	132,75 %
Komárno	132,27 %
Bánovce n. Bebravou	130,92 %

Medziročný nárast prírastkov inou formou je v rámci okresov prakticky neporovnateľný od poklesu o 99,72 % oproti minulému roku po prírastok o 5 946,79 %. V absolútnych číslach najviac dokumentov získali okresy Dunajská Streda (8 529 k. j.), Banská Bystrica (7 628), Detva (6 721), Vranov n. Topľou (6 615), Krupina (6 539). Z porovnania boli vylúčené okresy, v ktorých má sídlo krajská knižnica s povinným výtlačkom. Uvedené čísla sú však zavádzajúce, nie vždy ide o skutočný prírastok, napr. okresy Banská Bystrica a Brezno započítali do prírastku obecné knižnice, ktoré v r. 2000 nevykazovali.

Najnižšie prírastky inou formou boli v okresoch Poltár (18 kn. j.) Sobrance (28), Stropkov (61), Ružomberok (69), Skalica (91). Napospol sú to okresy, v ktorých nemá sídlo regionálna knižnica.

Prírastok fondov zaznamenalo 13 regionálnych knižníc, ostatných 18 zaznamenalo úbytok.

Najväčší prírastok bol v Bardejove (2,11 %), Starej Ľubovni (1,8 %), Martine (1,54 %), Čadci (1,42 %) a Rožňave (1,26 %).

Najväčší úbytok bol v Michalovciach (11,23 %), Považskej Bystrici (8,07 %), Pezinku (7,16 %) a Trebišove (5,21 %). Ostatné knižnice oscilujú od -2,5 po +1 %.

Prírastky kúpou v regionálnych knižniciach podľa krajov sa v porovnaní s r. 2000 pohybujú od 210,56 % (Nitriansky kraj) po 66,70 %. Predstavujú spolu 39 217 k. j. a medziročný nárast o 2,14 %.

Prírastky inou formou sa pohybujú od 58,57 % v Bratislavskom kraji po 188 % v Trnavskom kraji. Tieto údaje sú však ovplyvnené povinným výtlakom.

Spolu získali regionálne knižnice inou formou 22 595 k. j., čo je nárast o 5,81 %.

V jednotlivých regionálnych knižniciach sa prírastky kúpou pohybovali od 73 k. j. (Dunajská Streda) po 3 494 k. j. (VKJB Košice). V porovnaní s minulým rokom najväčší pokles bol v Dunajskej Strede - 72,96 %, Svidníku - 43,43 %, Galante - 34,29 %, Rožňave - 34,08 % a Trebišove - 30,97 %.

Najväčší medziročný nárast zaznamenali Komárno (o 635,80 %), Prievidza (o 321,86 %), Topoľčany (o 287,23 %), Levice (o 204,74 %), Martin (o 148,27 %).

Prírastky inou formou boli vo všetkých regionálnych knižniciach spolu 22 595, čo je nárast o 5,81 %.

Najnižší prírastok bol v Starej Ľubovni - pokles o 56 %, v Leviciach o 52,4 %, Dolnom Kubíne o 50,4 % a v Pezinku o 41,4 %.

Najvyšší prírastok oproti roku 2000 bol v Liptovskom Mikuláši (575,6 %), Rimavskej Sobote (273,97 %) a Dunajskej Strede (228,61 %).

Podľa počtu získaných k. j. je na prvom mieste Verejná knižnica J. Bocatia v Košiciach (1 889), Komárno (1 876), Prievidza (1 599), Pezinok (1 350). Najnižší počet získali Topoľčany (90), Rožňava (131), Trebišov (148), Svidník (153).

Pomerne vysoké rozdiely v počte získaných dokumentov inou formou sú v regionálnych knižniciach ovplyvnené jednak schopnosťou získať financie na dokumenty z iných zdrojov, jednak sponzorským a podnikateľským zázemím. Prírastky získané inou formou rastú v regionálnych knižniciach rýchlejšie ako prírastky kúpou.

Krajské štátne knižnice vykázali v r. 2001 úbytok knižničného fondu vo výške 37 716 knižničných jednotiek, čo je 0,33 % z celkového objemu fondov. Prírastok fondov zaznamenali len KŠK Žilina (o 1,52 %) a Zvolen (o 1,87 %). Najväčší úbytok bol v KŠK Nitra, spôsobený vysporiadaním evidencie vyradených fondov (pokles o 32 325 knižničných jednotiek).

Prírastky kúpou vzrástli v krajských knižniciach oproti r. 2000 o 14,48 % a predstavovali 14 413 k. j. Najviac knižničných jednotiek nakúpila Žilina (5 535) a Trenčín (4 001),

najmenej Trnava (1 031) a Nitra (1 378). V percentuálnom vyjadrení prírastok bol oproti r. 2000 najvyšší v Nitre a Trenčíne (o 60 %).

Prírastky inou formou sa zvýšili celkovo o 13,06 % oproti r. 2000. Keďže všetky knižnice mali povinný výťah, ich prírastok inou formou sa pohybuje od 3 368 (Nitra) po 4 371 k. j. (Trnava). Najúspešnejšou pri získavaní dokumentov inou formou bola Trnava.

Aj keď počet knižničných jednotiek v r. 2001 v krajských knižniciach klesol (v r. 2000 ostal na úrovni r. 1999), veríme, že je to jednorazová záležitosť, ovplyvnená vyradením niektorých k. j. z fondov v Nitre.

Potešiteľný je prírastok fondu, ktorý bol v týchto knižniciach 33 799 k. j., čo je oproti r. 2000 nárast o 16 652, teda skoro na dvojnásobok, i keď je zrejmé, že je v podstatnej miere ovplyvnený povinným výťahom.

Prostriedky na nákup fondu

V roku 2001 boli vo verejných knižniciach SR na nákup knižničného fondu použité finančné prostriedky vo výške 36,37 mil. Sk, čo je oproti r. 2000 o 2,045 mil. viac. V porovnaní s r. 2000 je to nárast o 5,96 %. Kým v r. 2000 sme oproti r. 1999 zaznamenali pokles o 3,72 %, môžeme r. 2001 označiť ako úspešný, pretože náklady na nákup eliminovali schodok z r. 2000 a prevýšili prostriedky určené na tento účel v r. 1999. Z vyššie uvedených prostriedkov bolo 29,09 mil. Sk od zriaďovateľa s. medziročným nárastom 5,32 %. Ostatné zdroje za celú republiku boli 7,28 mil. Sk.

Financovanie nákupu fondu **podľa jednotlivých krajov** môžeme rozdeliť do troch skupín: pokles v dvoch – v Bratislavskom o 5,05 % a Trnavskom o 4,92 % oproti r. 2000. Nárast v troch krajoch – Trenčianskom, Žilinskom a Banskobystrickom – osciluje medzi prírastkom 4 až 5 % a v troch krajoch je nárast podstatne vyšší – v Prešovskom kraji o 10,78 %, Nitrianskom o 18,58 % a Košickom o 27,83 %. V porovnaní s r. 2000 pokračuje pokles v Bratislavskom a Trnavskom kraji, vzostup v Nitrianskom kraji eliminoval pokles z r. 2000, podobne je to v Košickom kraji. Prostriedky na nákup v ostatných krajoch rástli tak v r. 2000, ako aj v r. 2001.

Prostriedky na nákup od zriaďovateľa v r. 2001 rástli vo všetkých krajoch, s výnimkou Trnavského, kde klesli na úroveň 98,4 % r. 2000. Najvyšší percentuálny prírastok bol v Prešovskom kraji (21,44 %), Žilinskom kraji (11,79 %) a Nitrianskom kraji (11,42 %).

V prepočte na 1 obyvateľa predstavujú prostriedky na nákup fondov v SR 6,7 Sk, čo je oproti r. 2000 nárast o 0,41 Sk, v percentách je to 6,46 %.

Rástli aj náklady na používateľa. V r. 2001 boli 53,60 Sk, čo je oproti r. 2000 o 4,36 Sk viac, prírastok vyjadrený v percentách je 8,85 %.

Veľmi veľké rozdiely sú v prostriedkoch na nákup, prepočítaných na 1 obyvateľa, v r. 2001 – od 9,46 Sk v Bratislavskom kraji po 4,65 v Košickom kraji. V r. 2000 bolo najviac prostriedkov na nákup na obyvateľa taktiež v Bratislavskom kraji (9,66 Sk), najmenej v Košickom kraji (3,62 Sk).

Pokles v prostriedkoch na nákup na obyvateľa v r. 2001 oproti r. 2000 bol zaznamenaný len v Bratislavskom a Trnavskom kraji.

Rozvrstvenie nákladov na nákup fondu na 1 používateľa je tiež veľmi veľké. Bratislavský kraj vykazuje 88,09 Sk, ale Košický kraj len 39,91 Sk, rozdiel skoro 50 Sk je alarmujúci, i keď Košický kraj oproti r. 2000 zaznamenal prírastok o 10,81 Sk, čo bol najväčší krajský prírastok. Pokles na používateľa vykazuje len Trnavský kraj (o 0,35 Sk). Prírastky v ostatných krajoch sa pohybujú od 37,13 % (Košice) po 2,05 % (Bratislava).

Prostriedky na nákup fondu podľa okresov sa tiež značne líšia – v 24 okresoch bol zaznamenaný pokles. Najväčší oproti r. 2000 bol v okresoch Hlohovec (o 51,87 % oproti r. 2000), Svidník (o 40,83 %) a Rožňava (o 22,45 %). Zníženie v ostatných okresoch sa pohybuje od 20 do 2 %.

V ostatných okresoch prostriedky rástli oproti r. 2000 takto: Košice-mesto o 78,77 %, Pezínok o 70,02 %, Trebišov o 59,14 %. V prevažnej väčšine knižníc bol prírastok väčší ako 10 %.

Prostriedky na nákup na 1 obyvateľa sa pohybujú podľa okresov od 1,69 Sk v Snine, 1,76 Sk v Púchove, 2,64 Sk v Námestove po 21,57 Sk vo Zvolene, 13,47 Sk v Dolnom Kubíne a 12,34 Sk v Pezinku. Aj keď najnižšia suma na obyvateľa je v okresoch, kde nie je sídlo regionálnej knižnice, sú tieto čísla povážlivé, obyvatelia prakticky nemajú zabezpečenú žiadnu novú literatúru.

Prostriedky prepočítané na používateľa sú v okresoch v rozpätí od 19,52 Sk v Púchove, 21,71 Sk v Stropkove a 22,84 v Hlohovci do 98,14 Sk v Pezinku, 95,82 Sk v Senci a 90,48 Sk na Myjave. Osemdesiatkorunový rozdiel je skutočne priveľký. Nad 60 Sk na používateľa vykazuje 20 okresov, pod 50 Sk 37 okresov.

Situácia v prostriedkoch na nákup knižničných fondov v regionálnych knižniciach je lepšia. V r. 2001 dostali knižnice na nákup 10,05 mil. Sk, čo je o 1,24 mil. Sk viac ako v r. 2000 (prírastok 14,05 %). Od zriaďovateľa dostali knižnice 6,96 mil. Sk, čo je o 0,77 mil. Sk viac ako v r. 2000 (prírastok 11,15 %).

Pokles o 25,75 % v celkových prostriedkoch a o 49,44 % v prostriedkoch od zriaďovateľa bol zaznamenaný v Trnavskom kraji. Najväčší prírastok oproti roku 2000 bol v Bratislavskom kraji (o 127 %), v Nitrianskom kraji (o 45,31 %) a v Trenčianskom kraji (o 38,76 %).

Prostriedky na nákup na 1 obyvateľa v regionálnych knižniciach boli najvyššie v Bratislavskom kraji – 24,68 Sk a najnižšie v Košickom kraji – 4,46 Sk.

Situácia v prostriedkoch na nákup fondov na 1 používateľa je obdobná – najvyššie sú 125,80 Sk v Bratislavskom kraji, najnižšie 38,70 Sk v Trnavskom kraji.

Pokles oproti r. 2000 bol len v Trnavskom kraji (o 24,60 %). V ostatných krajoch zaznamenali regionálne knižnice prírastok.

V jednotlivých regionálnych knižniciach boli prostriedky na nákup od 733 074 Sk v

Košiciach, 574 486 Sk v Banskej Bystrici a Čadci 557 000 Sk po 120 000 Sk v Kremnici, 106 080 v Nových Zámkoch a 94 881 v Dunajskej Strede.

V porovnaní s r. 2000 bol najvyšší prírastok v Pezinku (o 127,02 %), Topoľčanoch (o 119,66 %) a Leviciach (o 105,04 %) a najnižší v Galante (-51,25 %), Rožňave (-42,28 %) a v Nových Zámkoch (-29,78 %).

Prostriedky na nákup fondu prepočítané na 1 obyvateľa sa pohybovali v rozmedzí od 24,68 Sk v Pezinku, 21,95 Sk v Dolnom Kubíne a 21,50 Sk v Starej Ľubovni po 4,76 Sk v Topoľčanoch, 3,84 Sk v Spišskej Novej Vsi a 2,51 Sk v Nových Zámkoch.

Úbytok oproti r. 2000 sme zaznamenali v 13 regionálnych knižniciach – najväčší bol v Galante o 50,42 %, vo Svidníku o 41,86 % a v Rožňave o 40,95 %. Najväčší medziročný nárast bol v regionálnych knižniciach v Topoľčanoch (o 124,30 %), Leviciach (o 107,75 %) a Prievidzi (o 96,24 %).

Vývoj v prostriedkoch na nákup na 1 obyvateľa v regionálnych knižniciach v r. 2001 bol priaznivý v 19 knižniciach, najvyšší prírastok bol v Leviciach 143,11 % a Topoľčanoch 130,02 %. Podstatné zníženie (o 54,72 %) oproti r. 2000 bolo v Topoľčanoch, ako aj vo Svidníku (o 46,08 %) a Rožňave (o 37,84 %).

Porovnávanie medziročného nárastu či poklesu je však len pomocným ukazovateľom, nemožno na základe neho konštatovať trend, a to tým skôr, že trendy nám v tomto prípade naznačujú absolútne čísla – teda výška prostriedkov na jedného používateľa a tá koliduje v rozmedzí od 125,80 Sk v Pezinku po 25,62 Sk v Leviciach a pritom Levice zaznamenali medziročný nárast o 143,11 %. Celorepublikový priemer v regionálnych knižniciach je 48,60 Sk a prekračuje ho 15 knižníc, viac ako polovica je pod priemerom. Štatisticky sú na tom najlepšie knižnice v Bratislavskom a Žilinskom kraji, ktoré sú všetky nad priemerom, a v Banskobystrickom kraji, kde len jedna nedosahuje republikový priemer. Najhoršie je na tom Nitriansky a Košický kraj, v ktorých len jedna knižnica prevyšuje priemer.

Všetky krajské štátne knižnice v r. 2001 zaznamenali prírastok fondov v celkovom súhrne oproti r. 2000 o 97,11 %. V r. 2001 pribudlo v KŠK 33 799 k. j., z toho najviac v Žiline (528) a najmenej v Nitre (4 746).

Prírastky kúpou taktiež potešiteľne rástli (medziročný nárast o 14,48 %), čo predstavovalo 14 413 k. j. a bolo o 1 823 viac ako v r. 2000, ktorý bol v porovnaní s r. 1999 na rovnakej úrovni. Najvyššie prírastky boli v Žiline a Trenčíne, najmenšie v Trnave a v Nitre. Celkový prírastok v Nitre však ovplyvnil vysoký úbytok spôsobený usporiadaním evidencie fondu.

Naproti tomu prostriedky na nákup klesli oproti r. 2000 okrem Nitry a Zvolena vo všetkých KŠK, najviac v Trenčíne (o 15,71 %) a Trnave (o 9,28 %).

Velmi výrazne klesli prostriedky na nákup od zriaďovateľa vo všetkých KŠK, a to najviac v Trnave (o 39,44 %), v Trenčíne a Žiline (o viac ako 20 %), Nitre (o 10 %). Jedine Zvolen si udržal úroveň predchádzajúceho roku, pokles bol len o 0,45 %.

Táto skutočnosť potom ovplyvnila i prostriedky vynaložené na 1 obyvateľa a používateľa. Aj v tomto ukazovateli sú však v absolútnych číslach výrazné rozdiely – od 3,36 Sk na obyvateľa v Nitre po 28,32 Sk vo Zvolene.

Podobne je to i v prepočte na 1 používateľa, kde taktiež klesol priemer. Vo Zvolene a Trenčíne to bolo okolo 13 %, avšak v absolútnych číslach bol najvyšší vo Zvolene (82,85 Sk) a najnižší v Trnave (26,06 Sk).

Rozdiely v oboch ukazovateľoch medzi najvyšším a najnižším číslom sú veľmi veľké. Pri obyvateľoch je to 24,96 Sk, čo je viac ako dvojnásobok celorepublikového priemeru, a pri používateľoch je rozdiel 59,79 Sk, čo je približne celorepublikový priemer.

Používatelia

Nepriaznivý trend sme zaznamenali vo vývoji používateľov. V r. 2001 bolo vo verejných knižniciach SR registrovaných 678 637 používateľov, čo bol oproti predchádzajúcemu roku pokles o 18 369 (-2,64 %). V roku 2000 poklesol oproti r. 1999 počet používateľov o 4 %, čo bolo skoro 29 000 používateľov; za dva roky je to teda pokles o 47 000 používateľov.

Klesal aj počet detí do 15 rokov; v r. 2000 bol 43,79 % z celkového počtu používateľov, v r. 2001 už len 42,65 %. Toto číslo je pravdepodobne ovplyvnené nižšími populačnými ročníkmi, ktoré dosiahli vek čitateľov knižnice. Ďalej klesalo aj percento používateľov z celkového počtu obyvateľov; v r. 2000 bolo 12,90 % v r. 2001 len 12,62 %.

Najväčší pokles používateľov v r. 2000 bol oproti r. 2001 v Bratislavskom kraji (o 6,94 %) a v Košickom kraji (o 4,19 %). Jediný kraj zaznamenal prírastok – Banskobystrický o 0,33 %.

Počet používateľov do 15 rokov poklesol vo všetkých krajoch, najvýraznejšie v Bratislavskom (o 11,01 %), najmenej v Prešovskom kraji (o 1,94 %).

Počet používateľov z celkového počtu obyvateľov taktiež klesol vo všetkých krajoch okrem Trnavského kraja, kde bol mierny nárast o 0,43 %. Najvyšší úbytok bol v Bratislavskom kraji, a to o 4,41 %.

Úmerne k týmto číslam poklesol aj počet návštevníkov knižníc. Celkový pokles bol o 329 015, čo predstavuje 95,41 % predchádzajúceho roku a bol vyšší ako pokles medzi rokom 1999 a 2000.

Pokles používateľov v jednotlivých okresoch zodpovedá poklesu podľa krajov. Aj keď rozdiely sú výrazné. V Košickom a Trnavskom kraji ani jeden okres nezaznamenal prírastok, v Prešovskom kraji zaznamenali prírastok v piatich okresoch, v Banskobystrickom v štyroch a v ostatných po dvoch a jednom. Najväčší prírastok oproti r. 2000 bol v okresoch Zvolen (14,8 %), Martin (9,24 %) a Nitra (7,4 %). Najväčší úbytok bol v porovnaní s r. 2000 v okresoch Ružomberok (12,52 %), Snina (12,25 %) a Banská Bystrica (9,24 %).

Počet používateľov do 15 rokov vzrástol oproti r. 2000 v 15 okresoch – najvýraznejšie v okrese Trebišov (o 22,7 %), Žarnovica (o 20,96 %) a Stropkov (o 9,08 %). Najväčší pokles bol v okresoch Senec (o 18,48 %), Trenčín (o 15,5 %) a Senica (o 14,5 %).

Percento používateľov do 15 rokov z celkového počtu používateľov vzrástlo v 21 knižniciach, najvýraznejšie v okresoch Trebišov, Žarnovica a Stropkov. Pokles bol najväčší v okresoch Senec, Trenčín a Skalica.

Percento používateľov z celkového počtu obyvateľov vzrástlo v 16 okresoch, z toho v šiestich Banskobystrického kraja a v piatich Prešovského kraja. V Trnavskom a Košickom kraji nevzrástol tento ukazovateľ ani v jednom okrese. Najväčší nárast bol v okrese Zvolen (o 3,48 %) a Martin (o 1,39 %), v ostatných bol nárast pod jedným percentom.

Regionálne knižnice boli na tom podobne. Počet používateľov podľa krajov vzrástol oproti roku 2000 len v Prešovskom kraji (o 2,16 %). Celkový počet používateľov bol 206 754 a oproti r. 2000 poklesol o 5 159 používateľov. V r. 2000 bol počet používateľov 211 913 a oproti r. 1999 klesol o 3,79 %. Počet používateľov teda naďalej klesá.

Vo všetkých krajoch klesol počet používateľov regionálnych knižníc celkovo o 6,11 %, čo predstavuje pokles o 4 637 používateľov. Percento používateľov do 15 rokov z celkového počtu používateľov bolo 34,47 %, v roku 2000 35,82 %. Tento ukazovateľ mierne vzrástol len v Nitrianskom kraji, kde sa však najviac znížil celkový počet používateľov.

Počet návštevníkov regionálnych knižníc poklesol o 83 683, čo je oproti r. 2000 zníženie o 3,19 %. V r. 2000 bol pokles oproti roku 1999 2,55 %. Aj tento ukazovateľ naďalej klesá, aj keď tri kraje mali prírastok (Bratislava, Trnava, Trenčín).

Percento používateľov z celkového počtu obyvateľov bolo v r. 2001 v regionálnych knižniciach 16,6 %, v r. 2000 to je 16,77 %. Mierny prírastok bol v Bratislavskom, Trenčianskom a Prešovskom kraji.

V jednotlivých regionálnych knižniciach bol stav nasledujúci: 13 knižníc zaznamenalo prírastok používateľov (Trebišov o 9,79 %, Martin o 8,17 % a Galanta o 7,66 %) oproti r. 2000. Najväčší úbytok bol v Leviciach (o 15,64 %), Nových Zámkoch (o 14,06 %) a Prievidzi (o 9,23 %). Šesť knižníc zaznamenalo oproti r. 2000 prírastok používateľov do 15 rokov; najväčší bol v Prešove – o 4,65 % oproti r. 2000, Vranove nad Topľou (o 1,06%) a Svidníku (o 0,83 %). Najväčší pokles bol v Galante (o 38,09 %), Nových Zámkoch (o 19,44%) a Lučenci (o 17,07 %).

Percento používateľov do 15 rokov z celkového počtu používateľov mierne vzrástlo len v štyroch regionálnych knižniciach – v Leviciach, Topoľčanoch, Bardejove a Michalovciach. Najväčší pokles zaznamenal tento ukazovateľ v Trebišove (o 6,29 %), Lučenci (o 4,67%) a Pezinku (o 3,47 %).

Percento používateľov z počtu obyvateľov vzrástlo v 13 regionálnych knižniciach, a to najviac vo Svidníku (o 3,58 %), Trebišove (o 2,03 %) a v Martine (o 1,34 %).

Krajské štátne knižnice vykázali nárast používateľov o 665, v percentách to predstavuje 0,92 %. Dúfajme, že aspoň tu sa zastavil pokles používateľov, ktorý bol v r. 2000 oproti r. 1999 5,83 %. Celkový počet používateľov bol 72 697.

KŠK Zvolen a Nitra mali prírastok viac ako 12 %, ostatné knižnice zaznamenali pokles, výrazne KŠK Žilina (o 7,6 %).

Počet používateľov do 15 rokov klesol o 11,73 %, prírastok bol opäť v Nitre a vo Zvolene.

Počet návštevníkov knižnice klesol o 27 526, čo je v porovnaní s rokom 2000 pokles o 3,04 %. Mierne sa zvýšil len v KŠK Zvolen.

V percentuálnom vyjadrení používateľov z celkového počtu obyvateľov bolo 21,10 % a oproti r. 2000 sa výška percenta mierne zvýšila vďaka nárastu o 5,58 % v KŠK Zvolen a 1,44 % v KŠK Nitra.

Výpožičky

Výpožičky vo verejných knižniciach v minulom roku boli 24 702 257 k. j., čo je pokles oproti r. 2000 o 1,3 % (315 595). Pokles v r. 2000 oproti r. 1999 predstavoval 1,59 %.

Prírastok vo výpožičkách zaznamenali len v dvoch krajoch – v Trenčianskom kraji o 3,3 %, čím sa eliminoval pokles z r. 2000, ktorý bol 3,63 %, a v Banskobystrickom kraji o 1 % (v r. 2000 bol pokles 4,38 %). V Prešovskom kraji poklesli výpožičky o 1,7 %, hoci rok predtým bol prírastok 8,2 %. Najväčší pokles zaznamenal Trnavský kraj – o 6,1 %, v r. 2000 bol 1,41 %.

Zvýšil sa počet výpožičiek odbornej literatúry pre dospelých, a to o 1,1 %, a krásnej literatúry pre dospelých o 0,7 %.

Výpožičky odbornej literatúry pre deti poklesli o 5,2 % a krásnej literatúry o 6 %.

Keď porovnáme počty výpožičiek s počtom používateľov, vidíme, že sa síce znížili počty používateľov, ale počty výpožičiek neklesli rovnomerne vo vzťahu k nim. Pokles výpožičiek je menší.

Opačná je situácia vo výpožičkách pre deti – pokles je väčší ako pokles používateľov. Počet výpožičiek na obyvateľa zaznamenal mierny pokles o 0,04 %, čo je 4,59 k. j., v r. 2000 to bolo 4,63 k. j.

Výpožičky na používateľa sa zvýšili o 1,4 % a predstavovali 36,4 k. j. (v r. 2000 to bolo 35,89 k. j.).

Počet výpožičiek na obyvateľa sa zvýšil v troch krajoch – Bratislavskom, Trenčianskom a Banskobystrickom. Výraznejší pokles bol v Trnavskom kraji (o 5,9 %) a Prešovskom kraji (o 3,5 %). Výpožičky na používateľa rástli vo všetkých krajoch okrem Trnavského a Prešovského, kde bol pokles 2 – 3 %. Najviac rástli výpožičky v Bratislavskom kraji (o 6,3 %) a v Trenčianskom kraji (o 6 %).

Situácia vo **výpožičkách podľa okresov** je nasledujúca: v tridsiatich okresoch bol nárast výpožičiek oproti roku 2000 v rozpätí od 0,22 % po 18,15 %. Najväčší prírastok bol v okresoch Krupina (18,29 %), Spišská Nová Ves (18,15 %) a Banská Bystrica (15,41 %).

V ostatných okresoch bol pokles v okresoch Michalovce o 21,16 %, Vranov nad Topľou o 20,95 % a Levoča o 12,96 %.

Výpožičky na obyvateľa vzrástli v 31 okresoch. Z pohľadu rozloženia v krajoch vykazuje prírastok Banskobystrický kraj (8 knižníc z 13), kým v Tmavskom len jedna zo siedmich.

Najväčší prírastok v r. 2000 zaznamenali okresy Krupina (18,27 %), Žarnovica (17,89 %) a Spišská Nová Ves (16,6 %).

Najnižší pokles zaznamenal Vranov nad Topľou (o 21,24 %), Michalovce (o 20,99%) a Myjava (o 11,21 %).

Iná je situácia pri pohľade na absolútne čísla, ktoré kolíšu od 9,91 po 1,22.

Štyri okresy prekročili hranicu 9 výpožičiek na obyvateľa: Dolný Kubín, Svidník, Zvolen a Trenčín.

Hranicu 2 výpožičky na obyvateľa nedosiahli tri okresy: Poltár (1,22), Košice-okres (1,61) a Malacky (1,86).

V rozpätí 2 – 3 výpožičky na obyvateľa je v 19 okresoch, 3 – 4 je v 14 okresoch. Z toho vyplýva, že 36 okresov je pod celoslovenským priemerom.

I keď počet výpožičiek na používateľa mierne vzrástol a v r. 2001 bol v priemere 36,4 výpožičiek, rozdiely v jednotlivých okresoch sú značné a pohybujú sa od 61,18 výpožičiek po 14,41 výpožičiek. Nad priemerom (37 výpožičiek) bolo 21 okresov. Najviac výpožičiek zaznamenali v okresoch Šala (61,18), Bratislava (49,44) a Nové Zámky (49,26). Najmenej v okresoch Poltár (14,44), Žarnovica (20,11) a Námestovo (21,39). Najvyšší medziročný nárast bol v okresoch Žiar nad Hronom (o 42,27 %), Spišská Nová Ves (o 20,62 %) a Krupina (o 15,36 %), najväčší pokles v Michalovciach (o 20,91 %), Vranove nad Topľou (o 17,39) a Zvolene (o 10,62 %).

Regionálne knižnice zaznamenali v r. 2001 pokles v objeme výpožičiek o 145 025 a predstavovali 9 165 051 k. j. Pokles oproti r. 2000 bol o 1,6 %. V roku 2000 zaznamenali tieto knižnice zvýšenie výpožičiek o 0,28 %.

Tri kraje – Trenčiansky, Banskobystrický a Košický – zvýšili počet výpožičiek v regionálnych knižniciach, ostatné kraje znížili, pritom najviac Bratislavský kraj (o 5,3 %). Vo všetkých krajoch sa, samozrejme, znížili výpožičky podľa základných skupín. Dramatický bol pokles výpožičiek odbornej literatúry pre deti (o 9,8 %). Najväčší pokles bol v Bratislavskom kraji (o 24,7 %) a Prešovskom kraji (o 17,3 %). Pokles výpožičiek krásnej literatúry pre deti bol 6,2 %, ale v Bratislavskom kraji až 29,3 %.

Výpožičky na obyvateľa ostali na úrovni roku 2000: 7,36. Výpožičky na používateľa sa

mierne zvýšili (44,33 oproti roku 2000, keď dosiali 43,93). V jednotlivých regionálnych knižniciach boli rozdiely v prírastku výpožičiek od +33,74 % po -30,13 %.

Prírastky zaznamenalo 12 knižníc, najväčšie v Spišskej Novej Vsi (o 33,74 %), Banskej Bystrici (+21,17 %) a v Galante (+10,61 %). Ostatné knižnice vykázali pokles. Najväčší bol o 30,13 % v Michalovciach, o 24,25 % vo Vranove nad Topľou a o 15,16 % v Dunajskej Stredě.

Výpožičky na obyvateľa sa pohybovali od 23,4 výpožičiek po 3,2. Najvyšší počet dosiahli v knižniciach vo Svidníku (23,4), Kremnici (21,2) a Dolnom Kubíne (17,8). Najnižšiu úroveň dosiahla VKJB Košice (3,2) a Banská Bystrica (3,9) výpožičiek na obyvateľa.

Nad priemerom 7,36 sa pohybovalo 21 knižníc.

Výpožičky na používateľa vzrástli oproti r. 2000 v 19 knižniciach, a to od 0,31 % až po 34,2 %. Nad celorepublikovým priemerom (44,33) výpožičiek sa pohybovalo 15 knižníc v rozpätí od 47,6 do 77,3. Najvyšší počet výpožičiek na používateľa bol v Nových Zámkoch (77,3), Komárne (66,7) a v Topoľčanoch (58,9). Najnižší bol v Banskej Bystrici (29,4), Liptovskom Mikuláši (31) a v Prievidzi (31,5).

Krajské štátne knižnice v roku 2001 zaznamenali prírastok o 3,79 % a realizovali 3 102 243 výpožičiek. V roku 2000 poklesli výpožičky oproti roku 1999 o 2,77 %.

Úbytok výpožičiek bol v Trnave (o 10,16 %) a v Žiline (o 0,68 %). Výrazný prírastok dosiahli v Trenčíne (o 20,62 %).

Výpožičky na obyvateľa sa zvýšili vo všetkých knižniciach s výnimkou Trnavy. Rozdiel medzi knižnicami je značný v Trenčíne predstavujú výpožičky na obyvateľa 13,8 a v Nitre 4,87.

Výpožičky na používateľa taktiež v r. 2001 vzrástli o 2,84 %. Tu sú rozdiely medzi knižnicami menšie (od 35,02 výpožičiek vo Zvolene po 47,61 v Trenčíne).

Ďalšie údaje

V roku 2001 vzrástol v knižniciach počet vzdelávacích podujatí na 23 477, čo je oproti predchádzajúcemu roku nárast o 1 113 podujatí. Najväčší nárast bol v Košickom kraji (o 835 podujatí).

Knižnice poskytli spolu 217 084 registrovaných faktografických a bibliografických informácií, čo je oproti predchádzajúcemu roku nárast o 14 690 informácií. Podľa jednotlivých typov knižníc to vyzerať takto:

KŠK	71 174
Regionálne knižnice	71 513
Mestské knižnice	67 588
Obecné knižnice prof.	6 182
Obecné knižnice neprof.	627

Podľa krajov najväčšie množstvo informácií bolo poskytnutých v Trenčianskom kraji (49 579 informácií) a Nitrianskom (47 404). Najnižší bol počet v Banskobystrickom kraji (13 312 informácií).

Počet vypracovaných bibliografií a rešerší bol 1 780, čo je o 30 viac ako v r. 2000, z toho pripadlo na KŠK 727, regionálne knižnice 979, mestské knižnice 61, obecné knižnice s profesionálnym knihovníkom 10, obecné knižnice s neprofesionálnym knihovníkom 3. Vo verejných knižniciach bolo 822 počítačových staníc, z toho pre používateľov 160, čo je oproti roku 2000 zvýšenie o 154.

Zamestnanci a hospodárenie

V knižniciach pracovalo 1 796 pracovníkov (prepočítaný stav), čo je oproti roku 2000 zníženie o 4 pracovníkov. Celkové neinvestičné náklady dosiahli výšku 349 513 780 Sk, čo je oproti r. 2000 prírastok o 16 435 660 Sk, nárast teda predstavuje 5 %. Na nákup fondov sa vynaložilo 36 369 550 Sk, čo je oproti r. 2000 prírastok o 2 146 932 Sk a to je zvýšenie o 6,3 %.

Podľa typov knižníc bol nákup nasledujúci:

KŠK	3 988 662	10,97 %	-234 668
Regionálne kn.	10 048 964	27,63 %	+1 238 125
Mestské kn.	11 175 892	30,73 %	+43 574
Obecné kn. prof.	3 799 140	10,44 %	+59 709
Obecné kn. neprof.	7 356 892	20,23 %	+940 192

Zlatý fond slovenskej literatúry pre deti a mládež

V rámci Roka detskej knihy (2002) firma Coca-Cola Slovakia iniciovala knihovníkom dobre známy program V čítaní je poznanie, ktorého cieľom je motivovať deti k návratu ku knihám, k spoznávaniu hodnôt literatúry a cez mediálnych partnerov rozprúdiť diskusiu na tému čítanie, a podnietila aj zostavenie Zlatého fondu slovenskej literatúry pre deti a mládež (50 titulov zo slovenskej a 50 titulov zo svetovej literatúry), ktorého autorom je odborník naslovovzatý – prof. PhDr. Ondrej Sliacky, CSc. (vysokoškolský pedagóg pôsobiaci na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, šéfredaktor revue Bibiana a časopisu Slniečko, autor viacerých učebníc a odborných publikácií z histórie literatúry pre deti a mládež) v spolupráci s vysokokvalifikovanými profesionálmi na literatúru z UK v Bratislave, Prešovskej univerzity, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, slovenskej sekcie IBBY (SkBBY) a Spolku slovenských knihovníkov. Pretože nás zaujímalo, do akej miery je tento odporúčaný fond zastúpený v knižničnom fonde hlavne verejných knižníc, oslovili sme viaceré z nich, aby nám niečo o tom napísali. Sme presvedčení, že takýto prieskum by mohol byť inšpiratívnym aj pre vydavateľov kníh, pretože knižné pulty sú sice zavalené množstvom krásnych a reprezentačných

publikácií, ale základné diela slovenskej či svetovej literatúry na nich nájdete len po-skromne.

Z množstva oslovených knižníc napísali traja zástupcovia – **Mgr. Tatiana Némethová** z Krajskej knižnice Karola Kmeťka v Nitre, **PhDr. Peter Halász** z Knižnice pre mládež mesta Košice a **Agneša Horváthová** zo Žitnoostrovej knižnice v Dunajskej Strede, za čo im redakcia vyslovuje vďaku. Ponúkame Vám ich, milí čitatelia, v plnom znení.

Redakcia

*** Mgr. Tatiana Némethová, Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre**

Zlatý fond literatúry pre deti obsahuje všetko to najkrajšie a najhodnotnejšie, čo by mali prečítať všetky deti vo veku žiakov základnej a strednej školy. Formovanie ich osobností by bolo iste pozitívnejšie orientované ako po prečítaní mnohých v súčasnosti vychádzajúcich, síce na pohľad pekných, ale obsahovo často „chudobných“ kníh, v ktorých je často uplatňovaná zásada „čím si horší, tým si lepší“ a nie naopak. Dnešný svet potrebuje ľudí pribojných, ktorí idú dravo, často bez ohľadu na okolie, za svojím cieľom. Je to však naozaj to, čo potrebujeme? Nie je to skôr to, čo otvára cestu k jednoduchosti, bezohľadnosti, sebecktvu...? Cestu k cieľu, ktorá po tom, čo po nej človek prejde, zostane ako spálenisko? Myslím si, že by sme to ako profesionálni knihovníci či profesionálni „formovači“ detskej duše prostredníctvom dobrej a kvalitnej knihy nemali dopustiť.

Je isté, že náš knižný trh je už dnes budovaný hlavne na zásade komerčnosti. Nemali by sme však dopustiť, aby táto zásada ovládla aj knihovníkov. Knižnice síce musia mať aj tituly tohto druhu, aby sme potenciálnych čitateľov jednoznačne neodbili. V kontakte s nimi sa ich potom snažíme viesť smerom ku kvalitnej a hodnotnej literatúre, akou Zlatý fond literatúry pre deti nepochybne je.

Knižný fond úseku detskej literatúry našej knižnice ku koncu polroka t. r. tvoril 46 464 knižničných jednotiek, z toho krásna literatúra 37 444 k. j. Prevažná časť fondu sa nachádza v centrálnej knižnici sídliacej blízko centra mesta a menšia časť je v pobočke na jednom zo sídlisk. Žiaľ, pobočky v ostatných okrajových častiach mesta sme už pred niekoľkými rokmi boli nútení zrušiť, čo je iste chyba, najmä čo sa týka malých čitateľov. Od ukončenia retrospektívneho spracovania celého fondu detskej literatúry v roku 1998 sú výpožičky, avšak iba v centrálnej knižnici, evidované elektronicky.

Z titulov uvedených v Zlatom fonde literatúry pre deti naša knižnica nemá dva, a to Dobrodružstvá troch mudrlantov od Vlada Bednára a Strigôňove Vianoce od Júliusa Balca. Ostatné tituly sa nachádzajú v počte od 1 (Jaroslava Blažková: Ohňostroj pre deduška) až po 83 zväzkov (Hana Zelinová: Jakubko), spolu 1 348 zväzkov. Ich stav je rôzny – závislý hlavne od frekvencie výpožičiek. U novšie vydaných titulov zohráva nemalú úlohu na stave knihy jej väzba. Mnohé knihy sú viazané iba v mäkkej väzbe a sú nedostatočne kvalitne zlepené, čo spôsobuje ich rýchle opotrebovanie, vypadávanie strán a tým ich trhanie, znehodnotenie a následne je nevyhnutné aj ich vyradenie.

Presnejšiu štatistiku výpožičiek detskej literatúry má naša knižnica od ukončenia retrospektívneho spracovania detskej literatúry v programe Rapid Library. Presnejšiu, ale nie presnú, a to preto, lebo program nezohľadňuje výpožičky v pobočke na sídlisku Klokočina a tiež tie, ktoré si zapožičiavajú dospelí čitatelia, prípadne mládež nad 15 rokov, ktorí sú už evidovaní ako dospelí. Zo štatistiky výpožičiek za obdobie rokov 1998 – 1. polrok 2002 vyplýva, že najväčší záujem malých čitateľov je o tituly: *Slovenské rozprávky I, II* (P. Dobšinský); *Maťko a Kubko* (M. Grznárová); *Čin-Čin* (L. Podjavorská); *Z poľovníckej kapsy* (R. Móric); *Osmijanko* (K. Bendová); *Jar Adely Ostrolúckej* (L. Zúbek); *Rozprávky starej matere* (M. Jančová); *Kniha rozprávok* (M. Rúfus); *Prázdniny so strýcom* Rafaelom (V. Šikula). Výpočet končí titulmi *Leto na furmanskom koni* (P. Holka); *Lampáš malého plavčíka* (J. Navrátil); *Chlapec Lampášik* (J. Milčák); *Jakubko* (H. Zelinová); *Sirota Podhradských* (T. Vansová); *Objavenie Tróje* (V. Zamarovský); *Ohňostrojek pre deduška* (J. Blažková); *Keby som mal pušku* (M. Ferko); *Ruža pre Jula Vema* (P. Glocko).

Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre po niekoľkoročnej prestávke začala v uplynulom roku organizovať súťaž na podporu čítavosti detí s názvom *Čítajte s nami*. Je určená žiakom 2. – 4. ročníkov základných škôl, keď ešte sú dobré predpoklady na správne formovanie detí a ich návykov tak v bežnom živote, ako aj v oblasti výchovy čitateľa. Súťaž slúži na upriamenie pozornosti detí na čítanie kvalitnej a obsahovo hodnotnej literatúry, čo realizujeme aj tým, že ich v závislosti od veku oboznamujeme s titulmi zaradenými do Zlatého fondu literatúry pre deti. Tieto ich prečítajú a my sa im potom venujeme na hodinách informačnej výchovy, kde si pútavou, často aj hravou formou pripomíname ich obsah, ale aj ich vplyv na myšlienkový proces malého čitateľa. Prostredníctvom kníh poznávajú prírodu, zvieratá a na jednotlivých hrdinoch a ich správaní spoznávajú a osvojujú si mravné hodnoty a vhodné spôsoby správania sa. V rámci vyučovacích hodín slovenského jazyka a literatúry, ktoré pre ne pripravujeme ako súčasť súťaže, preberáme s nimi jednotlivých spisovateľov. Dôležitá je pritom koordinácia a spolupráca učiteľa a knihovníka. Za posledné dva roky, čo uvedenú súťaž opäť organizujeme, badáme u detí stúpajúci trend čítania krásnej literatúry. Preto by sme v budúcich rokoch chceli v jej organizovaní pokračovať, aj keď ide o organizačne náročný projekt. Triedy musia spoločne navštevovať knižnicu aspoň raz do mesiaca s cieľom vymeniť knihy, ale tiež s cieľom absolvovať knižnično-informačnú výchovu pre prísľušný ročník. Podľa výberu musia zabsolvovať dve vyučovacie hodiny zo slovenského jazyka a literatúry, prírodovedy, hudobnej alebo výtvarnej výchovy. Za plnenie uvedených podmienok triedy získavajú body. O konečnom poradí nakoniec rozhodne záverečný test. Zvýšenie záujmu o krásnu literatúru v posledných dvoch rokoch dokumentuje aj štatistika výpožičiek. Ich počet za toto obdobie pri prevažnej väčšine titulov tvorí viac ako 50 % z počtu výpožičiek za celé obdobie ich elektronického spracúvania (t. j. od roku 1998). To nás jednoznačne vedie k presvedčeniu, že organizovanie čitateľskej súťaže *Čítajte s nami* je cesta, ktorá vedie k rastu záujmu o krásnu literatúru. Na zvýšení efektu tejto našej práce volíme rôzne prístupy, aktivizujúce formy, tvorivé čítania či tvorivé dielne, hľadáme metódy, ako malých čitateľov nenásilnou formou zoznámiť s knižnicou a bohatstvom uloženým v knihách.

Prostredie úseku detskej literatúry Krajskej knižnice Karola Kmeťka v Nitre je prispôsobené mentalite detského čitateľa

Tak ako život prináša zmeny vo všetkých oblastiach, tak je tomu aj v oblasti formovania návykov na čítanie a vo výbere literatúry. Tituly ako *Čin-Čin* od Ľudmily Podjavorinskej alebo *Danka a Janka* od Márie Ďuričkovej sú medzi čitateľmi do 15 rokov stále veľmi obľúbené, zatiaľ čo tituly, ako napríklad *Jeden granát pre psa* (Ján Beňo), *Ruža pre Jula Verna* (Peter Glocko), *Keby som mal pušku* (Milan Ferko), *Objavenie Tróje* (Vojtech Zamarovský), *Ohňostroj pre deduška* (Jaroslava Blažková), *Sirota Podhradských* (Terézia Vansová), *Jakubko* (Hana Zelinová), *Lampáš malého plavčíka* (Ján Navrátil) alebo *Chlapec Lampášik* (Ján Milčák) boli požičané za vyše 4 roky menej ako 10-krát. Nahradili ich tituly, v ktorých sa píše viac o súčasnom živote, ich obsah je modernejšie ponímaný, autori volia modernejšie prístupy k písaniu, teda sú im bližšie, pretože lepšie vyjadrujú ich pohľad na svet. K takýmto patria knihy súčasných autorov zaradených do Zlatého fondu literatúry pre deti, ale i celá tvorba Milana Rúfusa, Daniela Heviera, Vincenta Šikulu, Tomáša Janovica, Jozefa Pavloviča, Jána Uličianskeho a iných.

Stav doplňovania celkovo i tohto fondu veľmi výrečným spôsobom dokumentujú nové tituly získané od roku 2000. V tomto roku do nášho fondu pribudlo 7 titulov po jednom exemplári, v roku 2001 to bolo 5 titulov od dvoch do päť exemplárov a v tomto roku zatiaľ 3 tituly po jednom exemplári. Spôsobené je to už notoricky známym problémom vyplývajúcim z nedostatku finančných prostriedkov na jednej strane a vysokej ceny kníh na strane druhej. Na tomto stave nie je možné veľa toho zmeniť ani v najbližšej budúcnosti. Ak chceme, aby do fondu pribúdali nové knihy, sme nútení hľadať formy sponzorskej pomoci, prípadne granty, ktoré poskytujú finančné prostriedky na tento účel.

Obrovským kapitálom, ktorým disponuje naša knižnica, je obetavosť, tvorivosť, iniciatívnosť v hľadaní nových foriem práce pracovníčok úseku detskej literatúry našej knižnice. Je v ich záujme, aby nás navštevovalo veľa detí, aby sa tu cítili dobre a stali sa aj v budúcnosti stabilnými používateľmi našich služieb. O ich aktivite svedčí aj fakt, že napríklad v tomto polroku, ktorý práve skončil, uskutočnili 269 podujatí pre deti, čo sú v prepočte viac ako dve podujatia na jeden pracovný deň.

* *PhDr. Peter Halász, Knížnica pre mládež mesta Košice*

Knížnica pre mládež mesta Košice (ďalej len KMK) ako knížnica orientovaná na mladých čitateľov od najmenších po stredoškolačkov sa už tradične snaží zabezpečovať kvalitný knížničný fond pre svojich čitateľov. Tieto snahy sú síce v poslednom čase ohrozené finančnými prekážkami v jeho dopĺňovaní, napriek tomu však môžeme konštatovať, že väčšina literatúry, ktorá bola zaradená do Zlatého fondu, je dobre zastúpená v našej knížnici. Zo slovenskej literatúry zaradenej do Zlatého fondu *prevláda najmä klasická literatúra*.

Táto situácia vznikla v priebehu rokov, keď väčšina klasikov našej literatúry bola zaradená do „mimočítankového čítania“, a preto bola v knížnici dopĺňovaná vo zvýšenom počte.

Medzi najlepšie zastúpené diela Zlatého fondu slovenskej literatúry pre deti a mládež patria v KMK predovšetkým tieto diela: vo výške 300 exemplárov – Ľudo Zúbek: *Jar Adely Ostrolúckej* (vydania z rokov 1973, 1977, 1982, 1984, 1990), Vincent Šikula: *Prázdniny so strýcom Rafaelom*, vo výške 200 exemplárov – *Fraňo Kráľ: Čenkovvej deti*, Hana Zelinová: *Jakubko*, Jozef Horák: *Povestí spod Sitna*.

V počte nad 100 kusov vo fonde sme pri prieskume našli aj tieto diela: *Slovenské rozprávky II* (Pavol Dobšinský), *Rozprávky starej matere* (Mária Jančová); *Hrdinský zápisník* (Klára Jarunková); *Danka a Janka* (Mária Ďuričková).

Z 50 titulov uvedených v zozname Zlatého fondu sme nenašli ani jeden titul, ktorý by nebol vo fonde zastúpený. Po menej ako 10 exemplároch boli zastúpené tieto tituly: *Ohňostroj pre deduška* (Jaroslava Blažková), *Sokoliar Tomáš* (Jozef Cíger-Hronský), *Bratislavské povestí* (Mária Ďuričková).

Kvôli porovnaniu sme si všimli aj diela svetovej literatúry. Tu je trochu iná situácia. Objavili sa 4 diela, ktoré vo fonde nie sú zastúpené vôbec (*Zázračný pištec. Anglické rozprávky*, R. Swindells: *Ako kameň*, M. Ende: *Dievčatko Momo*, *Rozprávky sváka Zajaca*). Počtom najlepšie (nad 100 exemplárov) sú zastúpené tieto diela svetovej literatúry: *Malý princ* (A. de Saint Exupéry), *Dva roky prázdnin* (J. Verne).

Aby sme overili využívanosť Zlatého fondu literatúry pre mládež v KMK, vybrali sme dve z 30 pracovísk oddelenia knížnično-informačných služieb. Na týchto konkrétnych pracoviskách bola zastúpená väčšina diel Zlatého fondu.

Prvým pracoviskom bola *mimoškolská pobočka* v centre mesta s väčším počtom čitateľov mladšieho školského veku. Pritom sme vychádzali zo stavu za rok 2001. Podľa tohto prieskumu sa zo slovenských diel najviac vypožičiavali tieto knižky: *Zbojnícka mladosť* (Ľ. Ondrejov), *Hrdinský zápisník* (K. Jarunková), *Maroško* (M. Rázus), *Čin-Čin* (Ľ. Podjavorinská).

Popritom sa našli aj diela, o ktoré čitatelia v sledovanom období nejavili záujem.

Zo svetovej literatúry bol najväčší záujem o tieto diela: *Malý princ* (A. de Saint-Exupéry),

Robinson Crusoe (D. Defoe), *Dva roky prázdnin* (J. Verne). Aj v prípade svetovej literatúry sa našli 2 – 3 tituly, o ktoré čitatelia vôbec nejavili záujem (ide o diela z oblasti anglo-americkéj literatúry).

Prieskum sme uskutočnili aj v našej *špecializovanej bezbarierovej knižnici Nezábudka*, kde sa usilujeme o integráciu postihnutých a zdravých čitateľov. Vzhľadom na charakter pobočky môžeme konštatovať, že aj medzi knihami zaradenými do Zlatého fondu pretrváva *nedostatok ľahko čitateľných kníh s väčšími písmenami* (hlavne v prípade čitateľov staršieho školského veku). Záujem čitateľov bol aj v tomto prípade porovnateľný s prvým prieskumom.

Najväčší záujem zo slovenskej literatúry bol o nasledujúce diela: *Jar Adely Ostrolúčkej* (L. Zúbek), *Slovenské rozprávky* (P. Dobšinský), *Prázdniny so strýcom Rafaelom* (V. Šikula).

Zo svetovej literatúry vysoko prevládal Saint-Exupéryho *Malý princ*, hoci je vo fonde zastúpený v menej ako 10 exemplároch.

Zaujímavosťou tejto pobočky je rovnomerný záujem čitateľov o literatúru Zlatého fondu.

V prípade KMK prieskum do značnej miery sťažila skutočnosť, že centrálna požičovňa knižnice bola a doteraz je v rekonštrukcii, takže sme nemohli porovnať pracovisko s najväčším fondom a s najväčším počtom čitateľov.

Záver

Výsledky dvoch malých sond do fondu knižnice priniesli niekoľko cenných ponaučení (ide v prvom rade o poznatky v dopĺňovaní, ale aj v práci s literatúrou):

- Je potrebné *prerozdeliť knižničný fond* tak, aby väčšina diel zaradených do Zlatého fondu literatúry pre mládež sa nachádzala v ponuke každej pobočky, a to aj tých najmenších.
- Musíme venovať viac pozornosti nákupu *svetovej literatúry*, ktorej je vo fonde menej.
- Vo väčšom množstve by sme mali nakupovať *najžiadanejšiu literatúru* (tzv. hity, ktoré knižnica nestačí vzhľadom na nedostatok financií dokupovať).
- Je žiaduce organizovať *viac podujatí* s knihami zaradenými do Zlatého fondu, napr. *hlasné čítania*, pripravovať ďalšie *výstavy kníh* a využívať také *zábavné formy*, ako sú súťaže a kvízy.

*** Agneša Horváthová, Žitnoostrovná knižnica v Dunajskej Strede, vedúca knižnično-informačných služieb**

Na úspešnosti čitateľskej vyspelosti a prípravy detí a mládeže má nezastupiteľný podiel literatúra – detská kniha je jedným z najdôležitejších činiteľov spoluúčastným na výchove dieťaťa. Výchovné možnosti literatúry pre mládež sú veľké; v umeleckých obrazoch

sprostredkúva tvorivé kontakty detí so skutočnosťou, aktivizuje ich citový život a zúčastňuje sa na formovaní estetického cítenia a na kultúrnom raste detského čitateľa. Čítanie má poskytovať predovšetkým potešenie a zábavu, stimulovať dieťa, aby sa čítaním aj samo pričínilo o rozvoj vlastnej osobnosti. Knihu nikdy nemôže nahradiť televízia či iné elektronické médium; tie môžu byť len pomocnými a doplňujúcimi zdrojmi zábavy a poučenia.

Základným predpokladom kvality a efektívnosti výchovy detí a mládeže na pôde knižníc je kvalitný a vhodne doplnovaný knižný fond, ktorý má zodpovedať používateľskému zázemiu, v ktorom knižnica pôsobí, mal by byť aktuálny, priebežne doplňovaný. Žitnoostrovská knižnica v Dunajskej Strede venuje doplňovaniu knižničných fondov systematickú pozornosť. Do roku 1990 akvizičná politika knižnice pri doplňovaní detskou literatúrou vychádzala zo zoznamu povinného čítania na základných školách a z ponuky vydavateľstva Mladé letá ako najkompetentnejšieho vydavateľa detskej a mládežníckej literatúry. Po roku 1990 však knižný trh bol zaplavený komerčnou, málo hodnotnou literatúrou, na ktorú sa vrhli čitatelia ako doteraz zakázanú a nepoznanú a vonkajšou úpravou veľmi lákavú. V priebehu dvoch-troch rokov sa však ukázalo, že aj detský čitateľ sa zasýtil tým, čo ich na pohľad tak veľmi lákalo. Popri Mladých letách začali vznikať a úspešne pracovať ďalšie vydavateľstvá detskej literatúry so zameraním na pôvodnú tvorbu, ako napr. Heví, Buvik, Lienka a ďalší. Objavujú sa už reedície titulov pôvodnej slovenskej tvorby, ktoré znamenajú trvalú kvalitu v slovenskej detskej literatúre. Tieto literárne diela sú nositeľmi estetických informácií, zdrojom čitateľského zážitku, hodnotným textom vhodným na aktívne prežívanie čítaného.

V blízkej minulosti sa nám dostal do ruky zoznam s názvom *Zlatý fond slovenskej literatúry pre deti a mládež*, na vytvorení ktorého sa podieľali odborní pracovníci a ktorý prešiel schválením SkBBY. Zoznam vznikol z iniciatívy firmy Coca-Cola Slovakia, ktorá mala hlavný podiel na aktivite *V čítaní je poznanie*, do ktorej sa zapojila i Žitnoostrovská knižnica v Dunajskej Strede.

Boli sme zvedaví, či na zvládnutie úlohy máme dostatočné množstvo kníh, nakoľko v posledných rokoch bol kvôli nedostatku financií problém s doplňovaním fondov. Vzrastajúce ceny kníh sú príčinou toho, že prírastky nových kníh z roka na rok klesajú. Žitnoostrovská knižnica je nútená nakupovať čoraz menej titulov a menej exemplárov. V posledných rokoch viacnásobne vzrástla priemerná cena kníh. Napríklad kým v r. 1990 sme za detskú knihu zaplatili 20 až 50 korún, v roku 1999 sa detská kniha kupovala za 90 až 135 korún a niektoré encyklopedické diela za viacnásobok tohto priemeru. V posledných rokoch preto kladieme ešte výraznejší dôraz na efektívne využívanie finančných prostriedkov pri nákupe knižničného fondu. Systematicky sa venujeme vyhľadávaniu možností ich najvýhodnejšieho získavania a nakupujeme s 10 – 25 % rabatom. Napriek tomu niektoré knihy trvalej hodnoty sú v poslednom čase pre našu knižnicu cenovo nedostupné.

Pôvodná slovenská tvorba má pomerne dobré zastúpenie do roku 1990. V minulosti sa prakticky nakupovalo všetko, čo sa na knižnom trhu nachádzalo. Koncepcia doplňo-

vania sa zmenila na nákup toho, k čomu sa v danom momente vieme dostať. Priorita sa kladie naďalej na pôvodnú slovenskú tvorbu, nakupuje sa však nedostatočne, väčšinou len v jednom exemplári. Z 50 titulov uvedených na zozname Zlatého fondu slovenskej literatúry pre deti a mládež sa v knižnom fonde Žitnoostrovej knižnice nachádza 46. Chýbajú nám knihy: *Ohňostrojek pre deduška* (J. Blažková), *Záhorácke povesti* (Š. Moravčík), *Krajina Agord* (D. Hevier), *Chlapec Lampášik* (J. Milčák). Autori týchto kníh sú zastúpení v našom knižnom fonde inými titulmi a pre čitateľov v Dunajskej Strede nie sú neznámi. Počet exemplárov z jednotlivých titulov je rôzny, celkový počet 305 kusov je zdanlivo uspokojujúci, naznačuje, že z jedného titulu by sme mali mať 6 – 7 kusov. Pri hlbšom skúmaní však vychádza, že máme knihy aj zo 60. rokov, i keď sa už postupne vyradujú, ale ešte stále sú zastúpené vo fonde. Napríklad kniha *Maroško* od M. Rázusa bola získaná v r. 1964, v r. 1982 aj v r. 1994 a keďže z neho máme len štyri exempláre, bojíme sa ich vyradiť z obavy, že ju nebudeme mať čím a za čo nahradiť. Kým v 60. rokoch sme nakupovali jednotlivé tituly detskej literatúry v 1 – 3 exemplároch, v rokoch 70. v 2 – 5, v 80. v 3 – 8 exemplároch toho istého titulu, v rokoch 90. to boli už zasa len 1 – 3 exempláre a v uplynulom roku len jeden exemplár, aj to len sporadicky. Najviac exemplárov máme zo Slovenských rozprávok P. Dobšinského (17 exemplárov), najmenej, po 1 exemplári, máme od J. Pavloviča *Lov slov* z r. 1997, J. Balca *Strigôňove vianoce* z r. 1991; E. Čepčekovej *Meduška* z r. 1993, J. Beňa *Jeden granát pre psa* z r. 197, J. C. Hronského *Sokoliar Tomáš* z r. 1969.

Z uvedeného vyplýva aj fakt, že mládežnícka literatúra je vo fondech Žitnoostrovej knižnice veľmi slabo zastúpená. V r. 2001 zo štatistického výkazu môžeme vyčítať, že zo 100 945 knižničných jednotiek je 22 564 k. j. mládežníckej literatúry, t. j. 22,35 %. Nákup nových kníh pre deti a mládež sa v posledných rokoch vyvíjal takto:

- r. 1995 z 3 987 nových kníh bolo 893 pre deti,
- r. 1999 z 1 068 to bolo 241,
- r. 2000 zo 636 nových kníh ich bolo 116,
- r. 2001 z 912 zväzkov novozískaných kníh bolo 199 určených pre deti a mládež.

Aktualizácia knižničných fondov stojí na prvom mieste všetkých úkonov a prác knižnice. Len kvalitne a vhodne budovaný a obnovovaný fond môže zabezpečiť kvalitu ďalších prác a služieb knižnice, ako sú knižnično-informačné služby, kultúrno-výchovná činnosť atď. Keďže sme okres s národnostne zmiešaným obyvateľstvom, sledujeme v akvizičnej činnosti aj národnostné hľadisko, t. j. adekvátne doplnenie knižničného fondu menšinou literatúrou, v našom prípade maďarskou, a to napriek tomu, že oproti domácej produkcii je výrazne drahšia. Aj to je jeden z dôvodov sústavného znižovania počtu zväzkov v nákupe nových kníh pre deti a mládež v posledných rokoch.

Pri ďalšom skúmaní využitia kníh „Zlatého fondu...“ priamo úmerne vyplýva, že keď mládežnícka literatúra tvorí 22,35 % z celkového knižničného fondu, aj počet výpožičiek bol napr. v r. 2001 z celkových 229 960 zv. pre mládež 45 205, t. j. 19,65 %.

Obfúbenosť jednotlivých kníh dokazuje ich obrat. Každý exemplár uvedený na zozname

bol vypožičaný najmenej dvadsaťkrát, knihy staršieho vydania aj štyridsaťkrát. Obratnosť týchto titulov, ale i ďalších kníh, závisí aj od vhodnej propagácie a približovania sa čitateľskej verejnosti. Ich výpožičky sa zvyšujú najmä v období, keď knižnica organizuje besedu, literárny kvíz alebo výstavu k niektorému z aktuálnych titulov. Tieto podujatia sa pripravujú v úzkej spolupráci s učiteľmi miestnych škôl. Žiaci prichádzajú do knižnice v kolektívoch a chystajú sa na besedy a kvízy prečítaním kníh a preštudovaním vhodnej doplnkovej literatúry – napríklad o živote a ďalšej tvorbe spisovateľa. Besedy a kvízy sú často dopĺňované aj následnými stretnutiami s autormi a tvorcami kníh. Tieto autorské stretnutia sa tešia veľkej obľube.

Naším stálym a čoraz ťaživejším problémom je sústavný nedostatok financií, ktorý vtlača pečať do každej činnosti a každodennej starosti o knižnicu. V prvom polroku 2002 sa získalo 417 nových k. j., z čoho 112 bolo určených pre deti a mládež.

Väčšina týchto kníh sa k nám dostala ako dar od čitateľov a ako sponzorstvo od súkromného distribútora kníh. Pri takomto získavaní kníh však nevieme ovplyvniť pôvod a určenie knihy (niektoré sú z nich už zastarané alebo multiplicitné). Zvyšujú síce počet zväzkov, ale neraz neprehlbujú kvalitu zloženia fondu. Sme však radi, že aj takto sa dostaneme k novým knihám, a hľadáme aj ďalšie možnosti využitia a zveľaďovania knižničného fondu. náš knihovnícky optimizmus neklesá a veríme, že budeme vždy vedieť poslúžiť a nesklamať svojich čitateľov.

*** Zoznam titulov slovenského „zlatého fondu literatúry pre deti a mládež“**

1. Pavol Dobšinský: *Slovenské rozprávky I., II.* (Mladé letá, 1995)
2. Jozef Čiger-Hronský: *Smelý Zajko* (Mladé letá, 1973)
3. Jozef Čiger-Hronský: *Sokoliar Tomáš* (Mladé letá, 1969)
4. Martin Rázus: *Maroško* (Tranoscius, 1994)
5. Martin Kukučín: *Mladé letá* (Mladé letá, 1982)
6. Terézia Vansová: *Sirota Podhradských* (Tatran, 1983)
7. Fraňo Kráľ: *Čenkovej deti* (Mladé letá, 1983)
8. Ľudmila Podjavorinská: *Čin-Čin* (Ikar, 1999)
9. Ľudo Ondrejov: *Zbojnická mladosť* (Tatran, 1982)
10. Ján Bodenek: *Ivkova biela mať* (Mladé letá, 1981)
11. Hana Zelinová: *Jakubko* (Mladé letá, 1982)
12. Mária Rázusová-Martáková: *Od jari do zimy* (Mladé letá, 2000)
13. Jozef Horák: *Povesti spod Sitna* (Mladé letá, 1970)
14. Mária Jančová: *Rozprávky starej matere* (Mladé letá, 1999)
15. Mária Hašťová: *Zo starej horáme* (Mladé letá, 1979)
16. Rudo Moric: *Z poľovnickej kapsy* (Mladé letá, 1995)
17. Maša Haľamová: *Petršorka* (Tranoscius, 2000)
18. Krista Bendová: *Osmijankove rozprávky* (Mladé letá, 1972)
19. Ľudo Zúbek: *Jar Adely Ostrolúčkej* (Mladé letá, 1984)
20. Vojtech Zamarovský: *Objavenie Tróje* (Mladé letá, 1976)
21. Ľubomír Feldek: *Modrá kniha rozprávok* (Columbus, 1991)

22. Miroslav Válek: *Do Tramtárie* (Mladé letá, 1974)
23. Klára Jarunková: *Brat mičanlivého Vlka* (Mladé letá, 2000)
24. Klára Jarunková: *Hrdinský zápisník* (Mladé letá, 1984)
25. Jaroslava Blažková: *Ohňostroj pre deduška* (Q111, 2000)
26. Mária Ďuričková: *Danka a Janka* (Mladé letá, 1996)
27. Mária Ďuričková: *Bratislavské povesti* (Mladé letá, 1990)
28. Elena Čapčeková: *Meduška* (Mladé letá, 1993)
29. Eleonóra Gašparová: *Fontána pre Zuzanu* (Mladé letá, 1995)
30. Vincent Šikula: *Prázdniny so strýcom Rafaelom* (Mladé letá, 1999)
31. Jana Šrámková: *Biela stužka v tvojich vlasoch* (Mladé letá, 1982)
32. Ján Navrátil: *Lampáš malého plavčíka* (Mladé letá, 1983)
33. Milan Ferko: *Keby som mal pušku* (Mladé letá, 1984)
34. Vlado Bednár: *Dobrodružstvá troch mudrlantov* (Mladé letá, 1974)
35. Ján Beňo: *Jeden granát pre psa* (Mladé letá, 1971)
36. Peter Glocko: *Ruža pre Jula Verma* (Slovenský spisovateľ, 1999)
37. Dušan Dušek: *Pišťáček* (Slovar, 1997)
38. Tomáš Janovic: *Drevený tato a jeho rozprávkové varechy* (Mladé letá, 1982)
39. Milan Rúfus: *Kniha rozprávok* (Mladé letá, 1989)
40. Milan Rúfus: *Modlitbičky* (Mladé letá, 2000)
41. Štefan Moravčík: *Záhorácke povesti* (Mladé letá, 1998)
42. Daniel Hevier: *Kam chodia na zimu zmrzlinári* (Mladé letá, 1984)
43. Daniel Hevier: *Krajina Agord* (HEVI, 2001)
44. Marianna Grznárová: *Matko a Kubko* (Mladé letá, 1995)
45. Nataša Tanská: *Puf a Muf* (Buvik, 2000)
46. Ján Uličiansky: *Snehuliacke ostrovy* (Mladé letá, 1990)
47. Peter Holka: *Leto na furmanskom koni* (Mladé letá, 1986)
48. Ján Milčák: *Chlapec Lampášik* (Modrý Peter, 1996)
49. Július Balco: *Strigôňove Vianoce* (Mladé letá, 1991)
50. Jozef Pavlovič: *Lov slov* (Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997)

*** Zoznam titulov svetového „zlatého fondu literatúry pre deti a mládež“**

1. Andersen, H. Ch.: *Palculienka*
2. Baum, L. F.: *Čarodejník z krajiny OZ*
3. Burgess, A.: *Heroín*
4. Carrol, L.: *Alica v krajine zázrakov*
5. Callodi, C.: *Pinocchiove dobrodružstvá*
6. Dahl, R.: *Čarodejnice*
7. Dahl, R.: *Matilda*
8. Dahl, R.: *Jakub a obrovská broskyňa*
9. Dahl, R.: *Danny, majster sveta*
10. Danzigerová, P.: *Ambra Čierna*
11. Defoe, D.: *Robinson Crusoe*
12. Dickens, Ch.: *Vianočná koleda*
13. Ende, M.: *Dievčatko Momo*
14. Grimmovci, J. a W.: *Kráľ drozdia brada*
15. Grimmovci, J. a W.: *Svadba líšky Ryšky*
16. Hitchcock, A.: *Záhada strieborného pavúka*

17. Hitchcock, A.: *Tajomstvo pruhovanej mačky*
18. Kipling, R.: *Kniha džunglí*
19. Lewis, C.S.: *Narnia – krajina zázrakov*
20. Lindgrenová, A.: *Pipi Dlhá pančucha*
21. Lindgrenová, A.: *Deti z Bullerbynu*
22. Marshall, A.: *A zasa preskakujem kaluže*
23. Milne, A. A.: *Macko Puf*
24. Montgomeryová, L. M.: *Anna zo zeleného domu*
25. Montgomeryová, L.M.: *Anna v Redmonde*
26. Perrault, Ch.: *Rozprávky pani Husy*
27. Rowlingová, J.K.: *Kameň mudrcov*
28. Rowlingová, J.K.: *Tajomná komnata*
29. Rowlingová, J.K.: *Väzeň z Azkabanu*
30. Rowlingová, J. K.: *Ohnivá čaša*
31. *Rozprávky z Tisíc a jednej noci alebo rozprávanie o Aladínovi a čarovnej lampe*
32. *Rozprávky sváka Zajaca*
33. Saint-Exupéry, A. de: *Malý princ*
34. Salinger, J. D.: *Kto chytá v žite*
35. Scherf, W.: *Zázračný strom*
36. Seton-Thompson, E.: *Zálesák Rolf*
37. Stevenson, R.L.: *Ostrov pokladov*
38. Swift, J.: *Gulliverove cesty*
39. Swindells, R.: *Ako kameň*
40. Tolkien, J. R. R.: *Hobit*
41. Tolkien, J. R. R.: *Pán prsteňov*
42. Townsendová, S.: *Tajný denník Adriana Mola*
43. Twain, M.: *Dobrodružstvá Huckleberryho Finna*
44. Twain, M.: *Dobrodružstvá Toma Sawyera*
45. Verne, J.: *Cesta na mesiac, Dva roky prázdnin*
46. Verne, J.: *Päť týždňov v balóne*
47. Verne, J.: *Malý hrdina*
48. Verne, J.: *Ľadová sfinga*
49. Wilde, O.: *Šťastný princ*
50. *Zázračný pištec, Anglické rozprávky*

INFORMÁCIE

Zo zasadania správnej rady SAK

Správna rada SAK sa na svojom zasadaní dňa 18. júna 2002 oboznámila so stanoviskom Spolku slovenských knihovníkov k príprave 3. knihovníckeho kongresu. SSK odporúča preložiť termín kongresu na september 2003 do Bratislavy. Téma kongresu zostáva: *Slovenské knižnice na ceste do Európy*. V diskusii odzneli návrhy na prípravu tohto podujatia. SR SAK nominovala do prípravného výboru D. Lechnera, ktorý má k dispozícii odbornú skupinu pre dlhodobý rozvoj a podľa potreby môže osloviť ktoréhokoľvek člena SR SAK.

Na zasadaní informovala predsedníčka SAK Dr. M. Kadnárová o:

- získaní grantu z Programu Pro Slovakia na Bibliotéku vo výške 26 000 Sk,
- nepridelení financií z účelových prostriedkov MK SR,
- doúčtovaní grantu EBLIDA z r. 2001, ktorý SAK v plnom rozsahu vyčerpal.

Po prerokovaní predložených materiálov správna rada SAK

a) *schvaľuje*:

1. účasť M. Šleisovej a P. Klinca na konferencii v Záhrebe na náklady GI,
2. preplatenie jednosmernej letenky M. Rakúsa na zasadanie IFLA;

b) *berie na vedomie*:

3. informáciu Úradu pre verejné obstarávanie v súvislosti s predložením novely zákona č. 263/1999 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 557/2001 Z. z., kde je z paragrafu 2 ods. 3 navrhnuté vypustiť písmeno r, ktoré sa týka nadobúdania knižničných fondov,
4. informáciu o prípravných krokoch SSK na 3. knihovnícky kongres;

c) *ukladá*:

1. organizačne zabezpečiť seminár o súborných katalógoch,
2. pripraviť za SAK predbežný návrh na realizáciu 3. knihovníckeho kongresu,
3. pozorne sledovať proces novelizácie zákona o verejnom obstarávaní (nadobúdanie knižničných fondov),
4. informovať členskú knižnicu o neschválení žiadosti na úpravu členského príspevku.

Zapísala: L. Čelková

Konferencia EBLIDA v Haagu

EBLIDA (European Bureau of Library Information and Documentation Associations) oslavuje v tomto roku 10. výročie svojho vzniku. Táto skutočnosť ovplyvnila aj stretnutie jej výboru a konferenciu, ktoré sa konali 3. – 4. mája 2002 v Haagu.

Na zasadnutí výboru sa prerokovali základné materiály – správa o činnosti od apríla 2001 do mája 2002, správa o hospodárení, vyhodnocovali sa informačné produkty, ktoré EBLIDA vydáva, WWW stránka a pripomienkoval sa pracovný program na rok 2002.

V správe o činnosti sa osobitné miesto venovalo najmä Smernici Európskeho parlamentu a rady č. 2001/29/EC o harmonizácii rozličných aspektov autorského práva a súvisiacich práv v informačnej spoločnosti, ktorá vstúpila do platnosti v máji 2001. Povinnosťou členských krajín je aplikovať smernicu vo svojich legislatívnych dokumentoch do decembra 2002. Správa upozorňuje, že smernica obsahuje veľa bodov, ktoré sú voliteľné, čiže členské štáty môžu rozhodnúť, či ich budú akceptovať, alebo nie. Týka sa to najmä článkov, ktoré stanovujú výnimky a obmedzenia týkajúce sa monopolných práv na reprodukciu, komunikáciu a distribúciu. Od lobovania knihovníckej verejnosti v každej členskej krajine bude závisieť, do akej miery sa podarí obhájiť výnimky pre knižnice. Je zrejmé, že dosiahnuť harmonizáciu v oblasti autorských práv v EÚ sa v dohľadnom čase nepodarí, snahou EBLIDA však je, aby výnimky pre knižnice súvisiace s aplikáciou autorských práv boli v rámci EÚ podobné. Snaží sa to dosiahnuť užšou spoluprácou s národnými knihovníckymi asociáciami, ako aj komunikáciou s najvýznamnejšími držiteľmi autorských práv v jednotlivých krajinách. Usporiadala tiež konferenciu o národnej implementácii smernice.

Ďalším dôležitým bodom správy bolo hodnotenie aktivít, ktoré EBLIDA vyvinula v oblasti pridefovania DPH na elektronické zdroje. V júni 2000 prezentovala Európska komisia smernicu, ktorej cieľom bolo upraviť pravidlá zdaňovania služieb poskytovaných elektronickými prostriedkami. Cieľom tejto smernice bolo tiež modernizovať existujúce pravidlá zdaňovania tak, aby sa podporil rodiaci sa elektronický obchod, vytvorilo rovnaké prostredie pre všetkých dodávateľov v rámci EÚ aj mimo nej a stanovila sa jednotná platforma zdaňovania e-obchodu. V septembri vydala Frankfurtská skupina (platforma pre všetkých zainteresovaných v oblasti akademických informácií a publikovania, hľadajúca konsenzus v kľúčových otázkach týkajúcich sa elektronických publikácií v knižniciach; členmi skupiny sú vydavatelia, knižnice, informačné strediská, autori a predplatiteľské agentúry) vyhlásenie, v ktorom upozorňuje na nespravodlivú dohodu o elektronických informáciách v DPH režimoch vo väčšine štátov EÚ. Skupina namieta proti zámerom zdaňovať tú istú informáciu v tlačenej a elektronickej forme rozličným spôsobom a požaduje najnižšiu a rovnakú daňovú úroveň pre tlačené a elektronické dokumenty; prijatie pravidiel rovnocennosti medzi dodávateľmi z členských krajín EÚ a mimo nej, jasné a zásadné pravidlá. EBLIDA rokovala so zástupcami EK v novembri 2001 a dosiahol sa prísľub, že smernica sa bude aktualizovať.

Medzi najvýznamnejšie aktivity EBLIDA v poslednom období patrí participácia na projekte PULMAN. Sieť PULMAN bola vytvorená v rámci výskumného programu EK, projekt je financovaný z rámcového programu EU IST. EBLIDA je členom riadiaceho výboru. Projekt sa zameriaval na inováciu služieb verejných knižníc. Jeho cieľom je podporovať spoluprácu v oblasti vytvárania politiky a praktickej činnosti pre digitálnu éru vo verejných knižniciach a kultúrnych inštitúciách na miestnej a regionálnej úrovni. Konkrétne plány sa zameriavajú najmä na:

- zostavenie a publikovanie príručky (Digital Guidelines Manual), ktorá bude pokrývať všetky aspekty poskytovania knižničných služieb v novom prostredí – online kultúra, celoživotné vzdelávanie, digitálna gramotnosť. Príručka by mala slúžiť nielen odborníkom z praxe, ale aj pri tvorbe základných právnych predpisov;
- posilňovanie celoeurópskeho povedomia spolupráce a dialógu v „digitálnych iniciatívach“;
- organizovanie politickej konferencie zameranej na vytvorenie scenára budúcej spolupráce;
- vydanie politického manifestu alebo deklarácie určujúcej smerovanie budúcej spolupráce pri inovácii práce verejných kultúrnych inštitúcií;
- sponzorovanie seminárov pre riadiacich pracovníkov knižníc a kultúrnych inštitúcií po celej Európe;
- vytvorenie a aktualizáciu registra dištančného vzdelávania dostupného cez web, aby sa zlepšil prístup profesionálov z lokálnych verejných knižníc, múzeí a archívov ku kvalitným materiálom o dištančnom vzdelávaní.

Súčasťou programu konferencie EBLIDA bola prezentácia knižničných portálov – holandského a dánskeho modelu. S výraznou finančnou podporou štátu vytvorili v oboch krajinách webové portály – virtuálnu verejnú knižnicu, ktorá napr. v Dánsku umožňuje čitateľovi vyzdvihnúť si knihu v ktorejkoľvek verejnej alebo vedeckej knižnici bez ohľadu na to, kto je jej vlastníkom.

Rokovania sa zúčastnili pracovníci knižníc a zástupcovia knižničných asociácií zo 17 krajín Európy.

Mgr. Beáta Bellérová, SIPK Nitra

Akademické knižnice v kontexte e-vzdelávania

(Ďalšie vzdelávanie knihovníkov)

Informačné technológie a ich využitie v spoločnosti si vyžadujú permanentnú prípravu kvalifikovaných knižnično-informačných odborníkov schopných ich uplatňovať pri sprístupňovaní jednej z najväčších hodnôt ľudstva, ktoré predstavujú vedomosti. Aplikácia

vedomostí a sprístupňovanie vedeckých poznatkov sú predpokladom úspešného fungovania každej inštitúcie, predovšetkým akademickej.

Pri formulovaní strategických otázok vzdelávacieho systému pre tretie tisícročie je potrebné vychádzať z technologických zmien a vyjasniť si, ako podporiť vzdelávací systém informačným zázemím tak, aby bol schopný relevantne pripraviť používateľov akademického prostredia tento systém využívať a zároveň bol podporou pri celoživotnom vzdelávaní, resp. e-vzdelávaní. Cieľom je slúžiť používateľom ako zdroj informácií pre interaktívne štúdium. Rozmer knižnično-informačnej činnosti pri podpore vzdelávania podmieňuje rozvoj a premenu knižnice na vzdelávaciu inštitúciu v najširšom zmysle slova chápanú ako virtuálna alebo digitálna knižnica. Virtuálne prostredie ponúka široké možnosti experimentovania s novými formami učenia. Virtuálne prostredie alebo virtuálne knižničné služby ako prostriedok prístupu k vedeckým poznatkom vytvárajú dostatočné možnosti na tvorivú, stimulujúcu a vzdelávaciu činnosť. Informačné technológie a znalostné postupy sú výzvou pre tvorbu novej podoby dokumentu (dokumentu elektronického), ktorého sprístupnenie predstavuje podporu vzdelávania a je nástrojom rozvoja samostatného štúdia.

Tieto skutočnosti sa stali impulzom pre organizátorov Seminára akademických knižníc SR, ktorý sa konal 21. mája 2002 opäť na Žilinskej univerzite pod názvom *E-vzdelávanie. Akademické knižnice v kontexte e-vzdelávania. Ďalšie vzdelávanie knihovníkov*. Seminár usporiadala Univerzitná knižnica ŽU za prítomnosti 41 reprezentantov akademických knižníc vrátane účasti generálneho riaditeľa Slovenskej národnej knižnice doc. D. Katuščáka a jej ďalších zástupcov. Za Žilinskú univerzitu privítal účastníkov prorektor prof. I. Čáp. Rokovanie viedla PhDr. M. Sakalová, predsedníčka sekcie akademických knižníc SAK-u.

Vhodnosť voľby pracovnej témy seminára potvrdila rozsiahla diskusia k hlavným referátom:

- Súčasný stav ďalšieho vzdelávania knihovníkov (ĎVK) v podmienkach SR (Ing. E. Žihlavníková, SDLK pri TU vo Zvolene);
- Využitie informačno-komunikačných technológií (IKT) vo vzdelávaní, úloha akademických knižníc v systéme e-vzdelávania (doc. M. Drozdová, doc. M. Klimo, Žilinská univerzita, Fakulta riadenia a informatiky);
- Implementácia e-vzdelávania do systému ďalšieho vzdelávania knihovníkov. Knižnícka profesia (prof. Š. Kimlíčka, KKIV Bratislava, doc. D. Katuščák, SNK Martin).

V zmysle pripravenej vyhlášky o ĎVK garantuje odbornú prípravu na úrovni strednej školy Škola knihovníckych a informačných štúdií, na úrovni vysokej školy KKIV FiF UK v Bratislave.

Ďalšie vzdelávanie zabezpečuje Slovenská národná knižnica ako metodické pracovisko knižničnej siete SR, Centrum vedecko-technických informácií SR, Združenie Pro Scientia a Stredisko dištančného vzdelávania PROLIB.

Podrobná charakteristika foriem a obsahu ďalšieho vzdelávania, úlohy a koncepcie KKIV bola predmetom príspevku Š. Kimličku, ktorý zároveň akcentoval nutnosť definovať funkčné miesta v knižniciach, pracovné náplne konkrétnych pozícií, požadované vzdelanie a doplnkové typy vzdelávania. Klasifikáciu knihovníckych činností, kvalifikačných požiadaviek, špecifikácie popisu prác a nomenklatúry prezentoval D. Katuščák. Účastníci požiadali o publikovanie prednesenej problematiky na webovej stránke SNK na verejnú diskusiu ešte pred jej ďalším postupom na legislatívne schvaľovacie konanie.

E-vzdelávanie v súčasnosti predstavuje formu dištančného vzdelávania, trendy spočívajú vo využití IKT, hlavne internetu. Nakoľko ide o online výučbu, jeho implementácia predpokladá dokonalú technickú a technologickú podporu, systematickú prípravu ľudského potenciálu a študijných materiálov v súlade so vzdelávacím procesom univerzity, resp. vzdelávacej inštitúcie. Podľa príspevku Š. Kimličku uplatnenie e-vzdelávania v študijnom programe na KKIV je vhodné v bakalárskom a magisterskom študijnom zameraní alebo v krátkodobých kurzoch a školeniach zameraných podľa požiadaviek na jednotlivé pracovné posty v knižnici.

Aktuálny prístup k riešeniu základných predpokladov aplikácie e-vzdelávania (*dôvody na jeho uplatnenie* – dominancia rozvoja schopnosti učiť sa, potreba systematického vzdelávania, možnosti interaktívneho študovania multimediálnych študijných materiálov, konkurenčné prostredie vzdelávacích inštitúcií, *prekážky realizácie* – nepostačujúca informačno-komunikačná infraštruktúra, finančné náklady, súčasný stereotyp a metodika vzdelávania a z toho *vyplyvajúcich úloh pre knižnice*) načrtnol príspevok prezentovaný z pohľadu pedagógov Žilinskej univerzity M. Drozdovou a M. Klimom.

Okrem základnej témy na rokovaní odznela problematika týkajúca sa:

- udelenia a spravovania licencie Web of Science a Journal Citation Reports. Pre vysoké školy SR bola spravovaním servera poverená MŠ SR Univerzita Komenského v Bratislave (D. Gondová);
- zámerov SNK v oblasti budovania Súborného katalógu SR a etapizácie prác (M. Rakús);
- prezentácie programu OSF, financovania projektov (Súborný katalóg SR, vzdelávanie, historické knižné fondy, eIFL Direct (Ľ. Kosková);
- problematika aplikácie nového zákona o verejnej službe v akademických knižniciach aj v súvislosti s ďalším vzdelávaním knihovníkov (M. Sakalová, H. Pangráčová, E. Žíhľavníková);
- prezentácia výsledkov dotazníkového prieskumu, ktorý realizovala SNK s cieľom získať prehľad a záujem jednotlivých knižníc o konkrétne tematické školenia v rámci DVK (I. Kilárová).

Účastníci rokovania sa dohodli na prijatí nasledujúcich záverov:

1. osloviť Akreditačnú komisiu a Slovenskú rektorskú konferenciu s požiadavkou zahrnúť hodnotenie akademickej knižnice medzi hodnotiace kritériá univerzity;
2. pripraviť návrhy do diskusnej skupiny unikat z jednotlivých akademických knižníc ku Klasifikácii knižníc..., ktorú prezentoval generálny riaditeľ SNK D. Katuščák, do 10. júna 2002;
3. projekty na získanie IT a databáz na rok 2003 spracovať na celoslovenskej úrovni;
4. ihneď korigovať závery rokovania Koordinačnej rady Súborného katalógu v apríli t. r. uvedené v zápisnici. Aktuálne informácie o SK uverejňovať na stránke SNK, diskusia sa bude konať v diskusnej skupine unikat;
5. vyvíjať aktivitu v diskusnej skupine akademických knižníc.

PhDr. Marta Sakalová, predsedníčka sekcie akademických knižníc SAK

Multilicenčný program pre knižnice

V druhej polovici augusta 2002 prebehli rokovania zástupcov Slovenskej asociácie knižníc so zástupcom firmy Microsoft o programe Select 5 pre knižnice. Následne potom zástupcovia SAK rokovali o výbere oficiálneho partnera/distribútora na dodávanie softvérových produktov pre knižnice. Vybranou firmou je firma exe, s. r. o. Dňa 27. augusta 2002 bola podpísaná Vykonávacia príhláška medzi Slovenskou asociáciou knižníc a firmou Microsoft.

Obsahom zmluvy je celoplošná zľava na softvérové produkty firmy Microsoft pre *všetky knižnice na Slovensku až do výšky 80 % ceny produktu*. V praxi to znamená, že všetky knižnice, teda aj nečlenské knižnice SAK (po vyžiadaní súhlasu od SAK-u) budú môcť pri nákupe produktov firmy Microsoft využívať celoplošné zľavy programu Select 5. Nákup softvérových produktov realizuje príslušná knižnica už priamo s firmou exe, s. r. o. (URL: www.exe.sk; adresa: *Na hrebienku 5, 812 02 Bratislava*). Úlohou školiaceho strediska na prácu s týmito produktmi Slovenská asociácia knižníc poverila Centrum VTI SR v Bratislave.

Účastnícka zmluva

Každá knižnica, ktorá sa zapojí do tohto multilicenčného programu, pri prvej objednávke produktov MS Select podpíše tzv. Účastnícku zmluvu, ktorou sa zaviazá, že bude dodržiavať všetky podmienky uvedené v Rámcovej zmluve MS Select a že prijíma zodpovednosť vyplývajúcu z tejto zmluvy. Súčasťou tejto zmluvy je aj dokument Práva používateľa produktu (uvedené dokumenty, kontakt na firmu a ďalšie informácie nájdete na webovej stránke www.sakba.sk, prípadne si ich môžete vyžiadať na sekretariáte SAK-u, Nám. slobody 19, 812 23 Bratislava).

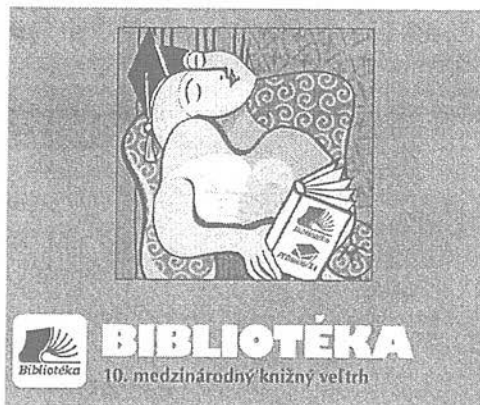
Veríme, že tento program, ktorý v Českej republike funguje už dlhší čas a prináša knižniciam značné finančné úspory, podnieti rozšírenie informačných technológií aj do našich knižníc všetkých typov.

PhDr. L. Kucka, podpredseda SAK

Bibliotéka 2002

Tohtoročný 10. medzinárodný knižný veľtrh Bibliotéka sa bude konať v dňoch 7. – 10. novembra už tradične v priestoroch výstavného a kongresového centra Incheba pod záštitou Ministerstva kultúry SR, kde bude mať svoj stánok aj SAK. Veríme, že využijete možnosť propagovať svoju knižnicu vlastnými publikáciami a propagačnými materiálmi, ktoré ste vydali od posledného konania Bibliotéky (treba ich zaslať do 16. októbra 2002 na adresu: PhDr. Ľudmila Čelková, Ústredná knižnica SAV, Klemensova 19, 814 67 Bratislava).

Súčasťou veľtru budú aj odborné akcie, ako napríklad vyhodnotenie programu *V čítaní je poznanie*, ako aj slovensko-nemecký seminár na tému *Knižničné siete a súborné katalógy*, ale aj veľa iných akcií určených pre laickú verejnosť (besedy so spisovateľmi, prezentácie noviniek jednotlivých vydavateľstiev a pod.).

PREČÍTALI SME ZA VÁS

Informačný sektor, informačná profesia a informačné vzdelávanie

PhDr. Rudolf Vlasák

Dnešné ponímanie vzdelávacieho procesu zameraného na informačné profesie zahŕňa širokú škálu vedných, aplikačných i praktických disciplín založených tak na sociálnych, ako aj na prírodných a technických vedách a odboroch. Teoretickým jadrom sa však stala už svojbýtná aplikovaná, sociálne orientovaná informačná veda a oblasť, v ktorej sa informačné profesie uplatňujú, sa od pôvodne knihovníckej rozrástla do značnej šírky a pestrosti odborných činností prenikajúcich v dnešnom informatizujúcom sa svete prakticky do všetkých povolání založených na intelektuálnych činnostiach. Ešte stále sa však odôvodnene skúma, čo to vlastne informačná profesia je, čo tvorí jej základy a kam siaha, ako sa vymedzuje oproti ostatným povolaniam a odborom, predovšetkým, kde sú dnes najzávažnejšie cieľové okruhy uplatnenia kvalifikovaných informačných profesionálov.

Postindustriálny, informatizovaný svet, informačná ekonómia a informačná veda

Už v 60. rokoch filozofovia a sociológovia rozvíjali úvahy o novom štádiu vývoja ľudskej spoločnosti, spoločnosti „postindustriálnej“, resp. „informačnej spoločnosti (information society)“, v čase, keď sa počítače ako veľké a zložité konfigurácie rôznych strojov uzatvárali pred laikmi v klimatizovaných sálach a dokázali s nimi pracovať iba špeciálne vyškolení počítačoví odborníci – programátori, operátori a technici.

Prvenstvo v postihnutí a pomenovaní novej éry spoločenského vývoja, predznamena-ného rozvojom informačnej techniky a technológie, sa prisudzuje americkému socio-ológovi, emeritnému profesorovi Harvardovej univerzity a členovi akadémie umenia a vied – *Danielovi Bellovi*. Hlavnými znakmi postindustriálnej spoločnosti v 21. storočí bude podľa Bella premena ekonomiky výrobkov na ekonomiku služieb, vznik novej elitnej sociálnej vrstvy ovládajúcej potrebné znalosti typu „know-how“, rozvoj vedy ako rozhodujúceho zdroja nielen technických inovácií, ale aj politického pôsobenia, ako aj vznik nového, tzv. „intelektuálneho sektora“, ako sú tradičné sektory poľnohospodársky a priemyselný.

Postindustriálnu spoločnosť charakterizoval Bell ako svet, v ktorom hrajú rozhodujúcu úlohu vo všetkých aspektoch ľudstva poznatky.

Významným poľom záujmu Daniela Bella sa v 80. rokoch stala otázka futurologického videnia vývoja spoločnosti po roku 2000. Už v roku 1980 sa v štúdií *The Social Frame-*

work of the Information Society, publikovanej v zborníku venovanému predikáciám vývoja informačnej techniky, zamýšľa nad nevyhnutnosťou zmeniť „sociálny rámec“ ľudskej komunity, a to v závislosti od revolučných zmien v možnostiach digitálnej komunikácie s globálnym rozmerom. To spôsobí revolúciu v organizácii spracovania a šírenia informácií, ako aj v tvorbe, šírení a *spätnom vyhľadávaní* poznatkov. Takisto to zmení aj stratifikáciu zamestnania a charakter práce podstatnej časti civilizácie.

Je pochopiteľné, že spolu s rozširujúcim sa priestorom na podnikanie v informačných službách sa množili teoretické úvahy a konkrétne aplikácie ekonomických, predovšetkým národohospodárskych teórií, ktoré sa zaoberali hospodárskymi aspektmi informatizácie spoločnosti. Z týchto všeobecných východísk sa už v druhej polovici 70. rokov minulého storočia v USA vytvárala disciplína nazývaná „*informačná ekonómia*“, v ktorej sa už od začiatku 60. rokov angažovali významní ekonómovia, ako napr. Američan rakúskeho pôvodu *Fritz Machlup*. Roku 1962 uverejnil prevratné dielo *The production and distribution of Knowledge in the United States*, kde charakterizoval informácie ako zdroj, z ktorého jedinej časti (v tomto prípade formulovaného poznatku) možno generovať nekonečné množstvo reaktivácií (reaktívovaných poznatkov) a pritom trhovú cenu tejto časti je nepostihnuteľná. Machlup sa už v prvej polovici 60. rokov zaoberal nielen otázkou, v akej miere sa informačná profesia začína podieľať na celkovom profesijnom rozložení aktívnej spoločnosti, ale súčasne tiež definovaním týchto a druhov pracovných zameraní, z ktorých sa celá sféra informačného priemyslu skladá.

Informačné zamestnanie, pokiaľ by sme ho celkom nevyňali z uvedených troch základných profesijných kategórií, bolo vždy zahrňované do sektoru služieb. Význam tejto vrstvy produktívnych síl v modernej spoločnosti však dôsledne zhodnotil až žiak Fritza Machlupa, americký ekonóm *Marc U. Porat*, ktorý vytvoril nový model rozloženia podielu jednotlivých sektorov americkej ekonomiky čo do počtu pracovných miest existujúcich na pracovnom trhu.

Poratove štatistiky sledujúce vývoj proporcionálnych pomerov v profesijnom zameraní obyvateľstva USA od roku 1900 do roku 1980 naznačujú vývojové tendencie rastu či poklesu počtu zamestnancov v štyroch národohospodárskych sektoroch: okrem tradičných odvetví poľnohospodárstva, priemyslu a služieb taktiež v osobitne vyčlenenom *sektore informačnom*. Porat zaviedol do svojich výskumov dôsledne pojem „informácie“. Ako prvý vytvoril novú škálu národohospodárskych sektorov, obohatenú o uvedený *informačný sektor*, ktorý v sledovanom časovom období zaznamenal stály a v posledných desaťročiach najprudší vzostup, takže od najnižšej miery podielu na zamestnanosti v roku 1900 (okolo 13 %) postupne prekonáva podiely poľnohospodárstva, služieb i priemyslu.

Až osobné počítače poprepájané všade prítomnými digitalizovanými telekomunikáciami umožnili začiatok plnenia predstavy o skutočnej informačnej spoločnosti, v ktorej sa táto technika stáva bežným a nezastupiteľným nástrojom nielen akejkoľvek duševnej práce, ale je aj súčasťou občianskeho života, zdrojom kultúry a zábavy. Heslo dňa – „*informatizácia spoločnosti*“ – znamená proces vedúci k naplneniu tejto vízie a je mienené

iba ako zavádzanie a uplatňovanie informačnej a telekomunikačnej techniky a technológií a až týmto prostredníctvom zvyšovanie úlohy informácií v živote spoločnosti. Výraz „informatizácia“ býva vo všeobecnosti spájaný s „informatikou“, technickým odborom vzťahujúcim sa na vývoj a ovládanie výpočtovej techniky vrátane technických a programových prostriedkov aplikovaných v informačných systémoch a službách. Celkom sa opomenula skutočnosť, že termín „informatika“ bol už „obsadený“ vďaka francúzskej odbornej terminológii vzťahujúcej sa na informačnú techniku alebo na počítače (l'informatique), a to už taktiež od začiatku 60. rokov. Tento termín (v angličtine „informatics“ alebo skôr „computer science“) prevzal potom celý hospodársky vyspelý svet i väčšina rozvojových krajín. Ešte dosiaľ sa však aj u nás dost' zložito zdôvodňuje, že medzi odborom, ktorého teoretické základy sú riešené informačnou vedou, a technickým odborom zaoberajúcim sa počítačovými systémami, ktorých technológie a programové vybavenie sú chápané ako spracovanie informácií (dnes už prakticky vo všetkých odboroch ľudskej činnosti), je podstatný rozdiel.

Informačná veda, knihovníctvo, dokumentácia a informačný manažment

Informačná veda (Information Science, Informationswissenschaft, Science de l'information) sa ako vedný a študijný odbor pestuje a vyučuje už od 60. rokov na desiatkach univerzít a iných typoch vysokých škôl na celom svete. I keď sa v rôznych krajinách uplatňujú rôzne poňatia a rozličné školy a smery v chápaní informačnej vedy, možno sa zhodnúť vo všeobecnom určení jej predmetu, ktorým je prenos informácií ako vyjadrených komunikovateľných poznatkov v spoločnosti. To vôbec nezahŕňa požiadavku nevyhnutnej účasti akejkoľvek počítačovej či telekomunikačnej techniky. Taktiež vlastná profesia informačného pracovníka ako špecialistu pracujúceho profesionálne na akomkoľvek úseku známeho informačného reťazca *– spracovanie – ukladanie – vyhľadávanie – šírenie informácie* vznikla dávno pred vynálezom tejto techniky. Informačná veda nie je ani prienikom a zloženinou rôznych iných vied a odborov, ako sa niekedy mylne uvádza. Počiatky odboru, ktorý je dnes informačnou vedou teoreticky zaštitený, možno klásť odôvodnene až do staroveku, keď vznikli prvé zbierky profesionálne usporiadaných dokumentov nesúcich záznam ľudskeho poznania, čiže knižnice (ako prvá preukázateľná knižnícka služba sa spravidla uvádza správa knižnice kráľa Ašurbanipala zo 7. storočia pred Kristom).

Informačnú profesiu však na druhej strane nemožno definovať na inštitucionálnom základe. Ak vychádzame z axiómy, že táto profesia, ktorej teoretickým základom sa stala informačná veda, vznikla v knižnici, to ešte neznamená, že je knižnicou ako inštitúciou vymedzená. Ide o viac informačných odborov, a to v plnom zmysle slova „informačný“. Samozrejme, že vychádza aj z chápania knižnice ako informačnej inštitúcie, avšak nie jedinej informačnej inštitúcie, a z chápania knihovníctva ako informačného odboru, nie však jediného odboru. Informačná veda dnes vytvára základ celého radu informačných odborov sústredených okolo praktickej činnosti celého radu typov informačných inštitúcií a informačných pracovísk.

Nie náhodou sa v poslednom čase objavil problém nového definovania a súčasne s tým i nového pomenovania tradične zavedeného odboru „librarianship“, resp. „library science“ na amerických univerzitách. Tak sa naraz väčšinou celé fakulty premenovávajú z bývalej Library School nielen na Library and Information School či School of Information and Library Science, ale dochádza k procesu pripomínajúcemu príslovie „s vaničkou i dieťa“. Slovo *library* a jeho odvodeniny sa jednoducho v mene pokroku vypustia z názvu školy či katedry úplne.

Knižnica ako inštitúcia je nesporným začiatkom informačnej profesie a dnes jej nepochybniteľným základom. Treba však zdôrazniť slovo „základom“, lebo na ňom sa už, najmä vďaka Švajčiarovi Konrádovi Gesnerovi, v 16. storočí etabloval nadstavbový odbor *bibliografia* a na konci 19. storočia (vďaka najmä Paulovi Otletovi a Henrimu La Fontainovi) vedná a predovšetkým technická *dokumentalistika*. Tá sa už zrodila mimo stien vtedajších knižníc a až neskôr tento nevyhnutný element vyspelých a profesionálne náročných komplexných služieb vo vede a technickom rozvoji do seba knižnicu opäť zahrnula.

Ani vedecko-technické dokumentačné a informačné systémy a služby, ani systémy a služby verejných knižníc však opäť nie sú jediným zdrojom vzniku *modernej informačnej profesie*. Tu totiž nemožno, ako sa to, bohužiaľ, často i u nás robí, *zúžiť iba na informačnú podporu vedy a technického rozvoja*. Knižovníctvo, dokumentalistika a vedecko-technické informačné služby sú však nesporne jedinečným zdrojom všetkých dnes používaných, spravidla veľmi sofistikovaných metód a technológií práce s informáciami a znalosťami i mimo tejto oblasti. Práve tu vznikli a ako základ pre aplikácie moderných výpočtových a telekomunikačných technológií, matematických metód, systémového inžinierstva, logiky, lingvistiky, semiotiky, sociológie, psychológie, estetiky a ďalších zavedených vedeckých odborov sa vyvinuli celkom špecifické *informačné disciplíny*. Všetky tieto a ešte iné odbory sú často významnou základňou aplikácie ich metód i výsledkov skúmania, nie však súčasťou dnes už svojbytného odboru informačného, zahrnujúceho logicky tiež knihovníctvo a knihovedu.

V modernej informačnej vede ide predovšetkým o všetky teórie a metodológie práce s dokumentom na základe analýzy jeho obsahu a na druhej strane na základe analýzy informačnej potreby potenciálnych používateľov informačných služieb. Pritom treba „dokument“ chápať ako univerzálny komunikát, ktorý bez ohľadu na druh média nesie určitý obsah oznamovaný jeho tvorcom a oznamovateľný jeho potenciálnym adresátom. Od hlinených doštičiek, papyrusu a papiera sme postúpili až k multimedialným digitálnym komunikátom, označovaným niekedy už len ako „digitálne objekty“. Avšak spoločenská úloha informačnej profesie sa od pradávna nezmenila: ide o všetky spracovateľské činnosti, ktoré vedú k sprostredkovaniu akokoľvek zaznamenaných znalostí z kdekolvek existujúcich informačných zdrojov každému používateľovi podľa jeho informačnej potreby. Pritom sa však priestor, v ktorom vysokokvalifikovaní informační profesionáli dnes aj v budúcnosti uplatnia, stále rozširuje.

Informačný sektor ako priestor uplatnenia absolventa informačných a knihovníckych štúdií

Cieľové informačné profesie, ku ktorým môže smerovať vysokoškolské vzdelávanie, vymedzujeme na účely koncepcie celého spektra vyučovacích predmetov a ich osnov charakteristikami oblastí, v ktorých absolventi takéhoto štúdia nachádzajú svoje uplatnenie. Vymedzili sme takto celkom *šesť informačných okruhov*. Hlavným princípom ich vymedzovania je tu *funkčné zameranie* jednotlivých, od seba odlišiteľných, ale navzájom často úzko súvisiacich ekonomických oblastí, ktoré možno v súčasnom vývojovom štádiu celého verejného informačného sektora vysledovať.

1. Okruh hromadných oznamovacích prostriedkov (masmédií)

Ako nielen najmohutnejšia, ale tiež najvýznamnejšia oblasť v celom súčasnom informačnom sektore sa prejavuje okruh vytváraný hromadnými oznamovacími prostriedkami. Okrem stále ešte prevládajúcich médií (tlač, rozhlas a televízia) sa na konci 90. rokov začal presadzovať i fenomén počítačovej siete – internet. Práve v tomto informačnom okruhu pôjde o kritický stret techniky a technológie publikovania tradičnými technikami s prostriedkami, ktorými sa presadzuje tzv. digitálna revolúcia.

Hlavným účelom činností a zmysel vynakladania prostriedkov na prevádzku informačných služieb v celom informačnom okruhu publicistiky možno vyjadriť jediným slovom: *zverejňovať*.

Z pohľadu vzdelávania informačnej profesie tu nejde o vlastnú novinársku odbornosť, ale o veľmi podstatné infraštruktúrne informačné systémy, na ktorých je založená moderná žurnalistika. Tie tvoria predovšetkým spravodajské agentúry. UNESCO definuje spravodajské agentúry ako podniky, ktorých hlavnou úlohou je zhromažďovať informácie s jediným cieľom – vyjadrovať a tlmočiť fakty, alebo ich dodávať iným informačným podnikateľským subjektom alebo organizáciám, prípadne aj súkromným osobám s tým, že informácie sú čo najúplnejšie a čo najviac nestranné (objektívne).

2. Okruh archívnych informačných fondov

Tento okruh možno z mnohých hľadísk špecifikovať ako protipól okruhu hromadných oznamovacích prostriedkov. Ide o účelovo vymedzenú oblasť metód a prostriedkov pôsobiacu prierezovo v celom rade spoločenských aktivít. V informačnom okruhu archívnictva je možné hlavné poslanie a zmysel aktivít jeho inštitúcií a pracovníkov vyjadriť podobne ako v predchádzajúcom okruhu jedným slovom – tentoraz: predovšetkým dlhodobo *uchovávať*. Všetka metodika a technika práce s informáciami v tomto okruhu je podriadená predovšetkým funkcii uchovávacej, avšak v tom zmysle, aby bol ktorýkoľvek dokument nielen ochránený pred stratou či zničením, ale aby bol kedykoľvek zo všetkých potrebných hľadísk spätne vyhľadateľný a sprístupniteľný – bez ohľadu na časové dimenzie súvisiace so vznikom informácie.

Profesijne prináležia aktivity spojené s informačnými aspektmi archívnictva jedno-

značne do teoretickej základne informačnej vedy, pričom vo významnej časti tohto okruhu hrajú dôležitú úlohu odbornosti orientované na históriu.

3. Okruh informácií v spoločenskej správe

Tento informačný okruh nemožno plne zahrnúť do sféry verejných informácií, ale najmä v posledných rokoch sa rozrastá o oblasť informácií publikovaných ako oficiálne publikácie. Vzniká rozsiahla oblasť dokumentácie (tzv. sivej literatúry) vzťahujúcej sa na vznik a pôsobenie rôznych medzinárodných organizácií.

Hlavným cieľom informačných aktivít a zmyslom vytvárania a prevádzkovania rôznych systémov a služieb v rámci informačného okruhu je zabezpečiť kvalifikovaný spôsob riadenia zložitých sociálno-ekonomických a politických systémov fungujúcich na demokratických samosprávnych princípoch v prostredí trhových ekonomických vzťahov.

Inštitucionálna stránka tohto okruhu nie je pevne vymedzená a býva rozložená do viacerých druhov vládnych i mimovládnych organizácií a pracovísk, vykonávajúcich často predovšetkým iné než informačné funkcie.

Z hľadiska vzdelávania informačných profesionálov sa tu otvára široké pole uplatnenia, a to opäť od budovania primárnych a sekundárnych informačných fondov v rámci správnych orgánov štátu a regiónov až po organizáciu komplexných systémov týchto inštitúcií a systémov zverejňovania informácií občanom, napr. už na základe nedávno uzákonených práv prístupu verejnosti k neutajovaným skutočnostiam, ktoré sú predmetom rokovaní a rozhodovaní vo verejnom sektore. Na druhej strane sa tu vytvára významný priestor pôsobnosti verejných knižníc ako sprostredkovateľských článkov týchto informačných služieb občanom v obciach a regiónoch.

4. Hospodárske informácie

Tento informačný okruh sa vymedzuje už od obdobia vzniku špeciálnych informačných služieb pre podnikateľov finančnej ústavy v polovici 19. storočia. Až sem siahajú začiatky napr. dnes celosvetovo známej producentskej firmy databáz zachycujúcich podstatné informácie o ekonomike podnikov, ktorá poskytuje všetky druhy moderných informačných analýz pre podnikanie – Dun & Bradstreet. Práve tak ako pri hľadaní hraníc medzi okruhom správnych informácií a vedecko-technickými informačnými a knihovníckymi systémami, aj tu je ťažké vymedziť nejakú deliacu rovinu medzi týmito oboma okruhmi a okruhom špecifikovaným predovšetkým dátami vzťahujúcimi sa na výrobu, obchod, trh, finančníctvo a ďalšie aktivity súvisiace s podnikaním.

Podľa autoriek *Julie Scottovej* a *Veroniky Vootliffovej* je možné okruh hospodárskych informačných systémov a služieb definovať taktiež vymedzením jeho používateľských aplikácií. V súčasnosti možno na základe rôznych štatistík a strategických rozvah zaoberajúcich sa rozvojom informačného priemyslu usudzovať, že tento okruh je najviac zo všetkých kybernetizovaný. Jeho podiel na obchodnom obrate pri prevádzkovaní rôznych informačných služieb je dnes najväčší a ešte ďalej narastá.

Informačný okruh hospodárskych informácií nemá vyvinutú vlastnú špecifickú organizačnú štruktúru založenú na inštitucionálnom základe. Jeho systémy a služby pôsobia jednak v rámci riadiacich agend organizácií, prostredníctvom spravodajských agentúr a čoraz viac sa presadzuje vo veľkých informačných databázových centrách, ktorých pôvod treba hľadať v informačnom okruhu viažucom sa na oblasť vedy a technického rozvoja.

5. Okruh informácií vo vede a technickom rozvoji

Historicky je tento okruh popri niektorých formách archívnictva a tiež hromadných oznamovacích prostriedkov kolískou všetkých profesionálnych informačných aktivít. Patrí sem totiž tradične knihovníctvo, a to tá jeho zložka, ktorá už v dávnomeku slúžila na uchovávanie a sprostredkovanie odborných poznatkov a vyvíjala sa v nej na tento účel príslušná metodológia organizácie dokumentov. Úplne špecifickou črtou tohto okruhu je silná orientácia na *publikované* dokumenty ako hlavné zdroje informácií. Ich zber, ukladanie, spätné vyhľadávanie (často veľmi sofistikovanými metódami a programovými prostriedkami) a sprístupňovanie väčšinou formou výpožičky nemá v dosiaľ charakterizovaných informačných okruhoch obdobu.

Tento okruh má relatívne vyhranenú inštitucionálnu štruktúru, tvorenú vedeckými a odbornými knižnicami a informačnými strediskami, resp. informačnými ústavmi, ich sústavami a sieťami v regionálnom, štátnom a nadnárodnom meradle. Ďalej práve v rámci tohto okruhu za posledných 30 rokov vznikli špecifické organizačné typy, ako sú dokumentačné a referátové služby, a na ich základe producentstvo informačných databáz, databázové centrá nakupujúce od mnohých producentov informačné zdroje vo forme desiatok, niekedy i stoviek databáz primárnych i sekundárnych dokumentov a sprístupňujúce ich online niekedy až miliónom používateľov. Tomuto okruhu predovšetkým budú perspektívne slúžiť ešte ďalšie špecifické inštitúcie pracujúce v prostredí globálnych počítačových sietí, predovšetkým internetu. Sú to jednak knižnícke servisné centrá orientované na súborné katalógy a od nich sa odvíjajúce služby katalogizačné a výpožičné v medziknižničnej spolupráci a ďalej moderné systémy dokumentových dodávateľských služieb známych pod anglickou skratkou DDS (document delivery services, t. j. dokumentové dodávateľské služby).

6. Okruh informácií pôsobiacich v kultúre a umení

Do informačného sektora sa dnes už bez väčších pochybností zaraďuje i okruh činností, ktoré zabezpečujú uchovávanie, usporadúvanie a napomáhajú podstatnou mierou sprístupňovanie umeleckých diel všetkého druhu a ďalších kultúrnych statkov. Výpočtová technika je tu základom videoték, fonoték a presadzuje sa všeobecne ako základ informačných metód sprístupňovania fondov týchto knižníc. V tomto okruhu pôsobia aj knižnice nazývané podľa multimediálnej povahy materiálov, s ktorými pracujú a ktorý sprístupňujú verejnosti, *mediatéky*.

Od časti knihovníctva, zaraďovanej spolu s vedeckými a technickými informačnými

aktivitami do predchádzajúceho okruhu, sa tento kultúrny informačný okruh líši najmä obsahom, resp. charakterom informačných fondov, i keď metódy a technológie spracovania a sprístupňovania sa v mnohých prípadoch približujú. Sú to predovšetkým internetové prostriedky ukladania a šírenia celých umeleckých diel, vytvárajú sa už celé elektronické galérie obrazov a knižnice hudobných i literárnych diel ap. Navyše tu i v tradičnej podobe vždy existovali a taktiež v období dominantného postavenia výpočtovej a spojovacej techniky v informačných službách budú existovať spracovateľské úseky, ktoré spája základné knihovnícke „remeslo“. Spočíva v akvizícii publikácií, katalogizácii, bibliografii, uchovávaní, spätnom vyhľadávaní dokumentov a vo výpožičných službách.

To, čo okruh informácií pre vedu a technický rozvoj od tohto okruhu rozdeľuje, nie je však iba obsah fondov, ale aj spôsob práce s používateľom. Knihovník tu má funkciu nielen sprostredkovateľa, ale aj odborného poradcu, vystupuje ako pracovník vzdelaný v oblasti kultúry, verejného občianskeho života, regionalistiky, ako aj v metódach knihovnícko-informačných služieb pre rôzne čitateľské kategórie.

Spoločný základ a diferenciacia vzdelávacieho procesu zameraného na informačné profesie

Všetky vymenované informačné okruhy sú z hľadiska chápania úlohy informačných špecialistov v ich organizácii a fungovaní a predovšetkým v samotnej podstate poslania v spoločenskom živote diferencované. Avšak všetky sú preniknuté určitým jednotiacim princípom v tom, že samotným základom akéhokoľvek nakladania s informáciami v zmysle komunikovateľných, a teda „zhmotnených“ poznatkov je obsah *dokumentov*.

V informačných systémoch niektorých oblastí celého spektra záujmu tejto profesie, ktoré bolo vymedzené uvedenými informačnými okruhmi, sa vyskytuje nepreberné bohatstvo foriem „tiež dokumentov“, ktoré sú práve tak predmetom informačného spracovania, ako tie, ktoré už považujeme za klasické. Pre vlastné produkty informačného spracovania nielen dokumentov, ale akýchkoľvek predmetov a procesov spojených s ľudskou činnosťou v súčasných informačných systémoch a službách takisto platí poznanie, že sa ich spektrum neuveriteľne rozširuje.

V informačnom vzdelávaní však stále existuje istý spoločný základ, *jadro vlastného informačného remesla*, ktoré musia zvládnuť všetci profesionáli, a potom už ide o špecializácie, ktorých vrcholy sa od seba dostávajú výrazne vzdávajú. Za jadro profesie považujeme práve znalosť základných spracovateľských procesov viazaných na dokument, samozrejme, ako už bolo povedané, na dokument v zmysle informačného komunikátu, a to v akejkoľvek forme a na akomkoľvek médiu. Za vrcholy hlavných vetví informačných špecializácií možno pokladať na jednej strane manažment knihovnícko-informačných služieb regiónu, určených najširšej občianskej verejnosti, všetkým vekovým kategóriám, etnikám a profesiám, na druhej strane manažment informačných systémov špecializovaných na určitú odbornosť, či už na úrovni vedy a výskumu, technického vývoja, konštrukcie a projektovania, ako aj vlastného podnikového manažmentu alebo riadenia a správy informačných systémov v najrôznejších inštitucionálnych štruktúrach.

Celkom iné nároky (a to nielen čo sa týka profesionálneho vzdelania, ale tiež čo sa týka osobnostných vlastností) vyžadujú knižnice, ktorých poslaním je byť kultúrnym centrom a zároveň akýmsi referenčným informačným strediskom pre všetkých obyvateľov príslušnej lokality, od detských rokov do neskorej staroby, než aké sa kladú na informačných pracovníkov slúžiacich uzavretej komunite inštitúcie a podliehajúce odborným požiadavkám na odborné bibliografické, dokumentačné a rešeršné služby a predovšetkým potom na ich nadstavbové zložky, ako sú už spomínané moderné metódy informačných analýz. Prítom treba zdôrazniť, že nielen vlastný profesionálny základ, ako bol už charakterizovaný, ale aj počítačová i telekomunikačná technika a technológia sa mierou intenzity využitia v oboch hlavných profesionálnych vetvách informačného povolania vôbec nelíšia.

Záverom

Mnoho otázok v informačnom vzdelávaní zostáva nezodpovedaných nielen u nás. Súvisia s otázkami vzťahujúcimi sa na samotnú podstatu tejto profesie, ktorá dnes omnoho zreteľnejšie než kedykoľvek v minulosti čelí radikálnym zmenám vo vlastnej paradigme. Tie vychádzajú z revolučného vývoja informačných technológií a súčasne z meniaceho sa chápania toho, čo síce bolo odjakživa hlavným predmetom všetkých pracovných aktivít týkajúcich sa tradičného chápania dokumentu a informácie ním nesenej, ale čo sa musí prispôbiť stále sa vyvíjajúcim požiadavkám spoločnosti na informačné služby. Ako sa s týmito zmenami naša profesia v budúcnosti vyrovná, to záleží v značnej miere taktiež na náplni a kvalite vzdelávania v oblasti informačných profesií.

Prameň: Informační sektor, informační profese a informační vzdělávání. In Národní knihovna, 2001, č. 3, s. 159-168. (Skrátenú verziu pripravila PhDr. Ľubica Fordinálová.)

Informačná civilizácia – aká bude?

Konstantin Konstantinovič Kolin

Informačná civilizácia je nová podoba ľudskej spoločnosti. V posledných rokoch vo vedeckej a spoločensko-politickej literatúre čoraz častejšie začínajú písať a hovoriť na konferenciách filozofi, sociológovia a inžinieri o tom, že sa na našej planéte už v prvej polovici 21. storočia utvorí globálna informačná spoločnosť. Už teraz o tom svedčí vzrast rozvoja informatizačných procesov, zvýšenie úlohy informačného sektora v hospodárstve, veľký nárast rozvoja sietí a informačných komunikačných prostriedkov v celosvetovom meradle. Progres v rozvoji informatizácie bude v najbližších desaťročiach len a len narastať. V súčasnosti nepoznáme žiadne činitele, ktoré by sa mu mohli stať brzdou alebo by ho znemožnili.

Jedna z najdôležitejších zvláštností informačnej civilizácie bude spočívať v tom, že to bude principiálne nová spoločnosť – *spoločnosť založená na nových poznatkoch*. S tým bude súvisieť búrlivý rozvoj nových technológií umožňujúcich podstatne šetriť prírodné zdroje, energiu a čas v spoločenskej výrobe, čo bude možné len za predpokladu stálego zvyšovania kvality ľudského potenciálu.

Týmto problémom sa v posledných rokoch zaoberajú mnohé kompetentné medzinárodné organizácie vrátane OSN. Z analýzy, ktorú vykonala roku 1997 komisia pre rozvoj pri OSN, vyplynulo, že *ľudský potenciál* je už dnes hlavným komponentom v štruktúre národného bohatstva pokrokových krajín sveta. Podiel ľudského potenciálu v národnom bohatstve v nich tvorí 60 až 65 %, pričom podiel celej výrobnéj infraštruktúry je iba 20 % a prírodných zdrojov približne 15 %. Z toho vyplýva, že ľudstvo dnes už nemá iné východisko, len ľudský potenciál ďalej rozvíjať, predovšetkým jeho kvalitu, a to zvyšovaním úrovne vzdelania a profesionálnej kompetentnosti a rozvíjaním schopností tvorivo riešiť neštandardné situácie. Na dosiahnutie týchto cieľov je potrebný nový prístup k obsahu a štruktúre vzdelanostného systému. V tomto smere je jasné, že sa systém vzdelávania stane najdôležitejšou sociálnou inštitúciou spoločnosti, ktorá bude určovať jej budúcnosť.

Rozvoj sféry vzdelávania je v mnohých krajinách sveta jednou z najdôležitejších priorit štátnej politiky, sférou čoraz aktívnejšej medzinárodnej spolupráce. V podmienkach rozvoja informačnej civilizácie sa táto tendencia nielenže bezpodmienečne zachová, ale sa bude ďalej zintenzívňovať.

Do popredia sa dostanú sieťové štruktúry už teraz existujúce v informačnej spoločnosti. Pojem *sieťová ekonomika* sa v posledných rokoch začal čoraz častejšie používať v ekonomike pokrokových krajín sveta. Používa sa na označenie nového druhu organizovania spolupráce ekonomických subjektov na základe možností vyplývajúcich z globálnej informačno-telekomunikačnej siete internet. Internetom sa šíria nielen textové, ale aj iné druhy informácií umožňujúce vyriešenie mnohých ekonomických úloh. Globálnu sieť využívajú banky, burzy, reklamné a obchodné firmy, poisťovacie spoločnosti, ale čoraz častejšie aj jednotlivci ako súkromné osoby.

Už v súčasnosti sa rozvíja nová forma obchodných operácií, tzv. *elektronický obchod*. Týka sa nielen veľkoobchodného predaja a kúpy medzi jednotlivými firmami, ale aj v širokej maloobchodnej sieti. Prakticky každý internetový používateľ môže navštíviť elektronický obchod, vybrať si v ňom tovar, s ktorým sa zoznámi na obrazovke svojho počítača, a môže si ho kúpiť, zaplatiac pomocou svojej elektronickej karty. Elektronický obchod sa stáva jedným z najperspektívnejších smerov rozvoja sieťovej ekonomiky. Stáva sa nielen módou súčasnosti, ale aj jej imperatívom. Rozvoj globálnych informačno-telekomunikačných sietí aktívne pomáha uskutočňovať elektronický obchod, ako aj rozširovať využívanie systému bezhotovostných peňažných operácií pomocou kreditných kariet, ktoré sa stávajú svojráznym elektronickým platidlom. V najbližších rokoch sa stanú úplne reálnymi aj finančné operácie z obyčajného mobilného telefónu, ktorý pred naším zrakom nadobúda čoraz väčšie funkčné možnosti a postupne sa mení na

osobný elektronický komunikátor. Priemyselná výroba mobilných telefónov a ich masové používanie medzi jednotlivcami budú znamenať prechod k novej etape informačnej revolúcie, ktorá ovplyvní predovšetkým sféru obchodu a služieb – urobí ich dostupnejšími a prístupnejšími.

Sieťová ekonomika vytvára zvlášť priaznivé podmienky na medzinárodnú kooperáciu v oblasti tvorby a šírenia pokrokových informačných technológií. S tým súvisí tvorba prostriedkov programového zabezpečenia, tvorba rozsiahlych databáz a tvorba rôznych druhov technológií na poskytovanie nových informačných služieb. Jednou zo služieb je aj nový druh uskutočňovania telefonického spojenia pomocou internetu – tzv. Internet Protocol (IP). Podstata tejto služby spočíva v tom, že umožňuje prenos rečových správ cez počítačovú sieť prenosom údajov pomocou IP. Tento spôsob sa ukázal do takej miery prístupivý a ekonomicky efektívny, že od začiatku vzbudil pozornosť mnohých spoločností špecializujúcich sa na rozvoj spojov a telekomunikácií. Podľa analýzy odborníkov v súčasnosti je takmer celý prírastok medzinárodných hovorov v Rusku uskutočňovaný pomocou IP – okolo 30 miliónov minút za mesiac. Tento spôsob uskutočňovania telefonickej komunikácie je veľmi perspektívny. V sieti elektronického obchodu sa značne zvyšuje počet nákupov zo strany internetových používateľov, ktorí majú možnosť nielen podrobne sa oboznámiť s vlastnosťami ponúkaných výrobkov z reklamných prospektov v internete, ale aj získať podrobnejšie informácie priamo u manažérov elektronického obchodu pomocou IP. Tento spôsob komunikácie poskytuje okrem telefonických hovorov aj iné vymoženosti: prenos faksimilových správ pomocou počítačovej siete, modemové spojenie počítačov v rečovom frekvenčnom rozsahu, prenos rečovej informácie z počítača na telefonický prístroj zákazníka napojeného na obyčajnú telefonickú sieť, internetový zákazník môže prijímať všetky telefonické správy na svoj počítač počas pripojenia na sieť, t. j. počítač supluje rolu svojráznej poštovej schránky.

V poslednom čase sa v Európe objavila ešte jedna forma sieťových informačných služieb, ktorú možno nazvať „virtuálny úrad“. Jej podstata je v tom, že hociktorý používateľ internetu môže uzavrieť zmluvu so špeciálnym sprostredkovateľským sieťovým centrom, ktoré preberá na seba zodpovednosť za uskutočňovanie pre používateľa všetkých sekretárskych funkcií: prijímať elektronickú poštu, viesť telefonické rokovania s obchodnými partnermi svojho zákazníka, odosielať obchodnú korešpondenciu a pod. Takýmto spôsobom na vykonávanie úradu netreba prenajímať priestory, najímať štáb úradníkov, nakupovať pracovné nástroje a techniku. Stačí uzavrieť zmluvu so sprostredkovateľským centrom sieťového manažmentu, ktorý sa môže nachádzať hoci aj v inej krajine.

Rozvojom globálnych informačných telekomunikačných sietí, aktivizáciou ich využitia na riešenie ekonomických úloh zákonite prišlo k prechodu korporatívnych ekonomických štruktúr na organizácie založené na nových princípoch, t. j. k prechodu tradičných vertikálnych riadiacich štruktúr na štruktúry horizontálne.

Jeden z najznámejších súčasných sociológov Manuel Kastels, autor trojdielnej mono-

grafie *Informačná epocha*, uvádza sedem hlavných tendencií, ktoré charakterizujú prácu korporácie s horizontálnou štruktúrou: ťažisko korporácie je v procese, nie v úlohe; plošná hierarchia; vedúci manažment; hodnotenie výsledkov práce v závislosti od spokojnosti zákazníka; odmeňovanie založené na výsledkoch práce vedenia; maximalizácia kontaktov so zákazníkmi a kupcami; informatizácia, vzdelávanie a odborná príprava pracovníkov na všetkých úrovniach.

Na základe analýzy uvedených tendencií prichádzame k záveru, že práve sieťové možnosti informačnej spoločnosti umožňujú ich realizovanie. Preto súčasná ekonomická korporácia, a o to skôr korporácia budúcej informačnej civilizácie, musí byť dostatočne dynamickou sieťovou štruktúrou. Vtedy nebude limitovaná štátnymi hranicami a bude môcť vykonávať svoju činnosť na niekoľkých vnútorných i vonkajších trhoch súčasne. Svedčí o tom skúsenosť radu japonských korporácií, kde práve sieťová štruktúra umožnila mnohým drobným firmám operatívne spolupracovať s veľkými, navrhujúc im svoje inovačné projekty. Preto v sieťovej ekonomike v informačnej etape rozvoja civilizácie základným faktorom tvorby systému bude *ekonomický projekt* a nie korporatívna štruktúra, ako je to v súčasnosti. V budúcnosti bude sieťová ekonomika založená na *pružnej špecializácii*, ktorá vystrieda súčasnú masovú výrobu. Túto pružnosť je schopná zabezpečiť operatívna informačná spolupráca ekonomických partnerov prostredníctvom globálnej informačnej siete.

V budúcnosti budú mnohé sociálne štruktúry fungovať na základe sieťovej súčinnosti. Už dnes sa môžeme v médiách stretnúť s termínmi „online medicína“, „online vzdelávanie“, dokonca aj „online vláda“, pričom tieto termíny už dnes predstavujú konkrétne a reálne nové formy informačnej spolupráce. Napríklad vláda Veľkej Británie už začala realizovať sociálny projekt „Elektronická vláda“, ktorý je naplánovaný na najbližších päť rokov. Predpokladá sa, že už po dvoch rokoch od začiatku realizácie až 80 % všetkých dokumentov, ktoré si kabinet ministrov vymieňa s jednotlivými ministerstvami a 15 % samotného kabinetu, budú sprístupnené občanom Veľkej Británie prostredníctvom internetu.

Okrem ekonomických a administratívnych sieťových štruktúr sa budú v spoločnosti utvárať aj formy informačnej spolupráce medzi mnohými sociálnymi skupinami obyvateľstva – predovšetkým v oblasti vedy, vzdelávania a kultúry. Pre tieto formy spolupráce je navrhnutý termín „online spoločenstvá“. Tomuto problému bola určená jedna doktorská dizertácia, ktorá bola už roku 2001 v Rusku úspešne obhájená. Obsahuje nielen zaujímavý prehľad súčasných online spoločenstiev v rôznych výrobných korporáciách sieťovej ekonomiky, ale aj metodológiu programového vybavenia, ktoré umožňuje informačnú spoluprácu v týchto spoločenstvách. Autor dizertácie navrhuje spôsob vytvorenia tzv. *informačných robotov*, ktoré dokážu zastupovať v informačnej sieti záujmy všetkých účastníkov online spoločenstva, zabezpečujú nepretržitý príjem toku informácií a jeho analýzu a umožňujú vykonávať celý rad iných intelektuálnych funkcií svojrázneho *elektronického manažéra*.

Podľa prognóz odborníkov tie obchodné spoločnosti, ktoré v priebehu najbližších piatich

rokov nevyriešia problém svojho sieťového manažmentu, budú bezpodmienečne vytlačené na okraj svetového ekonomického priestoru a budú sa musieť vzdať väčších úspechov v biznise. Práve takéto tvrdé podmienky rozvoja svetového ekonomického spoločenstva diktuje nové informačné prostredie a jeho produkty.

Záverom možno skonštatovať, že súčasné zmeny v informačnej sfére spoločnosti znamenajú nielen radikálnu premenu v sociálno-ekonomickej štruktúre spoločnosti a v organizácii spoločenskej výroby, ale aj celkovú zmenu životného štýlu obyvateľstva 21. storočia.

*Prameň: Informacionnaja civilizacija, kakoj ona budet. In Bibliotekovedenije, 2001, č. 5, s. 32-35.
(Skrátený preklad pripravila Mgr. R. Vinceková.)*

EBLIDA – stratégia na roky 2001 – 2005

ČASŤ PRVÁ: STREDNODOBÁ STRATÉGIA

1 Zdôvodnenie

1.1 Prečo EBLIDA?

- Členské združenia a inštitúcie EBLIDA pracujú na národnej úrovni;
- podstatné východiská ovplyvňujúce knižnice, archívy a informačné služby sa však výrazne orientujú na medzinárodnú úroveň;
- stredom záujmu sú inštitúcie EÚ, kde rámec činnosti stanovujú národné zákony a politiky a širšie medzinárodné dohovory;
- členovia EBLIDA potrebujú jeden mechanizmus na európskej úrovni, ktorý by umožňoval koordináciu ich názorov, efektívny lobing a efektívnosť nákladov;
- preto, aby riešili problémy a zabezpečili rovnocenný prístup k informáciám a kultúre pre všetkých Európanov, hovoria členovia jedným hlasom, ktorý sa vytvoril na základe dohody medzi nimi. Týmto hlasom je EBLIDA.

1.2 Prečo zmena?

Od svojho založenia v roku 1992 pracovala EBLIDA veľmi dobre, plnila svoje ciele a vybudovala si solídnu reputáciu. Členovia a výbor považovali za vhodné objektívne prehodnotiť činnosť a na tomto základe stanoviť strednodobú stratégiu a pracovný program na kratšie obdobie. Výsledkom hodnotenia boli odporúčania, ktoré by mali posilniť organizáciu a zvýšiť jej efektívnosť. Predkladaná stratégia a návrh činnosti vychádzali z analýzy silných a slabých miest organizácie, jej možností a rizík (SWOT analýza).

2 Stratégia pre EBLIDA

2.1 Poslanie

Na základe kľúčových úloh knižníc a archívov pri:

- formálnom a neformálnom vzdelávaní na všetkých úrovniach vrátane celoživotného vzdelávania,
- vytváraní kultúry a kultúrnej diverzity vo všetkých dostupných formách a pri zabezpečovaní jej ochrany,
- podpore vedeckého a technického rozvoja,

- zabezpečovaní prístupu k informáciám,
- podporovaní ekonomického a sociálneho rozvoja na individuálnej, skupinovej a spoločenskej úrovni,
- zabezpečovaní prístupu každého jednotlivca k výhodám informačnej spoločnosti stanovuje EBLIDA svoje poslanie.

Definovanie poslania

EBLIDA je zástupcom a legitímnym hlasom knihovníkov, informačných špecialistov a dokumentaristov v Európe. Jej poslaním je lobovať v príslušných orgánoch na európskej úrovni, ako aj obhajovať ekonomické záujmy v oblastiach týkajúcich sa jej členov, zabezpečujúc, že tieto názory sa odrážajú v politických dokumentoch a legislatíve. Pôsobí ako jednotný, reprezentatívny hlas na medzinárodnej úrovni. Poskytuje svojim členom služby súvisiace s jej poslaním.

2.2 Ciele

Ciele sú uvedené v zriaďovacej listine. Nasledujúci text pozmeňuje a posilňuje originál.

Stanovenie cieľov pre EBLIDA:

- byť hlasom knihovníckej, archívárskej a informačnej profesie v Európe,
- zastupovať názory svojich členov v Európskej komisii, Európskom parlamente, ďalších inštitúciách EÚ, Rade Európy a v ďalších relevantných medzinárodných orgánoch vytvárajúcich politiku, zabezpečovať lobovaním a ďalšími prostriedkami zohľadňovanie legitímnych záujmov svojich členov,
- zvyšovať vplyv, účinnosť a súdržnosť knihovníckej a archívárskej profesie ako jej reprezentant v európskych záležitostiach,
- podporovať rozvoj knihovníctva a archívnictva v Európe,
- identifikovať východiská európskej politiky z hľadiska právnych záujmov svojich členov a lobovať za pozitívne výsledky,
- mobilizovať členstvo na európskej úrovni pri riešení spoločných problémov,
- snažiť sa o aktívnu zaangażovanosť svojich členov, o čo najväčší počet členov a podporovať súlad s ich poslaním a cieľmi,
- usilovať sa o účasť v projektoch a partnerstvách, ktoré zvyšujú vplyv a pôsobenie EBLIDA,
- zabezpečovať služby v zhode so svojim poslaním a cieľmi.

2.3 Zásadné východiská

EBLIDA by sa mala angažovať v relevantných oblastiach širokého okruhu vrátane nasledujúcich:

- Politika informačnej spoločnosti, najmä autorské právo a súvisiace práva, telekomunikačná politika (vrátane východísk pre univerzálne služby), celoživotné vzdelávanie, ochrana digitálnych a tradičných materiálov, slobodný prístup k informáciám, prístup k informáciám verejného sektora, definovanie a rozvoj nových profesionálnych zručností pre sektor, elektronický obchod.
- Úloha knižníc a archívov ako stredísk kultúry a vzdelávania v informačnej spoločnosti.
- Rozvoj spolupráce a spoločnej politiky s archívami.
- Politika kníh a čítania.
- Regionálna politika.
- Rozširovanie EÚ.
- DPH na elektronické produkty.

2.4 Členstvo

EBLIDA by mala zvyšovať svoj význam a efektívnosť prostredníctvom

- zvýšenia členskej základne vrátane oblasti archívov,
- prijatia prístupu aktívneho členstva,
- zvyšovania finančnej sily,
- vyhľadávania vhodného partnerstva,
- vyhodnocovania svojich služieb v rámci marketingu.

ČASŤ DRUHÁ: PÔSOBENIE

3. Prehľad okruhov pôsobenia

EBLIDA dosiahla pôsobivé výsledky, ale stále je veľa práce, ktorú treba urobiť. Má veľký potenciál rozvoja v budúcnosti.

Členstvo je rozhodujúcim prvkom, od neho závisí rovnako právna aj finančná sila. Treba zvyšovať členskú základňu a zvyšovať aj jej aktívnu úlohu. Súčasťou tejto úlohy je aj rozvoj vzťahov s archívnickými organizáciami ako jeden z dôležitých bodov.

Služby sú kľúčovým bodom. EBLIDA ich poskytuje svojim členom lobovaním v ich mene a informáciami. V niektorých ohľadoch treba služby prehodnotiť, aby spĺňali potreby efektívne tak z hľadiska marketingových zámerov, ako aj finančnej efektívnosti.

Finančné a ľudské zdroje sú životnou súčasťou akejkoľvek organizácie. EBLIDA má dobrý potenciál na zvyšovanie svojich príjmov a ľudských zdrojov.

Spolupráca s inými organizáciami je pre EBLIDA dôležitým bodom.

4 Odporúčané prvky budúcich ročných pracovných programov

4.1 Zvyšovanie členstva

Veľký potenciál EBLIDA je v jej legitimitnosti založenej na štruktúre členskej základne – národných združení aj samostatných inštitúcií. Už teraz je jednotným, autoritatívnym hlasom knižničnej a informačnej vedy v Európe. S rozširovaním členskej základne budú výraznejšie reprezentované aj archívy.

4.1.1 Zvyšovanie počtu členov a asociovaných členov

V strednodobom výhľade by mala EBLIDA venovať pozornosť nasledujúcemu:

Získavanie členov

- **Z krajín uchádzajúcich sa o vstup do EÚ.** Vyvíjať systematické úsilie o získanie asociovaných členov v takých krajinách, kde ešte EBLIDA nemá zastúpenie, napr. Česká republika, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko, Slovinsko a Turecko. Mali by sa tiež vytvoriť kontakty s ďalšími európskymi krajinami, ktoré by mohli mať o členstvo záujem, napr. Moldavsko, Albánsko, Ukrajina. EBLIDA sa rozhodla rozšíriť oblasť záujmu aj o profesijné združenia archívov.
- **Zvyšovanie počtu asociovaných členov.** Snažiť sa podstatne zvyšovať počet asociovaných členov zo súčasných 120 zlepšením informovanosti o poslaní EBLIDA a skvalitňovaním marketingu služieb.
- **Získavanie sponzorov.** Snažiť sa podstatne zvýšiť počet sponzorov (v súčasnosti existujú 4 sponzori z krajín EÚ).
- **Združenia archívov.** Koncipovať pracovný program na systematické získavanie združení archívov za členov, aby EBLIDA reprezentovala archívy a knižnice z hľadiska ich spoločných bodov, pretože existuje výrazná zhoda v takých oblastiach ako ochrana, autorské právo, technické východiská vyhľadávania a sprostredkovania zdrojov.

4.1.2 Zapájanie členov do rozširovania členskej základne

Plnoprávni členovia EBLIDA by mali byť na rozširovaní členskej základne zainteresovaní so zreteľom na:

- **Získavanie členov.** Ponúka možnosť prevziať zodpovednosť za získavanie členov z určitých krajín. Ako bude proces postupovať, bude zrejmé jasné, že niektoré krajiny, ktoré majú záujem o členstvo, si ho nemôžu dovoliť. Väčší a/alebo bohatší členovia EBLIDA by preto mohli sponzorovať nových členov na dobrovoľnom základe, napríklad platením členských poplatkov namiesto nich.
- **Získavanie asociovaných členov.** Tam, kde je to vhodné, snažiť sa získavať nových asociovaných členov. Každý člen by si mal stanoviť svoje ciele v tejto oblasti. EBLIDA by nemala zanedbávať potenciálny trh mimo Európy. Najmä bohatšie krajiny, kde je

rozšírená angličtina, ponúkajú najväčší potenciál. Mala by sa uložiť zodpovednosť za získanie tohto trhu. Potenciálnym zdrojom asociovaných členov v Európe sú inštitúcie zainteresované do medzinárodných projektov.

- **Získavanie sponzorov.** V období rokov 2002 – 2003 by sa mali získať minimálne tria základní sponzori v každej krajine. Mali by sa vyhodnotiť súčasné vzťahy s hlavnými sponzormi a aj v budúcnosti by sa mali pravidelne hodnotiť s ohľadom na možné zvýšenie príspevkov (napr. sponzorovanie nových členov alebo prevzatie úlohy sponzora – patróna). Nemali by sa zanedbávať možnosti získavania sponzorov mimo Európy. Sponzorstvo môže zahŕňať aj jednotlivé sponzorské aktivity, napr. publikovanie výročnej správy, rôzne podujatia.

4.2 Spolupráca s inými organizáciami

Zo spolupráce môže EBLIDA veľa získať. Mala by sa stanoviť jasná politika výberu spolupracujúcich organizácií a určiť dôvody na spoluprácu. Do úvahy prichádzajú rozličné úrovne spolupráce, napr. výmena informácií, získanie štatútu pozorovateľa v radoch niektorých organizácií alebo formálne dohody o spolupráci. Ako súčasť prípravy by mohlo byť užitočné navrhnúť taxonómiu organizácií, napr.

- asociácie knižníc a archívov na európskej a medzinárodnej úrovni, napr. Európska informačná asociácia, LIBER, IFLA, ICA;
- iné organizácie vrátane európskych pobočiek amerických organizácií, UNESCO;
- príbuzné lobistické organizácie, napr. BEUC, Európske fórum pre umenie a dedičstvo, Európska asociácia pre vzdelávanie dospelých.

4.3 Finančné a ľudské zdroje

4.3.1 Finančné zdroje

Hlavným finančným zdrojom EBLIDA je príjem z členských poplatkov, čo by sa nemalo zmeniť. Keďže tento zdroj príjmu je trvalý a zabezpečuje nezávislosť, nie je dynamický. Zvyšovať sa bude iba v prípade zvyšovania počtu riadnych aj asociovaných členov. V súčasnosti je pravdepodobné, že možno získať oveľa viac členov. Ak však bude EBLIDA potrebovať viac peňazí v strednodobom časovom horizonte, budú musieť prichádzať z iných zdrojov.

EBLIDA by mala rozšíriť svoje aktivity, a preto bude potrebovať viac zdrojov, ale zvyšovanie členského nie je vhodné. Pri zvyšovaní príjmov by mali pomôcť členské asociácie. Implementácia odporúčaní týkajúcich sa členstva a služieb môže veľmi podstatne zvýšiť základný príjem. Finančná rezerva je príliš malá. Vedie to k opatrnosti pri posudzovaní nových možností kvôli obavám z možných problémov pri finančnom toku. Členovia by mali umožniť vytvárať finančnú rezervu. Existencia adekvátnej rezervy by však nemala byť dôvodom na uspokojenie alebo znižovanie členských poplatkov, ale mala by byť mechanizmom na vytvorenie dynamickej a proaktívnej organizácie.

4.3.2 Ľudské zdroje

EBLIDA si získala výrazný vplyv ako veľká sieť s malým sekretariátom. Zostáva nebyrokratická a treba zabezpečiť, aby takou bola aj v budúcnosti.

EBLIDA môže podstatne zvýšiť svoje ľudské zdroje prostredníctvom účasti na vhodných projektoch a takto zvýšiť angažovanosť v nových oblastiach politiky. Predtým by však mala zvýšiť svoje rezervy, aby sa odstránili problémy s finančným tokom.

Snaha o rozširovanie ľudských zdrojov vyžaduje brať do úvahy zodpovedajúce prínosy konvenčných postov (pracovných funkcií) v Haagu a virtuálnu organizačnú štruktúru.

Mali by sa zvažovať možnosti využívať konzultantov namiesto zamestnancov, najmä ak to rozšíri prístup do nových oblastí politiky.

Určitá vonkajšia pomoc s marketingovým a finančným plánovaním by mohla byť prínosom. Výraznejšia podpora z členských asociácií a spolupráca by mohli pomôcť pri zabezpečovaní požadovaných činností.

4.4 Skvalitňovanie produktov a služieb

- **Hot News a Update on EU developments** sú hodnotné a nedostatočne využívané produkty. EBLIDA by mala využiť možnosť posilniť informačný reťazec a zvýšiť výnosy tak, že ich bude poskytovať iným. Klienti, ktorí použijú celú informáciu alebo jej časť, by mali za toto privilégium platiť. Elektronická publikácia by mohla mať charakter týždenníka, ak bude zo strany klientov záujem. Rozširovanie okruhu odberateľov elektronickej formy by mohlo znížiť výrobné náklady. Členské asociácie by mohli získať zákazníkov pre túto službu.
- **Information Europe** je dobrý produkt, od ktorého sa vyžaduje, aby bol tesnejšie prepojený na svoj trh. Potenciálne je to hodnotný marketingový nástroj a zvyšovanie jeho nákladu je v záujme EBLIDA.
- **Webová stránka.** Keďže EBLIDA je medzinárodná organizácia, je pre ňu aktuálna webová stránka kľúčovým marketingovým zdrojom a zdrojom pre sprostredkovanie služieb. Na dosiahnutie tohto cieľa sú potrebné ľudské zdroje.
- **Projekty.** EBLIDA by mala poskytovať podporu hodnotným iniciatívam v nových oblastiach, najmä prostredníctvom zapájania sa do kvalitných projektov. Dobrým začiatkom je napr. zainteresovanie do projektu PULMAN.
- **Konferencie a pracovné semináre.** Prostredníctvom projektu PULMAN bude EBLIDA organizovať medzinárodnú politickú konferenciu. EBLIDA by mala vziať do úvahy možnosť organizovať takéto podujatia aj každé dva roky v predsedajúcej krajine EÚ, s aktívnym zainteresovaním a podporou členov v krajine, ktorej sa to týka. Možno predpokladať, že takéto podujatie by bolo významné a užitočné.
- **Ocenenia.** EBLIDA by mohla vyskúšať možnosť vytvoriť európske ocenenia výsledkov dosiahnutých v informačnom svete. Mohlo by to zlepšiť profil asociácie a profesie.

4.5 Ďalšie východiská manažmentu

Priority

Aby EBLIDA mohla zlepšiť svoje služby členom a aby sa zvýšila jej efektívnosť ako lobistickej organizácie, je nutné, aby rozšírila svoju členskú základňu a príjmy. Služby by sa mali priebežne prehodnocovať, skvalitňovanie vyžadujúce ďalšie zdroje by sa malo zavádzať plynule.

Podnikateľské plány a správy

- EBLIDA by mala ročne spracovávať stručné, nebyrokratické výročné správy. Členovia a asociovaní členovia by sa mali vyzvať, aby tieto správy prekladali a publikovali vo svojich periodikách, diskutovali o nich na svojich zasadnutiach a reagovali na ne. V prípade ich publikovania by mali byť k dispozícii údaje o predplatnom a možnostiach získania.
- Mal by sa zmeniť štýl každoročných plánov činnosti tak, aby sa bližšie špecifikovali ciele a výsledky.
- EBLIDA by mala uskutočniť marketingový pracovný seminár zameraný na jej produkty a služby a na:
 - identifikovanie priestoru na trhu pre nové a existujúce služby,
 - identifikovanie používateľských skupín (trhov), ktoré budú využívať služby,
 - prispôsobenie služieb potrebám týchto zákazníckych skupín,
 - identifikovanie toho, aké marketingové a reklamné akcie treba pripraviť,
 - rozhodovanie, kto bude zodpovedný za tieto marketingové akcie,
 - prípravu marketingového plánu.

Úloha výkonného výboru

Výkonný výbor by mal prehodnotiť svoju úlohu. Mali by sa prehodnotiť aj úlohy čestného pokladníka a čestného tajomníka. Aby bolo možné podporovať sekretariát v kľúčových aspektoch pracovného programu, ako napr. získavanie nových členov, spolupráca s inými organizáciami a snaha stať sa reprezentantom archívov, treba dať členom výkonného výboru špecifické právomoci.

Prameň: www.eblida.org (z angličtiny preložila Mgr. Beáta Bellérová).

Smernice týkajúce sa spolupráce verejných knižníc v oblasti sponzorstva, reklamy a marketingu

(Príloha z Programu fínskej knižničnej politiky 2001 – 2004. Zápisnica pracovnej skupiny fínskeho ministerstva školstva 2001)

Tieto smernice boli vypracované z pozície knižničnej politiky s cieľom pomôcť knižniciam pri rozhodovaní, ako reagovať na ponuky na komerčnú spoluprácu a marketing v knižnici.

Firmy nesú zodpovednosť za to, že ich marketingové postupy sú v súlade so zákonom o ochrane spotrebiteľov vo Fínsku, a za to, že pri marketingu oslovujúcim deti berú do úvahy aj špeciálne požiadavky.

Komerčná spolupráca môže pomôcť knižnici zrealizovať projekty, ktoré by si inak nemohla dovoliť. Pri komerčnej spolupráci sa odporúča kriticky prehodnotiť marketingové postupy, ktoré firmy používajú, a pamätať na to, že prvotnou úlohou knižnice je pôsobiť ako distribútor vzdelávania a objektívnych informácií. Obsah sponzorovaných projektov a pod. musí byť v súlade so základnými princípmi verejných knižníc (napr. knižné dary). Prvotnou úlohou knižnice financovanej z daňových príjmov nie je pôsobiť ako marketingový kanál. Komerčná spolupráca môže pomôcť knižnici pri realizácii projektu a znížiť jej závislosť od financií štátu.

Aj keď samotná knižnica nepredáva priestor na reklamu, jej identifikačné znaky môžu byť dôležitou stránkou, napr. môže vytvárať informácie pre komerčné projekty vo forme reklamy. To môže byť dôležité najmä pri budovaní virtuálnych služieb.

Základné princípy

Uvedené princípy sú v súlade s medzinárodnými pravidlami sponzorstva:

1. Každé sponzorstvo musí byť čestné a dôveryhodné a v súlade so zákonmi a postupmi vzájomne výhodného obchodu.
2. Podmienky a vedenie sponzorstva musia byť na báze princípov poctivosti a dôvery medzi všetkými zúčastnenými stranami.
3. Sponzorstvo musí vychádzať zo zmluvne zakotvených záväzkov medzi zúčastnenými stranami. Sponzorstvo musí byť všeobecne akceptované a nesmie byť zavádzajúce.
4. Všetky kategórie sponzorov, ktorí môžu legálne pôsobiť, majú právo sponzorovať ľubovoľnú činnosť, podujatie alebo program a definovať ciele sponzorstva za predpokladu, že sa toto sponzorstvo riadi princípmi poctivosti a dôveryhodnosti, ktoré sú stanovené v tomto alebo iných samoregulačných Predpisoch (http://www.iccwbo.org/home/statements_rules/rules/1992/sponcod.asp).

Fínske ministerstvo školstva tiež odporúča, aby sa oddelenia komunálnych (mestských) úradov a inštitúcie pri spolupráci riadili pravidlami sponzorstva Medzinárodnej obchodnej komory.

Sponzorstvo všeobecne

1. Sponzorstvo musí byť orientované na inštitúciu, nie na jej zamestnancov alebo štátnych úradníkov. Sponzorstvo nemôže ani obmedzovať, ani riadiť obsah činnosti oddelenia štátnej či verejnej služby, alebo inštitútu financovaného štátom.
2. Sponzorstvo nesmie za žiadnych okolností ohroziť spoľahlivosť knižnice.
3. Sponzorská spolupráca musí byť v súlade s verejným imidžom knižnice.
4. Pri sponzorskej spolupráci sa musia brať do úvahy zákony o konkurencii a verejnom obstarávaní.

Základné princípy týkajúce sa knižníc

Sponzorstvo a iná komerčná spolupráca nesmú prekryvať základné činnosti knižnice, stanovené v zákone o štátnom financovaní, ani viesť k závislosti knižnice či mestského úradu od sponzora.

Podmienky a vedenie sponzorstva a inej komerčnej spolupráce nesmú byť v protiklade so vzdelávacou úlohou knižnice.

Pri posudzovaní vhodnosti potenciálneho sponzora treba venovať pozornosť imidžu sponzora, ktorý má na verejnosti, spôsobu jeho obchodovania a výrobkom. Niektoré firmy (napr. tie, ktoré vyrábajú tabakové výrobky alebo alkohol) a zoskupenia (ako napr. politické strany) sú zo sponzorovania knižníc vylúčené.

Všetky vhodné firmy a zoskupenia, ktoré sú ochotné sponzorovať, musia mať garantované rovnaké možnosti (napr. osoba, ktorá bola zvolená do dôveryhodnej riadiacej funkcie, nesmie venovať zamestnávateľovi žiadnu zvláštnu pozornosť).

Ak ide o spoluprácu v oblasti sponzorstva, treba dbať na to, aby si knižnica dobrý imidž medzi verejnosťou udržala. Odporúča sa, aby bola dohodnutá taká forma spolupráce, že ak je to potrebné (napr. ak sa vyskytnú nejaké nedostatky), je možné sponzorstvo jednoducho ukončiť. V podstate má byť o sponzorstve uzavretá písomná zmluva.

Treba sa vyvarovať sponzorstva a iných potenciálnych vzťahov medzi stranami, ktoré sú finančne prepojené.

Projekty v rámci sponzorstva a marketingu budú mať úspech, ak sa bude plánovať vedenie v spolupráci medzi knižnicou a firmami.

Sponzorstvo

Sponzorstvo znamená, že nejaká strana financuje, finančne podporuje, platí alebo

podporuje projekt. Sponzor má právo mať na projekte viditeľné logo. Sponzor nesmie ovplyvňovať obsah projektu.

Reklamné agentúry a kooperační partneri knižníc, ktorí financujú projekty prostredníctvom finančnej spolupráce, si nie vždy uvedomujú rozdiel medzi sponzorstvom a inými formami marketingu. Poznať tento rozdiel je veľmi dôležité, pretože sponzorstvo sa riadi inými zákonmi než iné formy marketingu.

Kompenzácia sponzora za jeho podporu je obmedzená na viditeľné logo. Pri marketingu s tretími stranami môže sponzor spomenúť, že podporuje projekt knižnice. Všetky ostatné potenciálne činnosti patria do kategórie iných foriem marketingu a treba ich posudzovať oddelene. Napríklad sponzor nesmie propagovať svoje vlastné výrobky pomocou obrázkov alebo reklám, ani vyzývať ľudí, aby si jeho výrobky kúpili.

Viditeľnosť loga alebo iného znaku sponzora je pre identifikáciu dôležitá. Informuje používateľov o sponzorovanom projekte a o tom, kto za ním stojí.

Doplnkové informácie

Marketing sa riadi zákonmi na ochranu spotrebiteľa. Presnejšie poradenstvo môžu firmy získať u ombudsmana pre spotrebiteľov.

Zdroj: Consumer Office material is available at www.kuluttajavirasto.fi, Consumer Office, PO Box 5, 00531 Helsinki, tel. +-358-9-77267571, fax +-358-9-77267557, e-mail: posti@kuluttajavirasto.fi. (Preložila Mgr. Alica Lengyelová.)

JUBILEÁ

K životnému jubileu PhDr. Marty Žilovej

V týchto dňoch oslávila svoje okrúhle životné jubileum PhDr. Marta Žilová, rod. Vlašičová, riaditeľka Slovenskej lekárskej knižnice v Bratislave.

Narodila sa 4. augusta 1952 v Bratislave. Svojej knihovníckej profesii je verná už od strednej školy, ktorú ukončila v r. 1971 maturitnou skúškou na Strednej knihovníckej škole. V rokoch 1971 až 1988 pôsobila v knižnici Výskumného výpočtového strediska OSN. Tu získala svoje prvé praktické skúsenosti na rôznych úsekoch knižnično-informačnej činnosti. Už od r. 1972 sa podieľala na automatizácii knižničných procesov s dôrazom na vytváranie automatizovaného katalógu a výpožičiek.

Počas svojho pôsobenia v knižnici OSN začala diaľkovo študovať knihovedu formou diaľkového štúdia na FiF UK. Štúdium úspešne ukončila v roku 1979. V tom istom roku sa stala i vedúcou knižnice. Veľkú pozornosť venovala koordinácii a kooperácii v oblasti akvizície, najmä zahraničných periodík, a problematike informačných služieb. V roku 1986 po úspešnom zvládnutí rigorózneho skúšky získala doktorát z filozofie.

Roku 1988 nastúpila do Slovenskej lekárskej knižnice na miesto vedúcej odboru knižnično-informačných služieb. Už od svojho nástupu sa snažila o zavádzanie nových progresívnych foriem informačných služieb používateľom, pričom jej pracovným motom bolo: „Sme tu pre vás.“

Roku 1992 sa stala riaditeľkou Slovenskej lekárskej knižnice a v tejto funkcii pôsobí dodnes. Riaditeľkou sa stala vo veľmi zložitom a pohnutom období SILK; vzhľadom na reštitúcie musela zvládnuť niekoľkonásobné sťahovanie pracovných i skladových priestorov knižnice a v rámci organizačných zmien obhájiť jej pôsobenie ako ústredného knižnično-informačného pracoviska siete lekárskeho rezortu zdravotníctva. Výsledkom tohto úsilia je koncepcia rozvoja informačného systému lekárskeho rezortu ako súčasť národného knižničného systému. Napriek nepriaznivým priestorovým podmienkam nastal v roku 1993 vďaka aktívnemu prístupu Dr. Žilovej zásadný zlom aj v oblasti automatizácie knižnično-informačného systému SILK. V knižnici sa postupne na všetkých dislokovaných pracoviskách vybudovali lokálne počítačové siete a implementoval sa jednotný knižničný softvér. Postupne boli do prevádzky uvedené všetky moduly: akvizícia, katalóg/OPAC, výpožičky, články a seriály. Od roku 1995 sa SILK zviditeľňuje i prostredníctvom internetu vystavovaním WWW stránky, súčasťou ktorej je i OPAC.

Medzi prioritné oblasti riadiacej činnosti Marty Žilovej patrí podpora všetkých progresívnych trendov v oblasti poskytovania informačných služieb a zavádzanie moderných informačných technológií, čo sa odráža najmä v budovaní interných databáz pre oblasť poskytovania rešeršných služieb (CiBa, BMS). Pod jej vedením sa knižnica zapája do mnohých národných projektov, ako napr. EIFL-Direct, Pro Scientia, Web of Science, a stáva sa členom konzorcií LINK Springer a Science Direct.

Veľkú pozornosť venuje oblasti medzinárodnej spolupráce; knižnica je Depozitnou knižnicou a Dokumentačným strediskom Svetovej zdravotníckej organizácie, pracovníci aktívne prezentujú činnosť SILK na odborných podujatiach EAHIL-u (European Association for Health Information and Libraries), ktorého členom je knižnica od roku 1990.

K najvýznamnejším medznikom v jej doterajšej činnosti patrí presadenie návrhu na pridelenie vlastnej budovy pre Slovenskú lekársku knižnicu, čím úspešne zavŕšila viac ako 50 rokov trvajúce úsilie. Od 1. januára 2002 sa sídlom všetkých odborných pracovísk SILK stala päťposchodová budova na Lazaretskej ulici č. 26 v centre Bratislavy.

Popri náročnej manažérskej činnosti sa Dr. Žilová aktívne zapája i do činností profesijných združení a spolkov. V rokoch 1994 – 2000 pôsobila vo funkciách tajomníčky a hospodárky správnej rady Slovenskej asociácie knižníc a od roku 2000 je členkou Predstavenstva Spolku slovenských knihovníkov. Ako členka Ústrednej knižničnej rady sa aktívne zapája do koncepčných a legislatívnych procesov formujúcich budovanie národného knižničného systému. Svoje odborné stanoviská a názory aktívne prezentuje i na rôznych knihovníckych fórach a prostredníctvom publikačnej činnosti.

Aj napriek všetkým náročným obdobiam a úlohám, ktoré musela vo svojej funkcii zabezpečovať, si dokázala svojim pokojným a rozvážnym prístupom a úprimnosťou vytvoriť mnohé kolegiálne priateľstvá nielen v domácej inštitúcii, ale i v širšej knihovníckej obci.

Do ďalších rokov želáme milej jubilatke pevné zdravie, veľa úspechov pri presadzovaní nových kreatívnych myšlienok a spokojnosť v práci i v súkromnom živote.

Živila Marta sto ljeta!

Prajeme jej v duchu jej chorvátskych predkov, ku ktorým sa hlási zapájaním sa do kultúrneho života chorvátskeho spolku v svojej rodnej Devinskej Novej Vsi.

PhDr. Mária Kadnárová

Odborník s ľudskými kvalitami

Dňa 4. augusta 2002 oslávil svoje životné jubileum – 50. narodeniny – riaditeľ úseku knižničných činností Univerzitnej knižnice v Bratislave PhDr. Dušan Lechner.

Pána Dušana Lechnera určite nie je potrebné zoširoka predstavovať odbornej knihovníckej verejnosti. Aspoň zopár slovami sa pokúsim priblížiť jeho profesionálnu dráhu, veď takéto jubileum býva dôvodom na to, aby sa človek obzrel späť a zaspomínal.

Po skončení základnej školy navštevoval strednú všeobecnovzdelávaciu školu na Vazovovej 6 v Bratislave. V rokoch 1971 – 1976 študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, odbor knižničná a informačná veda a latinčina, a roku 1982 úspešne zložil rigorózne skúšky.

Jeho prvým pracoviskom, kde nastúpil v roku 1976, bola Slovenská pedagogická knižnica. Tá sa roku 1978 zlúčila s Ústavom školských informácií, kde zastával funkciu vedúceho odboru knižničných služieb. Od 1. augusta 1984 pracuje v Univerzitnej knižnici v Bratislave.

V rámci UKB prešiel viacerými oddeleniami, a tak možno povedať, že ju pozná dokonale. Dôverne ovláda prácu konzultanta, odborného referenta v metodike, doplňovaní, centrálnej evidencii zahraničných kníh, vedúceho bibliograficko-informačného odboru a v súčasnosti pracuje v zodpovednej funkcii riaditeľa úseku knižničných činností. Popri náročnej odbornej, riadiacej, organizátorskej a operatívnej činnosti venuje svoj čas aj propagačnej práci. Poznáme ho ako neúnavného organizátora, človeka, ktorý má široký rozhľad, ako invenčného tvorca obálok publikácií.

UKB je známa medzi odbornou i laickou verejnosťou výstavami i prezentáciami kníh, ktoré organizuje vo svojich priestoroch. Túto činnosť si bez Dušana Lechnera nemožno predstaviť. Svojím osobným vkladom, znalosťou problematiky, kontaktmi s pracovníkmi zastupiteľských úradov a vydavateľstiev, neúnavnosťou i dôslednosťou veľkou mierou prispieva k úspechu takýchto podujatí.

Počas svojho pôsobenia v knižnici vo viacerých pracovných oblastiach a v zodpovedných funkciách neustále preukazuje svoju profesionálnu, odbornú vyspelosť, koncepčné aj organizačné schopnosti. Bibliograficko-informačná činnosť patrí medzi najvýraznejšie aktivity Dušana Lechnera. Významne sa angažoval aj v rešeršnej činnosti, čo prispelo ku skvalitneniu služieb pre odborníkov z teórie a praxe. Vo funkcii predsedu edičnej rady UKB napomáha rozvoj koncepčných zámerov edičnej činnosti UKB a sám je zostavovateľom viacerých zborníkov vydaných knižnicou. Od 1. decembra 1999 patrí k top manažmentu knižnice. Toto pracovné zaradenie mu umožňuje ešte väčšmi rozvíjať organizačné a tvorivé schopnosti. Jeho pracovné výsledky v tomto smere dokumentujú viaceré materiály koncepčného, rozborového, normatívneho a prieskumového charakteru. O širokom diapazóne jeho záujmov svedčí publikačná činnosť v odborných knihovníckych časopisoch a zborníkoch. Aktívne sa zapája do práce v poradných orgánoch slovenského knihovníctva, je členom Ústrednej knižničnej rady, členom výboru SAK a viacerých odborných komisií. Plne využíva svoje schopnosti, svoj intelekt v záujme koncepčného usmerňovania, organizačného formovania a kvalifikovaného budovania knižnice. Riadiacu prácu, jej úskalia a každodenný pracovný ruch vie zvládnuť s nadhľadom a diplomaciou. Aj keď sám priam hýri nápadi, ochotne a rád si vypočuje každého, berie do úvahy názory iných, skrátka tímová práca – to je jeho! Dobré pozná ľudí, s ktorými spolupracuje, má pochopenie pre ich problémy a oni zas oceňujú jeho ľudský prístup. Je náročný na nich, ale predovšetkým na seba, no vie aj prepáčiť a pochopiť chybu či zaváhanie. Jednoducho, nič ľudské mu nie je cudzie.

Je to človek, ktorý odbornou a ľudskou dimenziou svojej osobnosti prispieva k neustálemu zvyšovaniu prestíže povolania knihovník – informačný pracovník. K výpočtu zásluh patrí ešte moja osobná poznámka. Je plný elánu, má veľa hodnotných ľudských vlastností a čo je veľmi dôležité, humor a optimizmus mu nikdy nechýbali a nechýbajú.

Okrem želania pevného zdravia, ďalších osobných i pracovných úspechov sem určite patria aj slová uznania a ľudského obdivu.

Mgr. Táňa Popová, UKB